

**VLADA CRNE GORE
MINISTARSTVO FINANSIJA**

**A N A L I Z A
OSTVARIVANJA EKONOMSKE POLITIKE
CRNE GORE ZA DEVET MJESECI 2010. GODINE**

Podgorica, oktobar 2010. godine

SADRŽAJ

UVODNE NAPOMENE	3
1. KONCEPT EKONOMSKE POLITIKE ZA 2010.GODINE - OPŠTI OKVIR POLITIKA I CILJEVA	4
2. OSNOVNI MAKROEKONOMSKI INDIKATORI ZA 2010.GODINU OSTVARENJE U PERIODU JANUAR-SEPTEMBAR 2010.GODINE.....	5
3. EVROPSKE INTEGRACIJE	7
4. JAVNE FINANSIJE	10
5. STRUKTURNE REFORME	12
5.1. SEKTOR PRIVREDE	12
5.1.1. Prestrukturiranje i privatizacija	12
5.1.2. Razvoj preduzetništva i malih i srednjih preduzeća	14
5.1.3. Mrežne industrije.....	16
5.1.3.1. Energetika	16
5.1.3.2. Transport i telekomunikacije	18
5.1.4. Uredjenje prostora.....	25
5.1.5. Zaštita i unapredjenje životne sredine	26
5.1.6. Regionalni razvoj	29
5.1.7. Razvoj informacionog društva.....	30
5.1.8. Statistika	33
5.2. FINANSIJSKI SEKTOR	34
5.2.1. Bankarski sektor	34
5.2.2. Nebankarski sektor	36
5.3. TRŽIŠTE RADA	37
5.3.1. Zaposlenost i tržište rada.....	37
5.3.2. Socijalna politika	37
5.3.3. Politika zarada i penzija	40
5.4. INVESTICIJE	43
6. REALNI SEKTOR	45
6.1. Preradivačka industrija i rudarstvo	45
6.2. Turizam	46
6.3. Poljoprivreda, šumarstvo i vodoprivreda	49
6.4. Gradjevinarstvo i stambeno-komunalna djelatnost	50
6.5. Trgovina	54
7. DRUŠTVENE DJELATNOSTI.....	55

UVODNE NAPOMENE

Analiza ostvarivanja Ekonomske politike Crne Gore za devet mjeseci 2010. godine je uradjena u skladu sa Programom rada Vlade Crne Gore za 2010. godinu.

Korišćeni su zvanični podaci Zavoda za statistiku – Monstata, Centralne banke Crne Gore, Komisije za hrtije od vrijednosti i većih preduzeća. U izradi dokumenta obezbijedjena je saradnja i usaglašenost ocjena i informatičke osnove sa resornim ministarstvima i drugim organima i institucijama državne uprave.

1. KONCEPT EKONOMSKE POLITIKE ZA 2010.GODINU - OPŠTI OKVIR POLITIKA I CILJEVA

Koncept ekonomske politike za 2010.godinu u osnovi je opredijeljen očekivanim uticajem ekonomske i finansijske krize, sagledavanjem mogućnosti sistema za ublažavanje negativnih efekata po tom osnovu i stvaranjem uslova za oporavak privrede. Koncept je usmjeren na stabilizovanje opštih tokova u reproduktivnim procesima i podizanje nivoa privredne aktivnosti, što treba da omogući realni rast ekonomije od 0,5%. Aktivan karakter razvojnog scenarija, i u suženim materijalnim okvirima, podržava usmjerenje fiskalne politike u pravcu podrške preduzetništvu u sektoru malog i srednjeg biznisa i posebne mjere podsticaja preko bankarskog sistema za realizaciju profitabilnih projekata koji obezbjeđuju porast prometa, obima usluga i produkcije i novo zapošljavanje.

Obezbjedivanje likvidnosti sistema je prioritetni zadatak u procesu oživljavanja privredne aktivnosti. Podsticajima kreditnoj aktivnosti banaka i mjerama za restrukturiranje kreditnih obaveza u privredi i sektoru stanovništva, stvoriće se i uslovi za jačanje agregatne tražnje. Tom cilju podređene su i aktivnosti na održavanju započete investicione aktivnosti i animiranju potencijalnih investitora za realizaciju projekata u oblasti energetike, turizma i dr. kao i realizaciji projekata lokalne infrastrukture u okvirima kapitalnog budžeta i uz korišćenje kredita međunarodnih finansijskih institucija.

Podrška programima jačanja konkurentnosti i izvoza treba da stvori uslove za postepeni oporavak obima i strukture ekonomskih odnosa s inostranstvom i pozitivan uticaj na relacije u okviru bilansa tekućeg računa.

Osnovni cilj ekonomske politike u 2010.godini definisan je kao: **Stvaranje uslova za stabilizovanje i rast ekonomije uz prioritet obezbjeđivanja likvidnosti i jačanja konkurentnosti privrede.**

Sistem pojedinačnih ciljeva koji obezbjeđuje sinergijski efekat s osnovnim ciljem ekonomske politike usmjeren je na:

1. **Smanjivanje javne potrošnje i unapređenje poslovnog ambijenta;**
2. **Stvaranje uslova za realizaciju novih greenfield investicija na potencijalima turističkog i energetskeg sektora;**
3. **Razvoj manje razvijenih regiona i ruralnih oblasti;**
4. **Kontinuitet podsticaja preduzetništva, uz realizaciju aktivnosti za optimizaciju industrijskih sistema, a posebno malim i srednjim preduzećima.**

Makroekonomski scenario je usklađen s osnovnom varijantom razvoja iz Ekonomskog i fiskalnog programa za Crnu Goru 2009-2012.godine i makroekonomskim okvirom na kojem se temelji projektovani budžetski okvir za 2010.godinu. Pritom koncept ekonomske politike za 2010.godinu predviđa i model sa rigidnijom varijantom i realnim padom BDP-a po stopi od -2,0% .

Projektovani makroekonomski indikatori za 2010. godinu

	2010. procjena
BDP u tekućim cijenama, mil. €	3.201,0
BDP, stopa realnog rasta	0,5
Inflacija, %	2,0
Zaposlenost, %	0,3
Nezaposlenost, %	1,0
Bilans razmjene roba i usluga, tekuće cijene, mil. €	-570,0
Bilans razmjene roba i usluga, % BDP	-17,8
Spoljni dug, mil. €	856,2
Spoljni dug, % BDP	26,7
Neto strane direktne investicije, tekuće cijene, mil.€	400,0
Neto strane direktne investicije, % BDP	12,5

2. OSNOVNI MAKROEKONOMSKI INDIKATORI ZA 2010.GODINU - OSTVARENJE U PERIODU JANUAR-SEPTEMBAR 2010.GODINE

Ekonomska kretanja u proteklom periodu 2010.godine odvijala su se u okviru i u skladu s konceptom ekonomske politike za 2010.godinu koji je bio usmjeren na stabilizovanje bankarskog sektora i relaksiranje uzročno-posljedičnih veza iz relacije sa realnim sektorom koje su, pod uticajem upliva ekonomske i finansijske krize, generisane problemom nelikvidnosti. Potvrđena realnost predviđanja snažnog uticaja ekonomske krize generalno se ispoljavala tokom godine objektivnim teškoćama da se, u uslovima tenzije naraslih dužničko-povjerilačkih odnosa i tehnoloških viškova, naročito u pojedinim većim sistemima, održi ili pokrene privredna aktivnost.

Proaktivno usmjerenje antikriznog paketa mjera kojim je Vlada Crne Gore reagovala na izazove globalnih poremećaja, omogućilo je da se konsoliduje bankarski sistem i značajnim kreditnim garancijama i drugim mjerama učini podrška sektoru malih i srednjih preduzeća, kao najvitalnijem dijelu sistema, i pokretanju proizvodnje u velikim sistemima u kojim su, u nepovoljnim okolnostima pada berzanskih cijena metala i opterećenja neadekvatnim brojem zaposlenih, zaoštreni uslovi poslovanja. Jačanjem potencijala i likvidnosti banaka učinjen je podsticaj jačanju kreditne aktivnosti, ali je pojačan oprez u pogledu plasmana sredstava i pored reprograma određenih kreditnih obaveza i relaksiranja uslova za odobravanje novih kredita, bio barijera značajnijoj podršci preduzećima iz realnog sektora. Od značaja je zato uspostavljanje funkcije Investiciono-razvojnog fonda koji je podržao 40 programa malih i srednjih preduzeća vodeći pritom računa i o regionalnoj dimenziji razvoja.

Opredjeljenje ekonomske politike da se jačanjem agregatne tražnje podstakne potrošnja u sektoru privrede i u sektoru stanovništva, omogućila je da se na toj osnovi ojača potencijal u ovim sektorima i stvore uslovi za indukovanje procesa reprodukcije na višem nivou. Evidentni procesi stabilizovanja opštih uslova i oživljavanja privredne aktivnosti u sve većoj mjeri su tokom godine ukazivali na slabljenje uticaja krize.

Podrška Vlade aktiviranju proizvodnje davanjem garancija na kredite i realizacijom ekonomsko-socijalnih programa usmjerenih na optimizovanje broja zaposlenih u velikim industrijskim sistemima, omogućila je stvaranje pretpostavki za objektiviziranje uslova poslovanja i očekivanja povoljnijih proizvodnih i finansijskih efekata u ovim privrednim oblastima. U takvim uslovima proizvodnja u KAP-u za devet mjeseci je povećana za oko 30,0%, a uspostavljen je i trend rasta proizvodnje u Željezari.

Opšti indeks rasta fizičkog obima industrijske proizvodnje već nekoliko mjeseci pokazuje kontinuitet uspostavljenog rasta pa je za period januar-septembar 2010.godine industrijska proizvodnja veća za 9,6%. Pokazatelji turističkog prometa pokazuju da je i pored uticaja krize, poboljšanjem turističke ponude i organizacije, uz bolju koordinaciju sektorskih politika u funkciji razvoja turističke djelatnosti, osnažen razvojni kapacitet i upliv ove djelatnosti. U periodu u januar-avgust ukupan broj noćenja povećan je za 5,4% uz ukupan prihod od turizma od 539 mil.€ koji je za 7,0% viši u odnosu na isti period prošle godine. Značajan je i rast proizvodnje u poljoprivredi i šumarstvu.

Na jačanje privredne aktivnosti ukazuje i poboljšana dinamika priliva budžetskih prihoda, dok je priliv neto stranih direktnih investicija na nivou od 350,6 mil.€ pokazatelj očuvanog interesovanja za ulaganja na ovom području. Sve to ukazuje da crnogorska ekonomija u trećem kvartalu 2010.godine ostvaruje realni rast.

Intenzitet aktivnosti na smanjivanju biznis barijera, sprovođenju strukturnih reformi i implementacija nove zakonske regulative u finansijskom sistemu kojom će se ojačati nezavisnost Centralne banke Crne Gore, te zakonskih rješenja kojim će se unaprijediti fiskalni kapacitet jedinica lokalne samouprave, doprinijeće stvaranju stabilnijeg i stimulativnijeg privrednog ambijenta. U tom pravcu su usmjerena i očekivanja od efekata projekta emitovanja euroobveznica.

U uslovima djelovanja krize i pada privredne aktivnosti, prema podacima Monstata, u 2009.godini je ostvaren **bruto domaći proizvod** od 2.980,9 mil.€, što je realno niže za 5,7% u odnosu na prethodnu godinu.

Analiza kretanja tokom 2010.godine i posljednji raspoloživi podaci ukazuju na proces blagog oporavka i oživljavanja privredne aktivnosti. Na kraju prvog polugođa 2010.godine, procjene ostvarenog BDP-a ukazivale su da je praktično dostignut realni nivo BDP-a iz prvog polugođa prošle godine. Evidentni procesi stabilizacije i pokazatelji za osam, odnosno devet mjeseci koji pokazuju da je industrijska proizvodnja povećana za 9,6%, proizvodnja u šumarstvu za 18,5% i turistički promet za 5,4%, uz visok nivo neto stranih direktnih investicija, upućuju na ocjene da se ekonomija u trećem kvartalu ove godine nalazi u zoni realnog rasta. S tim u vezi, čine se realnim očekivanjima da će ekonomija do kraja 2010.godine ostvariti projektovani realni rast od 0,5%.

Inflacija, mjerena indeksom potrošačkih cijena, u septembru 2010.godine u odnosu na decembar 2009.godine pokazuje rast od 0,2%. Na godišnjem nivou potrošačke cijene bile su veće za 0,3% dok je prosječan rast cijena u periodu januar-septembar 2010. u odnosu na isti period prošle godine iznosio je 0,4%.

Kretanje indeksa potrošačkih cijena

	Struktura %	09.2010 12. 2009	09.2010 09.2009	01-09.2010 01-09.2009
Indeks potrošačkih cijena-ukupno	100,0	100,2	100,3	100,4
Hrana i bezalkoholna pića	37,,5	101,6	101,4	99,6
Alkoholna pića i duvan	3,7	99,1	99,2	101,2
Odjeća i obuća	7,6	100,1	100,7	100,2
Stanovanje	12,9	92,8	92,8	93,2
Pokućstvo i oprema za kuću	4,9	100,8	100,0	95,6
Zdravstvo	2,8	102,4	102,4	101,4
Prevoz	12,2	103,5	104,9	112,7
Komunikacije	5,6	99,9	99,9	100,0
Kultura i rekreacija	3,2	97,7	97,9	98,4
Obrazovanje	2,2	100,0	100,0	100,0
Restorani i hoteli	3,0	102,0	102,3	102,5
Ostala dobra i usluge	4,4	100,1	99,9	100,7

Porasle su cijene iz kategorija –prevoz (4,9%), -zdravstvo (2,4%), - hoteli i restorani (2,3%) i hrana i bezalkoholna pića (1,4%), dok su pad zabilježile cijene iz kategorija – stanovanje (-7,2%), - kultura i rekreacija (-2,1%) i - alkoholna pića i duvan (-0,8%).

Niža agregatna tražnja i relativno nizak nivo potrošnje, u skladu s očekivanjima za ovu godinu, nijesu predstavljali ambijent za generisanje inflacionih očekivanja. Cijene su i u ovom periodu predstavljale faktor makro-ekonomske stabilnosti.

Eksterni izvor moguće cjenovne nestabilnosti mogao bi se očekivati ukoliko dođe do značajnijih promjena cijena energenata, goriva i poljoprivrednih proizvoda na svjetskim tržištima.

Podaci o godišnjoj inflaciji u Evropskoj Uniji (EU 27) u septembru 2010 godine, dati radi poređenja, pokazuju stopu rasta od 2,2%. Najniže godišnje stope zabilježene su u Irskoj (-1,0%), Letoniji (0,3%), Slovačkoj (1,1%), Njemačkoj (1,3%), Finskoj (1,4%), Švedskoj (1,5%), Italiji (1,6%) a najviše u Rumuniji (7,7%),Grčkoj (5,7%), Estoniji (3,8), Mađarskoj (3,7%).

Kretanja u oblasti **zapošljavanja**, iako pod uticajem ekonomske i finansijske krize u 2009.godini, kao rezultat mjera Vlade na ublažavanju negativnih efekata po tom osnovu, povoljnijeg fiskalnog okvira i smanjenja poreskog opterećenja, pokazuju da je broj zaposlenih iznosio 174.152 lica i da je povećan za 4,8%. Prosječan broj zaposlenih za prva tri mjeseca 2010. godine je iznosio 171.707 što je za 1.846 ili 1,1% više u odnosu na isti period 2009. godine (169.861). Ograničen vremenski okvir raspoložive serije podataka ne daje osnova za potpunije zaključke, ali je nesporno da je ekonomska kriza uslovlila pogoršanje mogućnosti održavanja postojećeg nivoa zaposlenosti, naročito u velikim sistemima. Podaci iz Ankete o radnoj snazi upravo potvrđuju takve ocjene i ukazuju na dejstvo odloženog efekta krize u sektoru zapošljavanja na nešto kasniji oporavak.

Na evidenciji Zavoda za zapošljavanje krajem septembra 2010. godine nalazilo se 31.016 **nezaposlenih lica**. U odnosu na septembar 2009. godine broj nezaposlenih je povećan za 3.703 lica ili za 13,6%. Stopa nezaposlenosti u septembru je bila 11,7% (u istom mjesecu prethodne godine 10,3%).

Obim **robne razmjene sa inostranstvom u periodu januar - septembar 2010.godine** iznosio je 1.451,3 mil.€, što je za 3,2% više u odnosu na isti period prošle godine i predstavlja znatan porast u poređenju sa prvim kvartalom tekuće godine, kada je negativna stopa iznosila 13,8%. Ostvareni izvoz u vrijednosti od 229,0 mil.€, uz ostvareni uvoz u vrijednosti od 1.222,3 mil.€, je za 14,8%, odnosno 1,2% viši u odnosu na uporedni period prošle godine.

Deficit robne razmjene iznosio je 993,3 mil.€, što je za 1,5% niže u odnosu na ostvareni deficit u istom periodu prošle godine.

TRGOVINSKI BILANS			
u mil.€			
	januar - septembar 2009	januar - septembar 2010	INDEX
Izvoz	199,33	229,00	114,88
Uvoz	1.207,86	1.222,30	101,20
Obim razmjene (1+2)	1.407,19	1.451,30	103,13
Trgovinski bilans	-1.008,53	-993,30	98,49
Pokrivenost uvoza izvozom	16,50	18,74	113,53

U strukturi **izvoza** dominantno učešće imaju proizvodi svrstani prema materijalu u vrijednosti od 111,4 mil.€, što čini 48,6% ukupnog izvoza, od čega obojeni metali u iznosu od 91,4 mil.€ i gvožđe i čelik u iznosu od 14,5 mil.€.

U strukturi **uvoza** najviše su zastupljeni proizvodi neophodni za održavanje investicione aktivnosti: mašine i transportni uređaji u vrijednosti od 251,3 mil.€ ili 20,6% i industrijski proizvodi u vrijednosti od 198,6 mil.€ ili 16,2%, uz sve veće učešće proizvoda finalne potrošnje (hrana, žive životinje) vrijednosti od 239,8 mil.€ ili 19,6%.

Državni dug Crne Gore na dan 30.06.2010.godine iznosio je 1.115,3mil.€ ili 34,8% procijenjenog BDP (3.117,0 mil.€), od čega se na unutrašnji dug odnosi 377,5mil.€ ili 11,8% BDP-a, dok spoljni dug iznosi 737,8 mil.€ ili 23,0% BDP-a. U toku su aktivnosti na izradi nove Strategije za upravljanje javnih dugom, kojom će se, u bitno drugačijim uslovima nastalim pod uticajem svjetske ekonomske krize, definisati projekcija novog zaduživanja kao i visina, odnosno dinamika otplate duga.

U uslovima uticaja ekonomske i finansijske krize, u proteklom periodu 2010.godine održan je trend interesovanja potencijalnih investitora za **investiranje** u Crnu Goru. Prema raspoloživim podacima za period januar-jul 2010.godine, ukupan priliv stranih direktnih investicija iznosio je 409,8 miliona eura, što je za 12,4% manje nego u istom periodu 2009. godine. Pritom je, neto priliv stranih direktnih investicija iznosio 350,6 miliona eura ili 9,5% manje u odnosu na isti period 2009. godine. Imajući u vidu činjenicu da u tekućoj godini, nije bilo većih privatizacija, i da se u uporednom periodu u 2009.godini obavio proces privatizacija Elektroprivrede Crne Gore, može se reći da se praktično održao rastući trend stranih direktnih investicija u 2010.godini.

Evidentno je da se u strukturi priliva stranih direktnih investicija dešavaju promjene sa jačanjem udjela ulaganja u preduzeća i banke, a smanjivanje učešća doskora dominantnih ulaganja u nekretnine. Ulaganja u preduzeća i banke čine 51,2% ukupnog priliva stranih direktnih investicija, dok se na interkompanijski dug odnosi 24,5% a nekretnine 22,8% ulaganja.

3. EVROPSKE INTEGRACIJE

Aktivnosti na implementaciji strateškog opredjeljenja Crne Gore u procesu pridruživanja EU, temelje se na ispunjenju obaveza iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, Privremenog sporazuma o trgovini i srodnim pitanjima i Nacionalnog programa za integraciju Crne Gore u EU 2008-2012.godine, kao i na dinamici realizacije zadataka predviđenih Ekonomskom politikom za 2010.godinu.

- Implementacija Privremenog sporazuma o trgovini i srodnim pitanjima između Evropske zajednice i Crne Gore je uspješno sprovedena. Održano je sedam sastanaka zajedničkih tijela EK i Crne Gore. U skladu sa temama sastanaka, pripremljeni su i Evropskoj komisiji dostavljeni

odgovarajući detaljni prilozi, u cilju kvalitetnog praćenja realizacije preuzetih obaveza i ostvarenog napretka. Ministarstvo za evropske integracije dostavlja redovne mjesečne izvještaje Skupštini Crne Gore o implementaciji Privremenog sporazuma, kao i kvartalne izvještaje o ukupnim aktivnostima u okviru procesa stabilizacije i pridruživanja. U toku je izrada 21. kvartalnog izvještaja za period jul – septembar 2010.godine.

- Relizovan je Plan aktivnosti u procesu odgovaranja na dodatna pitanja iz Upitnika Evropske komisije sa informacijama koje su neophodne za pripremu mišljenja Evropske komisije o Zahtjevu Crne Gore za članstvo u EU.
- U okviru konsultativnog procesa, Ministarstvo za evropske integracije koordiniralo je i pratilo realizaciju deset misija Evropske komisije: Misija za ljudska prava, Misija za spriječavanje pranja novca i finansiranja terorizma, Misija za vladavinu prava, Misija za državljanstvo, Misija za ekonomska i finansijska pitanja, Misija za državnu upravu (SIGMA), Misija za tehničke propise, Misija za procjenu stanja u carinskoj službi, Misija za procjenu stanja u zatvorima i Misija za oblast poreske politike.
- Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između Crne Gore i Evropske unije je nakon ratifikacije u svim državama članicama stupio na snagu 1. maja 2010. godine. Održan je prvi sastanak Savjeta za stabilizaciju i pridruživanje i prvi sastanak Pod-odbora za oblast pravde, slobode i bezbjednosti između Crne Gore i EU, na kojima su predstavljeni detaljni i ažurirani podaci o realizaciji obaveza nakon vizne liberalizacije, borbi protiv korupcije i organizovanog kriminala i reformi pravosuđa.
- Vlada Crne Gore je usvojila Okvirni akcioni plan za ispunjavanje obaveza koje proizilaze iz SSP-a za 2010. godinu. Ministarstvo za evropske integracije je pratilo sprovođenje Akcionog plana i o istom izvještavalo Vladu sve do kraja jula 2010. godine.
- Ministarstvo za evropske integracije dostavilo je Evropskoj komisiji Faktografski izvještaj o ostvarenom progresu u Crnoj Gori od dostavljanja odgovora na Upitnik. Faktografski izvještaj predstavlja pregled ostvarenih aktivnosti po budućim pregovaračkim poglavljima kao i izvršenih obaveza po Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju.
- U toku je proces izrade inoviranog Nacionalnog programa za integraciju Crne Gore u Evropsku uniju za period 2010-2014, kojim se definiše srednjoročni plan harmonizacije zakonodavstva, upravljanje ljudskim resursima i finansijskim projekcijama za realizaciju evropske agende Crne Gore. Proces izrade NPI 2010-2014 je istovremeno i proces pripreme za bilateralni skrining i otvaranje pristupnih pregovora za članstvo u Uniji. Koordinacija aktivnosti i dalje se sprovodi preko Komisije za evropske integracije, Grupa za evropske integracije i Podgrupa za pregovaračka poglavlja Acquis-a.
- Kolegijum predsjednika Skupštine Crne Gore je donio Odluku o određivanju članova Skupštine Crne Gore u Parlamentarnom odboru za stabilizaciju i pridruživanje. Prva sjednica Parlamentarnog odbora za stabilizaciju i pridruživanje Skupštine Crne Gore i Evropskog parlamenta, održana je 27. i 28. septembra u Briselu. Jednoglasno je usvojena Deklaracija i Preporuke upućene Savjetu za stabilizaciju i pridruživanje i institucijama u Crnoj Gori i Evropskoj uniji, uz očekivanje pozitivnog mišljenja Evropske komisije na zahtjev Crne Gore za članstvo u Uniji.
- Nastavljene su aktivnosti na primjeni Komunikacione strategije za informisanje javnosti o Evropskoj uniji i pripremama Crne Gore za članstvo, za period 2010 – 2014. godine. Usvojen je i Izvještaj o realizaciji Komunikacione strategije u 2009. godini.
- U toku je implementacija projekata iz programa IPA 2007, čija realizacija je vezana za rok od dvije godine od dana potpisivanja finansijskog sporazuma. U roku od dvije godine svi pojedinačni ugovori su potpisani i realizacija projekata se odvija planiranom dinamikom.
- Implementacija projekta u okviru IPA 2008 programa je nastavljena u skladu sa planiranom dinamikom. U toku je implementacija većine projekata, a ugovaranje preostalih projekata se očekuje do kraja 2010. godine, ili u prvom kvartalu 2011. godine.
- U okviru IPA 2009 nacionalnog programa otpočele su aktivnosti na implementaciji projekata. Izvršen je izbor Twinning partnera za realizaciju četiri projekata, i tokom četvrtog kvartala 2010. godine se očekuje početak realizacije konkretnih aktivnosti. U toku su pripreme za tendersku proceduru i ugovaranje ostalih projekata.
- Evropska komisija je nakon usvajanja konačne verzije opisa projekata prve komponente IPA 2010 programa, čija ukupna vrijednost za 2010. godinu iznosi 28.638.823€ na IPA Komitetu i

odobravanja Finansijskog sporazuma, dostavila finalnu verziju usvojenog finansijskog sporazuma. Potpisivanje Finansijskog sporazuma između Vlade i Evropske komisije se očekuje u IV kvartalu 2010. godine.

- Višekorisnička IPA (MB IPA) namijenjena je zajedničkim pitanjima zemalja regiona zapadnog Balkana i Turske u cilju podsticanja regionalne saradnje i poboljšanja političkih, ekonomskih i socijalnih reformi u procesu pristupanja EU. U okviru Višekorisničkog IPA 2007 programa realizuje se 26 projekata, dok se implementacija Višekorisničkog IPA 2008 programa realizuje kroz 27 projekata. Evropska komisija je odobrila sredstva kroz opise projekata Višekorisničkog IPA 2009 (MB IPA 2009) koji se realizuje kroz 18 projekata. U okviru Višekorisničkog IPA 2010 (MB IPA 2010) programa, EK je dostavila prijedloge za 17 projekata i NIPAC je potvrdila učešće Crne Gore u ovom programu, i projekti su odobreni na IPA komitetu. Tokom četvrtog kvartala 2010. godine se očekuje početak aktivnosti u okviru ovog programa.
- Nacrt Višekorisničkog višegodišnjeg indikativnog planskog dokumenta 2011 – 2013, koji je urađen u saradnji Evropske komisije i zemalja učesnica u Višekorisničkom programu je prezentovan i dostavljen državama korisnicama MB IPA programa na davanje komentara. Definisani prioriteti u okviru programa se koriste za programiranje Višekorisničkog IPA programa 2011, čiji su nacrti prezentovani na koordinativnom sastanku u Tirani. Usvajanje i početak implementacije programa se očekuje u prvom kvartalu 2011. godine.
- U okviru aktivnosti na pripremi za korišćenje III i IV IPA komponente pripremljen je drugi nacrt Strateškog okvira usklađenosti (SCF) i prvi nacrt Operativnih programa (OP) za komponentu regionalni razvoj i razvoj ljudskih resursa. Evropska komisije je dostavila komentare na nacrtu ovih dokumenta. Priprema trećeg nacrta SCF i drugog nacrta OP se očekuje u IV kvartalu 2010. godine. Priprema finalne verzije ovih dokumenata i podnošenje EK se očekuje u prvom kvartalu 2011. godine.
- Nastavljene su aktivnosti u procesu uspostavljanja decentralizovanog sistema implementacije IPA sredstava (DIS). U vezi sa ovim je pripremljen i akcioni plan za uvođenje DIS sistema za komponentu III i IV i plan je dostavljen EK na davanje komentara.
- Intenzivne aktivnosti u okviru Twinning projekta „Pravna harmonizacija“ usmjerene su na realizaciju aktivnosti kroz četiri komponente projekta.
- Izvršena je evaluacija projektnih prijedloga podnijetih u okviru prvih Poziva za projekte za sva četiri bilateralna programa u kojima učestvuje Crna Gora (Albanija-Crna Gora, Bosna i Hercegovina – Crna Gora, Hrvatska – Crna Gora i Srbija – Crna Gora). Ukupno je prošlo 35 projekata, u kojima učestvuju crnogorski aplikanti. Rađeno je i na pripremi Aplikacionih paketa za druge Pozive za projekte.
- U okviru Jadranskog susjedskog programa završen je prvi Poziv za projekte. Ocjena ukupnog kvaliteta projekata je u toku, a partneri iz Crne Gore učestvuju u 72 projektna prijedloga.
- U okviru transnacionalnog programa Jugoistočna Evropa, objavljen je Drugi Poziv za projekte a partneri iz Crne Gore učestvovali su u 14 projekata. Crna Gora je za ovaj Poziv opredijelila 1,3 miliona eura.
- U okviru transnacionalnog programa MED objavljen je Prvi Poziv za strateške projekte. Crnogorski partneri učestvuju sa šest projekata. Konačni odabir projekata za finansiranje biće izvršen u januaru 2011.godine.
- Započeto je programiranje petog bilateralnog programa u kojem Crna Gora učestvuje u okviru IPA II komponente – programa sa Kosovom.
- Završen je CARDS projekat od 620.000 eura, koje je Evropska komisija donirala Ministarstvu za evropske integracije za podršku uspostavljanju struktura za sprovođenje prekograničnih programa. Od 1. aprila započela je implementacija novog TA IPA 2007&2008 projekta, koji će trajati 16 mjeseci i kojim će se finansirati rad programskih struktura.
- U planu je uvođenje Sistema za upravljanje informacijama (MIS-a) za prekogranične programe između zemalja Zapadnog Balkana, korisnica IPA II komponente. Cilj projekta je uspostavljanje harmonizovanog monitoring sistema za svih osam prekograničnih programa između zemalja Zapadnog Balkana.
- Program za razvoj kapaciteta (CDP) kontinuirano obezbjeđuje podršku razvoju institucionalnih i administrativnih kapaciteta za proces evropskih integracija u Crnoj Gori. CDP je razvio novi projekat za pripremu konkretnih opisa projekata za Nacionalni IPA program 2010., projekat za pripremu opisa projekata (project fiche) za nacionalni IPA program za 2011.godinu i izradio

Mapu puta za dostizanje standarda decentralizovanog sistema implementacije za III i IV IPA komponentu.

- Iz IPA 2007 fonda realizovan je projekat „EU u škole“, održana su tri ciklusa seminara na kojim je obučeno 80 nastavnika i profesora, a štampan je udžbenik i priručnik za nastavnike za osnovnu i srednju školu.

Box 1 - Evropske integracije

Rezultati:

Uspješna implementacija Privremenog sporazuma o trgovini i srodnim pitanjima između Evropske zajednice i Crne Gore;

✓

Stupio na snagu Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između Crne Gore i EU;

Sprovođenje Nacionalnog programa integracije Crne Gore u EU 2008 -2012. godine i Priprema inoviranog Nacionalnog programa za integraciju Crne Gore u EU za period 2010 – 2014;

Aktivnosti zajedničkih tijela Vlade Crne Gore i Evropske komisije;

Intenzivne aktivnosti u okviru mogućnosti korišćenja IPA sredstava;

Programi prekogranične saradnje;

Aktivnosti na implementaciji sistema DIS struktura;

Projekti Programa za razvoj kapaciteta (CDP) usmjereni na podršku jačanju administrativnih kapaciteta organa državne uprave.

4. JAVNE FINANSIJE

Uticao svjetske ekonomske krize na crnogorsku ekonomiju, primjenom mjera Vlade za ublažavanje negativnih efekata krize i podsticanje ekonomskog rasta, tokom 2010.godine, je slabio, što je uticalo na stabilizaciju privrednih tokova i blagi oporavak ekonomskog rasta. U takvim uslovima, ostvarena dobra dinamika priliva budžetskih sredstava, naročito u trećem kvartalu, što je rezultat, prije svega, dobre turističke sezone, omogućila je stabilno funkcionisanje sistema javnih finansija i redovno servisiranje obaveza svih učesnika javne potrošnje.

Realizacija politike **javne potrošnje** usmjerena je na obezbjeđivanje održivog sistema javnih finansija, kroz ograničavanje nivoa tekuće javne potrošnje i racionalizaciju rashoda. S tim u vezi, sprovode se i kontinuirano unapređuju mjere štednje usvojene još početkom prošle godine (restrikcija zapošljavanja u javnom sektoru, smanjenje korišćenja službenih automobila, smanjenje izdataka za rereprezentaciju i službena putovanja, izmjena dinamike izvršenja rashoda za materijal i usluge itd.), što je doprinijelo da se za 9 mjeseci ove godine ostvare uštede u iznosu od 4mil.€.

Budžetska politika, usmjerena na uravnotežnje budžeta i eliminisanje deficita do 2012 godine, realizuje se kroz:

- prilagođavanje javne potrošnje, odnosno smanjenje izdataka, u cilju obezbjeđenja održivog sistema javnih finansija. S tim u vezi, vodi se restriktivna politika zarada i zapošljavanja, čime se ograničava rast fonda zarada kao jednog od ključnih faktora rasta budžetske potrošnje u prethodnom periodu. Potrošačkim jedinicama je ostavljena mogućnost internih transfera (prelazak zaposlenog iz jedne jedinice u drugu), dok je novo zapošljavanje regulisano posebnim kriterijumima;
- nastavak implementacije srednjeročnog budžetskog okvira;
- nastavak sprovođenja utvrđene politike za upravljanje javnim dugom.

Nastavlja se proces unapređenja kvaliteta javnih finansija kroz:

- uključenje svih državnih fondova u sistem Trezora;
- strožiju kontrolu zarada koje se primaju iz Budžeta i nastavak aktivnosti na uvođenju centralizovanog sistema obračuna zarada u javnom sektoru;
- prikazivanje transfera po ekonomskoj klasifikaciji kod jednog broja budžetskih korisnika.

Poreska politika u 2010.godini predstavlja kontinuitet dosadašnjih aktivnosti u ovoj oblasti i usmjerena je na stvaranje uslova za razvoj preduzetništva u okviru malih i srednjih preduzeće i privlačenje novih investicija, kroz primjenu više poreskih zakona čija rješenja doprinose rasterećenju biznisa i poboljšanju likvidnosti :

- Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o porezu na dobit pravnih lica, kojim je smanjen broj poreskih izuzeća i ukinuto mjesečno akontativno plaćanje poreza na dobit;
- Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o porezu na dohodak fizičkih lica kojim su ukinute olakšice po osnovu ličnog odbitka, uvedeno oporezivanje određenih naknada po osnovu ličnih primanja zaposlenih (topli obrok, regres), i smanjena stopa poreza sa 12,0% na 9,0%, čime je izjednačeno oporezivanje svih izvora dohotka;
- Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o doprinosima za obavezno socijalno osiguranje kojim je zadržan iznos postojeće kumulativne stope doprinosa za penzijsko i invalidsko osiguranje od 20,5% uz izmjenu strukture stopa, tako da je stopa na teret zaposlenog povećana sa 12,0% na 15,0%, dok se stopa za poslodavca smanjila za 8,5% na 5,5%. Kod doprinosa za zdravstveno osiguranje došlo je do povećanja kumulativne stope sa 10,5% na 12,3%, s tim što stopa doprinosa na teret zaposlenog iznosi 8,5 % a na teret poslodavca 3,8%;
- Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o porezu na upotrebu putničkih motornih vozila, plovinih objekata, vazduhoplova i letilica kojim je povećana poreska obaveza na upotrebu putničkih vozila (posebno luksuznih vozila sa većom kubikažom), kao i plovinih objekata sa kabinom. Takođe, ukinuto je oslobađanje od plaćanja poreza na upotrebu putničkih vozila pojedinih državnih organa i jedinica lokalne samouprave.

U cilju pružanja podrške preduzetnicima u rješavanju zaostalih obaveza po osnovu poreza na dobit pravnih lica, donijeta je Uredba o odloženom plaćanju poreza na dobit pravnih lica, kojom se omogućava plaćanje dospjelog poreskog duga u šest jednakih mjesečnih rata.

Novim poreskim rješenjima Crna Gora se svrstava u red najkonkurentnijih poreskih sistema u Evropi po sistemu jednocifrenih poreskih stopa.

Počela je realizacija projekta »Objedinjena registracija i naplata poreza i doprinosa«, čime se pojednostavljuje procedura registracije i naplata poreza i doprinosa i omogućava poreskim obveznicima da registraciju završe na jednom mjestu po principu: jedna prijava – jedan šalter. Projekat će biti u potpunosti realizovan do kraja godine kada će početi primjena Pravilnika o obliku, sadržini i načinu popunjavanja i dostavljanja jedinstvenog obrasca kojim će se evidentirati sve fiskalne obaveze u vezi sa dohotkom fizičkih lica.

Usvojen je Zakon o unapređenju poslovnog ambijenta, koji ima za cilj eliminisanje određenih prepreka za razvoj biznisa i stimulisanje novog investiranja.

U cilju jačanja fiskalnog kapaciteta jedinica lokalne samouprave, utvrđen je Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o finansiranju lokalne samouprave i Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o porezu na nepokretnosti, što će osigurati stabilnost finansiranja lokalne samouprave na dugi rok i redovno servisiranje zakonskih obaveza opština. Predloženi zakoni su usaglašeni sa Evropskom poveljom o lokalnoj samoupravi i međunarodnim konvencijama iz ove oblasti, a predviđaju:

- ukidanje nekoliko poreskih oblika koji imaju neznatno učešće u prihodima opština (firmarina, porez na potrošnju i porez na igre na sreću);
- povećanje direktnog učešća opština u prihodima od poreza na promet nepokretnosti (80 % u odnosu na dosadašnjih 50%) i koncesionih naknada (70% u odnosu na dosadašnjih 30% i 20% za korišćenje morskog dobra) ;
- povećanje izvora sredstva za formiranje Egalizacionog fonda (100% prihoda od poreza na upotrebu putničkih vozila, plovila i letilica i 40% prihoda od koncesija na igre na sreću) kao i unapređenje kriterijuma za raspodjelu sredstava Fonda.

Stabilizacija privrednih uslova i blagi oporavak ekonomske aktivnosti uticali su na dobru dinamiku priliva budžetskih sredstava, naročito u trećem kvartalu ove godine. Tekući prihodi Budžeta za 9 mjeseci 2010.godine iznose 824,63mil.€ i niži su za 3,1% od planiranih. U poređenju sa istim periodom prošle godine, tekući prihodi su niži za 0,6%, ali ako se iz prošlogodišnjih prihoda isključe prihodi od otplate kredita Prve banke, koji su privremenog karaktera i prihodi od izmirenih obaveza iz ranijeg perioda, ostvarenje za 9 mjeseci ove godine je za 1,8 mil.€ veće u odnosu na isti period prošle godinu. Prihodi po osnovu poreza, koji čine 61,1 % ukupnih tekućih prihoda, iznose

504,17mil.€ i niži su 7,9% od planiranih, dok prihodi po osnovu doprinosa, koji čine 31,4% ukupnih tekućih prihoda iznose 259,31mil.€, što je za 12,5% više od plana. Do odstupanja prihoda po osnovu poreza na dobit pravnih lica došlo je usled promjene zakonske regulative koja se odnosi na ukidanje akontativnog plaćanja poreza na dobit, dok je niža naplata akciza rezultat smanjenog prometa naftnih derivata. Konsolidovani izdaci Budžeta za period januar-septembar 2010.g. iznose 824,65 mil.€, i za 18,5% su niži od planiranih, koliko su niži i tekući izdaci Budžeta koji iznose 340,92 mil.€. Niži procenat ostvarenja u odnosu na plan zabilježen je kod svih tekućih izdataka, što ide u pilog smanjenja nivoa tekuće potrošnje i njenog učešća u bruto domaćem proizvodu. Nizak nivo ostvarenja kapitalnih izdataka (35,9%), rezultat je pomjeranja početka značajnih investicionih projekata, za narednu godinu (auto put Bar –Boljare).

Javni dug na dan 30.06.2010.godine iznosio je 1.115,3 mil.€ ili 34,8 % procijenjenog BDP-a, od čega ino dug iznosi 737,8 mil.€ ili 23,0 % BDP-a dok domaći dug iznosi 377,5 mil.€ ili 11,8 % BDP-a. U toku su aktivnosti na izradi nove Strategije za upravljanje javnim dugom, kojom će se, u bitno drugačijim uslovima nastalim pod uticajem svjetske ekonomske krize, definisati projekcija novog zaduživanja kao i visina odnosno dinamika otplate duga.

Kao što je predviđeno Zakonom o budžetu za 2010, godinu, sredstva za finansiranje deficita, otplatu duga i podršku bankarskom sektoru, u iznosu od 200.mil€, obezbijedena su, po prvi put, emisijom euro obveznica. Izlazak Crne Gore na tržište euro obveznica bio je vrlo uspješan, što je posebno značajno imajući u vidu dešavanja na ovom tržištu izazvana grčkom krizom. Emisija euro obveznica potvrdila je povjerenje investitora u naše javne finansije, što je naročito značajno sa aspekta privlačenja novih investicija.

Box 2- Javne finansije

Rezultati:

- Unapređivanje kvaliteta i održivosti sistema javnih finansija u uslovima postepenog oživljavanja privredne aktivnosti;
- Porast priliva budžetskih sredstava;
- √ Kontrola i racionalizacija rashoda;
- Sprovođenje poreskih reformi;
- Uredno izmirivanje plata, penzija, socijalnih davanja i obaveza prema međunarodnim finansijskim i drugim institucijama;
- Uspješna emisija euro obveznica

Ograničenja

- ! Još uvijek prisutan uticaj teškoća u oporavku privredne aktivnosti na nivo i dinamiku budžetskih prihoda;
- Nizak nivo izvršenja kapitalnih izdataka.

5. STRUKTURNE REFORME

5.1. SEKTOR PRIVREDE

5.1.1. Prestrukturiranje i privatizacija

Prestrukturiranje preduzeća ima za cilj ubrzanje njihove tržišne transformacije i osposobljavanje za sprovođenje privatizacije. Aktuelni su procesi restrukturiranja većih sistema kao što su Luka Bar, Željeznica, Montenegro-airlines. Formiranjem manjih tehničko-tehnološki zaokruženih funkcionalnih organizacionih djelova kompanija i drugim aktivnostima, stvaraju se uslovi za privatizaciju pojedinih cjelina i uslovi za njihovo profitabilnije poslovanje.

U skladu sa Strategijom restrukturiranja i nakon sagledavanja pravne i ekonomske strane restrukturiranja, u "Montenegro Airlines"-u je izvršena transformacija iz Društva sa ograničenom odgovornošću u Akcionarsko društvo. Time je okončana značajna faza restrukturiranja kompanije i stvoreni preduslovi za njenu privatizaciju. Objavljen je tender za prodaju 30% akcija kompanije, u skladu sa ranije utvrđenim modelom privatizacije, kojim je predviđena dokapitalizacija u iznosu od 30% procijenjene vrijednosti kompanije, uz ponudu odabranom investitoru korišćenja call opcije

nakon dvije godine za kupovinu dodatnih akcija u iznosu od najmanje 21%, ukoliko investitor u tom periodu ispuní uslove.

U skadu sa Programom restrukturiranja »Luke Bar« AD, Skupština akcionara je donijela odluke o osnivanju Društava sa ograničenom odgovornošću »Pomorski poslovi Bar«, »Informatika i komunikacija Bar« i »Obezbjedivanje i protivpožarna zaštita Bar«. Istovremeno, donijete su odluke o restrukturiranju putem odvajanja, uz osnivanje novog društva smanjenjem kapitala na osnovu restrukturiranja i emisije akcija. Ovim odlukama se uredio postupak restrukturiranja »Luke Bar« AD odvajanjem uz osnivanje » AD kontejnerski terminal i generalni tereti« Bar.

Raspisan je tender za AD Kontejnerski terminal za generalni teret Bar na kojem je ponuđeno 54,0527% državnih akcija i dodjela 30-godišnje koncesije s obavezom investicionog ulaganja. Četiri konzorcijuma su otkupila dokumentaciju ali niko nije dostavio ponudu. Tender za prodaju 100% udjela d.o.o. „Obezbjedjenje i protivpožarna zaštita“ Bar u vlasništvu privrednog društva „Luka Bar“ a.d. Bar i dodjela koncesije za period od 30 godina, je poništen. Očekuje se da će ugovori sa potencijalnim ponuđačem za kupovinu 100% udjela d.o.o. „Pomorski poslovi“ Bar u vlasništvu privrednog društva „Luka Bar“ a.d. Bar i dodjelu koncesije na period od 30 godina biti zaključen u oktobru 2010. godine.

Nastavljen je proces restrukturiranja željezničkog sistema u skladu sa ciljevima iz Strategije restrukturiranja Željeznice Crne Gore. Primijenjen je dezintegracioni model kojim je upravljanjeinfrastrukturu razdvojeno od putnika i tereta. Proces restrukturiranja se nalazi u fazi dalje segmentacije novoosnovanih akcionarskih društava, pa će se u posebne cjeline izdvojiti: iz kompanije koja je upravljač infrastrukture (Željeznička infrastruktura CG – AD Podgorica). Održavanje željezničke infrastrukture, a iz kompanije koja je putnički operater (Željeznički prevoz Crne Gore AD Podgorica) Održavanje voznihsredstava.

Na osnovu donijetih odluka Savjeta za privatizaciju nastaviće se priprema tendera za sljedeće kompanije: u oblasti proizvodjačke industrije: „Jadransko brodogradilište“ AD Bijela, "Zora" AD Berane, „Institut crne metalurgije“ AD Nikšić; u oblasti turizma: HTP „Budvanska rivijera“ AD Budva, HTP „Ulcinjaska rivijera“ AD Ulcinj; u oblasti energetike: DOO "Montenegro bonus" Cetinje, „Elektroprivreda Crne Gore“ AD Nikšić – male hidroelektrane i u oblasti novinsko izdavačke djelatnosti „Pobjeda“ AD Podgorica.

Otpocet je postupak privatizacije Institut „Dr Simo Milošević“ AD Igalo.

Formiran radni tim za izradu Tenderske dokumentacije Poste Crne Gore, u toku su pregovori o zaključenju ugovora.

Produžen je tender za davanje u dugoročni zakup Hotela „Park“ u Bijeloj.

U toku je priprema tenderske dokumentacije za Kasarnu „Orjenski bataljon“ u Kumboru; ostrvo „Mamula“ – Herceg Novi i skladište „Rakite“ - Herceg Novi. „Duvanski kombinat“ AD Podgorica se nalazi u stečajnom postupku.

U uslovima blagog oporavka svjetske ekonomije očekivanja su da će se projekti privatizacije neuspjeli tokom 2010. godine realizovati u 2011. godini. Predviđene su sljedeće aktivnosti :

- Putem javnog međunarodnog tendera u 2011. godini će se sprovesti procedura izbora investitora za valorizaciju turističkih lokaliteta: Ada Bojana, Velika plaža, Njivice, Utjeha, Buljarica i Jaz i nastaviti aktivnosti na valorizaciji vojno-turističkih kompleksa „Mediteran“ Žabljak i "Bigovo – Trašte" Kotor, dok se očekuje zaključenje ugovora za davanje u dugoročni zakup lokaliteta „Valdanos“ Ulcinj.

Box 3 – Prestrukturiranja i privatizacija

Rezultati:

√ Programi prestrukturiranja većih sistema kao osnov za privatizaciju;

! Ograničenja:

Otežani uslovi za realizaciju programa privatizacije.

5.1.2. Razvoj preduzetništva i malih i srednjih preduzeća

U proteklom periodu 2010.godine, Vlada Crne Gore je implementacijom mjera ekonomske politike pružala podršku sektoru malih i srednjih preduzeća(MSP) utičući na dostupnost kredita za razvojne projekte MSP, unapređenje poslovnog ambijenta, eliminisanje biznis barijera i stimulisanje novog zapošljavanja, s ciljem da pokrene proces oživljavanja privredne aktivnosti.

Vlada je dala garancije na sredstva međunarodnih-finansijskih institucija(EIB i KfW) koja su namijenjena za kreditiranja malih i srednjih preduzeća i podsticanje njihovih razvojnih potencijala. Ugovor o garanciji sa Evropskom investicionom bankom(EIB) je potpisan na iznos od 91 mil.€, i banke su do sada po osnovu ovog aranžmana potpisale iznos od 77mil €, od čega su povukle 50 mil.€ iz kojih je podržano više od 150 projekata MSP. Kreditni aranžman sa Njemačkom razvojnom bankom(KfW) u iznosu od 31mil.€ je u cjelosti realizovan i njime podržano oko 150 projekata MSP. Iako je likvidnost banaka stabilizovana, tokom godine, u okolnostima povećanog opreza banaka u procjeni rizika u plasiranju sredstava i nedostatka kvalitetnih razvojnih programa, bila je prisutna nedovoljna kreditna podrška sektoru MSP. U takvim uslovima, aktivnost Investiciono-razvojnog fonda doprinijela je obezbjeđenju povoljnijih uslova za finansijsku podršku MSP i regionalnoj usmjerenosti kreditne podrške.

Savjet za regulatornu reformu i unapređenje poslovnog ambijenta intenzivno radi na realizaciji aktivnosti definisanih Akcionim planom za regulatornu reformu i unapređenje poslovnog ambijenta. Dokumentom su objedinjene tri komponente reformi: Regulatorna reforma »Giljotina« propisa, Reforma lakoće poslovanja i Procjena regulatornih efekata(RIA). U okviru »Giljotine«propisa u toku je faza inventure i analize propisa i administrativnih postupaka iz nadležnosti državnih organa. Sprovedenjem Akcionog plana za regulatornu reformu i unapređenje poslovnog ambijenta izvršena je podjela nadležnosti po institucijama u okviru čijih nadležnosti su aktivnosti obuhvaćene preporukama Svjetske banke za reformu lakoće poslovanja, a kojim su predviđene mjere usmjerene na izmjenu ili ukidanje zakona i drugih propisa, skraćivanje postupaka ili smanjenja troškova određenih procedura(Crna Gora se na rang listi Poslovanja za 2010. nalazi na 71-om mjestu po lakoći poslovanja, gdje je u odnosu na 2009. godinu unaprijedila položaj za 6 mjesta). Donošenjem Zakona o unapređenju poslovnog ambijenta (koji sadrži odredbe koje se odnose na izmjenu ili stavljanje van snage odredbi pojedinih zakona), uvođenjem jedinstvene prijave za registraciju poreskih obveznika, obveznika doprinosa i osiguranika (od strane Poreske uprave koja zamjenjuje 16 različitih dokumenata), izdavanjem jedinstvenog statističkog broja od strane Centralnog registara Privrednog suda, donošenjem niza uredbi (Uredba o odloženom plaćanju poreza na dobit pravnih lica, Uredba o odloženom plaćanju carinskog duga, Uredba o poreskim olakšicama za zapošljavanje određenih kategorija nezaposlenih lica, Uredba o prestanku važenja pojedinih podzakonskih akata, itd), utvrđivanjem Predloga zakona o stečaju koji je upućen Skupštini na usvajanje, Vlada nastoji da smanji poreska opterećenja, rastereti poslodavce, stimuliše zapošljavanje, i time stvori atraktivan ambijent za biznis.

U periodu 01.01.-11.10.2010.godine, *Zavod za zapošljavanje Crne Gore* je u okviru Inoviranog programa za kontinuirano stimulisanje zapošljavanja i preduzetništva odobrio 329 kredita u vrijednosti 2.198.000€ čijom realizacijom je omogućeno otvaranje 440 novih radnih mjesta.

Investiciono-razvojni fond je zaključno sa oktobrom 2010.g. odobrio realizaciju ukupno 39 kredita mikro, malim i srednjim preduzećima. Ukupan iznos sredstava IRF-a koja su opredijeljena u ove svrhe iznosi 3,49 mil€. Pored ovog iznosa IRF- je realizovao oko 0,75 mil € sredstava za preduzeća za koja su Odluke o odobrenju kredita donesene u Fondu za razvoj. Kreditna podrška IRF-a realizovana je na dva načina: kreditnim aranžmanima posredstvom i uz učešće poslovnih banaka i direktnim kreditnim aranžmanima. Kreditnim aranžmanima posredstvom i uz učešće poslovnih banaka, kreditirano je ukupno 34 projekata, a učešće IRF-a u ovim projektima iznosi 2,864,110.00€. Direktnim kreditnim aranžmanima IRF-a kreditirano je ukupno 5 projekata, a učešće IRF-a u ovim projektima iznosi 580.000,00 €. U strukturi odobrenih projekata dominiraju projekti iz oblasti proizvodnih djelatnosti, turizma, uslužnih djelatnosti, poljoprivredne proizvodnje i proizvodnje hrane. Stimulativne mjere podrške IRF-a odnose se i na odobravanje mirovanja otplate kredita za sva preduzeća korisnike kredita, koja su kredit upotrijebila namjenski, a čija je likvidnost u značajnoj mjeri narušena uslovima globalne ekonomske krize. U skladu sa tim na Upravnom odboru Fonda za razvoj (kao pravnog prethodnika Investiciono-razvojnog fonda) i Odboru direktora

Investiciono-razvojnog fonda usvojene su Odluke o odobrenju reprograma kredita za ukupno 52 preduzeća. Reprogram kredita odobran je na period do 12 mjeseci. Takođe, Odbor direktora IRF -a je donio odluku o odobrenju 2 mil € dvijema bankama koje posluju u Crnoj Gori, a koje će shodno sklopljenom ugovoru ista plasirati preduzetnicima i malim i srednjim preduzećima, po uslovima povoljnijim od tržišnih (kredit do 150.000, kamatna stopa do 8%, rok otplate 72 mjeseca). U Direkciji za razvoj malih i srednjih preduzeća, u skladu sa osnovnim razvojnim dokumentima „Strategijom razvoja malih i srednjih preduzeća 2007. – 2010. godine” i „Small Business act-om”, nastavljene su ranije započete i definisane nove aktivnosti u oblasti razvoja malih i srednjih preduzeća i preduzetništva:

- Urađen je **koncept Strategije razvoja malih i srednjih preduzeća 2011-2015** i formiran **Koordinacioni tim za izradu i implementaciju Strategije** čiji je zadatak da rukovodi, organizuje i koordinira cjelokupnim procesom.
- **Institucionalnu podršku** za razvoj malih i srednjih preduzeća kroz unapredjivanje kapaciteta regionalnih/lokalnih biznis centara; biznis centri su pojačani osnivanjem dva nova lokalna biznis centra u Kolašinu i Plavu; pored postojećih biznis inkubatora u Podgorici i Baru, u toku su pripreme aktivnosti na formiranju novog u Beranama; pripremaju se pilot projekti za razvoj klusterskog povezivanja; nastavljen je rad Evropskog informativno-inovativnog centra Crne Gore pri Direkciji za razvoj MSP.
- **Jačanje konkurentnosti privrede i stimulisanje izvozne orijentacije** kroz: nastavak realizacije “Strategije za podsticanje izvoza” i dokumenta «Podsticanje konkurentnosti i izvoza - strateški i operativni plan»; završna faza multilateralnih pregovora i usklađivanja trgovinskog režima sa sporazumima STO; Završetak procesa pregovora za pristupanje Crne Gore STO; Implementaciju sporazuma CEFTA 2006. Direkcija za razvoj MSP u saradnji sa Asocijacijom biznismena lenjigradskog regiona organizovala je poslovne susrete na kojima je učestvovalo 45 preduzeća iz Crne Gore i 30 preduzeća iz Republike Rusije iz oblasti poljoprivrede, drvne industrije, građevinarstva, trgovine i turizma. Takođe, uz podršku partnera Obrtno-preduzetničke zbornice Slovenije, organizovan je zajednički nastup crnogorskih proizvođača na 43. Međunarodnom preduzetničkom sajmu MOS, koji se održao u Celju, Slovenija. Na sajmu su predstavljeni proizvodi i promotivni materijal 15 crnogorskih preduzeća iz oblasti prehrambene, drvne i metalne industrije. U sklopu sajma održani su i međunarodni poslovni susreti privrednika i institucija za podršku preduzetništvu iz regiona.
- **Povećanje dostupnosti informacija** preduzećima kroz kontinuirano poboljšanje kapaciteta servisa namijenjenih preduzetnicima i MSP koji žele da budu prisutni na evropskoj poslovnoj sceni preko „Tržišno informativnog centra”(do oktobra 2010.g. Direkcija je primila i obradila ukupno 76 zahtjeva za tržišnim informacijama) i daljom realizacijom projekta pod nazivom, „Izgradnja regionalne ponude konsultantskih usluga i tržišta za preduzeća orjentisana na izvoz”.
- **Unapredjenje biznis znanja** kroz nastavak programa edukacije iz oblasti menadžmenta, marketinga, poslovne komunikacije, kao i studijske posjete preduzećima razvijenih zemalja, daljom realizacijom projekata „Šansa mladim menadžerima“ (rezultati govore da je 93% od ukupnog broja polaznika dobilo zaposlenje) i „Učeničko preduzetništvo” .
- **Promovisanje** preduzetništva i malih i srednjih preduzeća kroz unapredjenje marketinških aktivnosti, unapredjenje odnosa sa javnošću, promociju osnivanja novih preduzeća, promociju žena u biznisu.

Raspoloživi podaci o broju registrovanih privrednih društava na dan 30.09.2010.godine ukazuju na njihov dalji rast. Ukupan broj registrovanih privrednih društava¹ bio je 43.226, ukupan broj registrovanih DOO 23.560 a ukupan broj preduzetnika 16.931, što je, po svim ovim pokazateljima, za oko 1,0% više u odnosu na kraj II kvartala 2010.godine.

¹ Izvor: Centralni registar Privrednog suda

Prema podacima Poreske uprave, ukupan broj aktivnih malih i srednjih preduzeća i preduzetnika² na kraju 2009.godine bio je 15.229, što je za 0,9 % manje u odnosu na 2008.godine. Ukupan broj zaposlenih u MSP na kraju 2009.godine bio je 105.038, što je za 1,05 % više u odnosu na 2008.godinu.

Box 4 – Razvoj preduzetništva malih i srednjih preduzeća

Rezultati:

- √ Aktivnost Investiciono-razvojnog fonda sa kreditno-garantnim šemama koje omogućavaju dodatni stimulan novom biznisu i preduzetništvu;
- Realizacija Akcionog plana za regulatornu reformu i unapređenje poslovnog ambijenta;
- Donesen Zakon o unapređenju poslovnog ambijenta;
- Porast broja registrovanih privrednih društava i preduzetnika.

Ograničenja:

- ! Nedovoljna podrška banaka sektoru malih i srednjih preduzeća;
- Administrativne i druge barijere za razvoj preduzetništva na lokalnom nivou ;

5.1.3. Mrežne industrije

5.1.3.1. Energetika

U skladu sa obavezama iz Sporazuma o formiranju Energetske zajednice, čiji je glavni cilj povećanje sigurnosti snabdijevanja energijom, kroz privlačenje investicija u energetski sektor, povećanje korišćenja obnovljive energije i razvijanje tržišne konkurencije, uz unapređenje ekološke situacije, realizuje se reforma energetskog sektora Crne Gore. Realizacija obaveza iz ovog sporazuma predstavlja jedan od prioriteta Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju i značajna je za uspjeh reformi našeg energetskog sektora i njegovo funkcionisanje u okviru Energetske zajednice, kao i za proces evropskih integracija Crne Gore.

U skladu sa preuzetim obavezama, u Crnoj Gori se realizuje reforma energetskog sektora sa aspekta energetske politike i strategije i sa institucionalno – organizacionog i pravno-regulatornog aspekta.

U cilju harmonizacije **nacionalnog zakonodavstva u oblasti energetike** sa zakonodavstvom Evropske unije, doneseni su novi Zakon o energetici i Zakon o energetskej efikasnosti, čime je zaokružen zakonodavni okvir u oblasti energetike i stvorene pretpostavke za dalju reformu i razvoj energetskog sektora.

U skladu sa Strategijom razvoja energetike Crne Gore do 2025.godine, odnosno Akcionim planom za njenu implementaciju za period 2008-2012.godine, u toku je realizacija niza projekata: izgradnja hidroelektrana na rijeci Morači, malih hidroelektrana, vjetroelektrana, objekata prenosne mreže. Realizuju se i brojni projekti revitalizacije i modernizacije crnogorskih elektrana i prenosne i distributivne mreže. Značajne su i aktivnosti iz oblasti energetske efikasnosti. Realizacijom ovih projekata, uz multiplikativno dejstvo na sve segmente privrede, smanjiće se deficit električne energije koji iznosi oko 1/3 ukupnih potreba i poboljšati ekonomsko i socijalno stanje u Crnoj Gori.

U toku su aktivnosti na realizaciji **Projekta izgradnje hidroelektrana na rijeci Morači**. U otvorenom i dvostepenom postupku dodjele koncesije za hidroelektrane na rijeci Morači (4 kaskadne HE na Morači, ukupne snage 238 MW, moguće godišnje proizvodnje od oko 721 GWh), u maju 2010. godine izabrani su kvalifikovani ponuđači za učešće u drugom stepenu tenderskog postupka. Sprovedena je javna rasprava o Nacrtu Koncesionog akta za Projekat hidroelektrana na rijeci Morači. Prema očekivanoj dinamici, završetak tenderskog postupka i potpisivanje koncesionog ugovora bi trebalo da budu završeni početkom 2011. godine. Treba istaći da postoji mogućnost ponude alternativnog rješenja za HE na Morači..

Za **HE Komarnica** (snage 168 MW, prosječne godišnje proizvodnje 232 GWh) u toku su pripreme za izradu detaljnog prostornog plana za višenamjensku akumulaciju na rijeci Komarnici i strateške

² Izvor:Poreska uprava,aktivnim preduzećima se smatraju ona koja redovno plaćaju poreze i doprinose

procjene uticaja na životnu sredinu (objavljeni tenderi), kao i pripreme za nastavak istražnih radova koji su neophodni za izradu idejnog projekta.

Jedan od značajnih segmenata reforme energetske sektora u Crnoj Gori je promovisanje i izgradnja **malih hidroelektrana**. Realizovane su značajne aktivnosti iz ugovora o koncesijama za istraživanje i izgradnju malih hidroelektrana (do 10 MW), koji su u septembru 2008. godine zaključeni sa koncesionarima za izgradnju malih hidroelektrana na osam vodotoka. Potpisani su i ugovori o koncesijama sa izabranim ponuđačima za izgradnju malih hidroelektrana na pet vodotoka, u skladu sa javnim oglasom objavljenim u septembru 2009. godine. U toku su pripremne aktivnosti za objavljivanje trećeg javnog oglasa za izgradnju malih hidroelektrana.

U cilju valorizacije značajnog **potencijala vjetra**, potpisani su ugovori sa izabranim investitorima za izgradnju vjetroelektrana na lokalitetima Možura i Krnovo.

Tender za davanje koncesije za eksploataciju uglja iz ležišta **Maoče** (na području Pljevalja), uz uslov izgradnje termoelektrane snage oko 500 MW nije uspio zbog nepostojanja interesovanja investitora za ovaj projekat.

Kao potpisnica Sporazuma o formiranju Energetske zajednice, Crna Gora je pristupila intenzivnom **razvoju prenosne mreže**, posebno povećanju stepena povezanosti sa susjednim sistemima. Završeni su radovi na izgradnji dalekovoda 400 kV Podgorica -Tirana u dijelu koji se nalazi na crnogorskoj teritoriji. U toku su aktivnosti na Projektu izgradnje podmorskog interkonektivnog kabla između EES Crne Gore i Italije, u skladu sa Sporazumom između Crne Gore i Republike Italije o izgradnji podmorske elektroenergetske interkonekcije između prenosnih mreža Crne Gore i Italije. S tim u vezi, Vlada Crne Gore je prihvatila Ugovor o kupoprodaji putem upisa akcija iz nove emisije u postupku povećanja kapitala, Strateški i akcionarski ugovor i Ugovor o koordinaciji projekata.

Povećanje **energetske efikasnosti** je definisano kao jedan od glavnih strateških ciljeva Energetske politike Crne Gore. U tom smislu, u kontinuitetu, realizuje se niz aktivnosti.

U skladu sa Zakonom o energetske efikasnosti, urađen je Prvi nacrt Akcionog plana energetske efikasnosti Crne Gore koji pokriva period od 2010 do 2012. godine. Planom je predviđen prelazni indikativni cilj ušteda koji za navedeni period iznosi približno 2,0% prosječne godišnje finalne potrošnje energije u Crnoj Gori za period od 2002. do 2006. godine. To znači da do 2012. godine treba uštedjeti energiju ekvivalenta 13.4 ktoe, kroz realizaciju programa i projekata energetske efikasnosti na nacionalnom nivou, prema metodologiji odobrenoj od strane Energetske zajednice.

Akcionni plan za energetske efikasnost, Prelazni indikativni cilj i Metodologija za utvrđivanje indikativnog cilja pozitivno su ocijenjeni od strane Sekretarijata energetske zajednice i biće dostavljeni Vladi na usvajanje.

U toku 2010. godine, realizovane su i aktivnosti koje se odnose na: Promotivnu kampanju za podizanje opšte svijesti o energetske efikasnosti; Razvoj domaće i međunarodne saradnje; Institucionalno jačanje (u Ministarstvu ekonomije formiran je Sektor za energetske efikasnost), Realizaciju Projekta Svjetske banke namijenjenog poboljšanju energetske karakteristika obrazovnih i zdravstvenih objekata; Realizaciju EU projekta "Tehnička pomoć za implementaciju Ugovora o energetske zajednici"; Realizaciju projekta GTZ "Unapređenje energetske efikasnosti u Crnoj Gori"; Realizaciju projekta energetske efikasnosti u oblasti zgradarstva, uz podršku Vlade Kraljevine Norveške i dr.

U vezi sa međunarodnom podrškom, važno je istaći da su u završnoj fazi pripremne aktivnosti za realizaciju kredita KfW banke, namijenjenog za finansiranje projekata energetske efikasnosti u obrazovnim ustanovama (12,5 miliona €), a čija realizacija treba da počne u januara 2011. godine. Vladi Kraljevine Holandije upućena je aplikacija za realizaciju Projekta "Poboljšanje energetske efikasnosti u sistemu vodosnabdjevanja Cetinja". Pokretanje i realizacija ovih projekata bila je od izuzetnog značaja za promovisanje energetske efikasnosti u Crnoj Gori i imaće značajan uticaj na postizanja privremenog indikativnog cilja.

Primjena Zakona o energetske efikasnosti počinje 1. maja 2011. godine, a Ministarstvo ekonomije, odnosno Sektor za energetske efikasnost Ministarstva ekonomije, biće odgovorno za sprovođenje ovog Zakona i vršiće koordinaciju i implementaciju projekata iz ove oblasti. Iz navedenih razloga, a imajući u vidu definisane obaveze, potrebno je značajno ojačati kapacitete Sektora za energetske efikasnost i obezbijediti potreban iznos sredstava u budžetu Crne Gore za 2011. godinu.

Dosadašnja praksa dominantnog oslanjanja na sredstva iz međunarodne pomoći za realizaciju projekata i programa energetske efikasnosti ne predstavlja adekvatno rješenje, jer se isti uglavnom svode na tehničku pomoć.

U cilju zadovoljavanja minimalnih potreba za električnom i toplotnom energijom, u skladu sa Energetskom politikom Crne Gore, realizuje se program **subvencioniranja potrošača** kojim su obuhvaćeni korisnici materijalnog obezbjeđenja.

U cilju zaštite kupaca, Zakonom o energetici uveden je poseban tretman prema materijalno ugroženim kupcima energije, kojima zbog socijalnog položaja i zdravstvenog stanja ograničenje ili prekid snabdijevanja energijom može ugroziti život ili zdravlje. Uvedena je i privremena obaveza javnom snabdjevaču električne energije ili gasa da, kao snabdjevač posljednjeg izbora, snabdjeva energijom krajnjeg kupca koji je iz nekog razloga ostao bez svog snabdjevača.

U skladu sa novim Zakonom o energetici, a na osnovu analize stanja u energetici Crne Gore i regionu, rezultata implementacije aktuelnog Akcionog plana i niza novih okolnosti i saznanja, **inoviraće se Energetska politika Crne Gore, Strategija razvoja energetike Crne Gore i Akcioni plan za njenu implementaciju.**

Bruto proizvodnja električne energije, u periodu januar-septembar ove godine, iznosila je 2.994.629 MWh i veća je od proizvodnje ostvarene u istom periodu prošle godine za 48,1%, a od planirane za 31,0%. Pritom je proizvodnja hidroelektrične energije iznosila 1.941.494 MWh i veća je od proizvodnje ostvarene u uporednom periodu za 42,3%, a proizvodnja termoelektrične energije 1.053.135 MWh i veća je od proizvodnje ostvarene u uporednom periodu za 60,3%. Proizvodnja električne energije bez proizvodnje HE »Piva« veća je od proizvodnje ostvarene u uporednom periodu za 53,0%, a od planirane za 15,7%.

Bilans proizvodnje električne energije - neto:

- MWh

Elektrane	1-9.2010.		1-9.2009. ostvarenje	1-9.2010. os	1-9.2010. os
	Plan	Ostvarenje		1-9.2010. pl	1-9.2009. os
HE »Perućica«	641.000	1.001.464	685.911	156,2	146,1
TE »Pljevlja«	1.048.000	950.879	589.348	90,7	161,3
HE »Piva«	498.000	911.501	659.227	183,8	138,3
Distributivne HE	17.000	20.817	14.641	122,6	142,2
Ukupno	2.202.000	2.884.561	1.948.528	131,0	148,0

Ukupna potrošnja električne energije, u istom periodu, iznosila je 2.824.896 MWh i bila je niža od planirane za 5,9%, a veća od ostvarene u uporednom periodu za 4,6%. Potrošnja svih potrošača je niža od planirane (KAP-a za 5,2%, Željezare za 57,0%, Željeznice 13,0% i distributivnih potrošača 2,5%).

Box 5 - Energetika

√

Rezultati:

Reforma energetskeg sektora u skladu sa Sporazumom o formiranju Energetske zajednice;
Stvaranje uslova za povećanje investicija u energetske sektor;
Aktivnosti na boljoj valorizaciji obnovljivih izvora energije i povećanju energetske efikasnosti;

!

Ograničenja:

Otežani opšti uslovi za investiranje.

5.1.3.2. Transport i telekomunikacije

U okviru **transporta i telekomunikacija** osnovne aktivnosti su bile usmjerene na: potpunije korišćenje kapaciteta; poboljšanje bezbjednosti i sigurnosti u saobraćaju; dizanje nivoa kvaliteta usluga; ubrzavanje procesa restrukturiranja i privatizacije privrednih subjekata; stvaranje potrebnog ambijenta za zdravu konkurenciju; obezbjeđenje uslova za realizaciju krupnih investicionih zahvata; nuđenje novih servisa; preduzimanje mjera za ublažavanje uticaja globalne ekonomske krize itd.

U periodu januar – septembar 2010. godine u **Luci Bar** pretovareno je 742.100 tona tereta što je na nivou planiranog. Pritom je pretovar rasutih tereta veći za 25,0%, a pretovar tečnih tereta manji od plana za 13,0%. Struktura ostvarenog prometa sa aspekta glavnih grupa roba je sljedeća: rasuti tereti 65,2%, tečni tereti 27,8% i generalni tereti 7,0%.

Promet rasutih tereta u periodu januar-septembar 2010.godine je u odnosu na isti period prethodne godine veći za 30,0%. Manji promet je zabilježen kod cementa, lomljenog kamena u razvozu, kukuruza i koncentrata cinka, dok je veći promet ostvaren kod pretovara kamena u izvozu, otpadnog gvožđa i soli. Značajno je što je ostvaren pretovar 91.106. ruda nikla i 48.574 tona cinkoksida i što se, za razliku od prethodne godine u strukturi pretovara pojavljuje i anodni otpad, hromna ruda, staro željezo i pšenica.

Pretovar tečnih tereta je veći od pretovara ostvarenog za devet mjeseci 2009.godine za 5,0%. Pritom je ostvaren značajniji promet sirćetne kisjeline.

U skladu s izvršenim organizacionim promjenama obim i struktura pretovara generalnih tereta, ima malo učešće u strukturi pretovara, a odnose se uglavnom na pretovar kamiona, prikolica, plovnih objekata itd.

Promet roba posmatran sa aspekta pravaca kretanja ukazuje da je ostvaren najveći promet uvoznih roba (37,0%) izvoznih (29,0%), roba u tranzitu (28,0%), dok se 6,0% odnosi na robe u razvozu.

U strukturi uvoznih roba, najznačajniji pretovar je ostvaren kod dizel goriva, dizel eko, benzina i cementa, a u strukturi izvoznih kod prometa lomljenog kamena, cink oksida i anodnog otpada. Kod tranzitne robe, najveći promet je ostvaren kod rude nikla, sirćetne kisjeline, otpadnog gvožđa i hromne rude, dok je u razvozu pretovareno 42.286 tona lomljenog kamena.

U **AD "Marina" Bar** podignut je nivo ponude usluga u cilju uspješnijeg zadovoljavanja potreba korisnika. U tekućoj godini aktivnosti su usmjerene na održavanje postojećeg stanja i realizaciju započetih investicija. Ostvareni prihodi u prvih osam mjeseci iznosili su 406.588 €, dok su ukupni rashodi iznosili 501.943 €. S obzirom da su u zimskom periodu smanjene aktivnosti u nautičkom turizmu, ne može se očekivati ostvarivanje većih prihoda do kraja godine. Poslovanje Marine i dalje opterećuje problem vezova ribarica u njoj, koji limitira mogućnosti daljeg unapređenja kvaliteta ponude za korisnike nautičkog turizma.

U okviru **Barske plovidbe AD Bar** u periodu januar-avgust 2010.godine došlo je do smanjenja broja prevezenih putnika za 3,0%, auta za 12,0% i trejlera (prikolica) za 17,0%, dok je prevoz kamiona uvećan za 11,0% u odnosu na isti prošlogodišnji period. Na relacijama Bar-Bari i Bar-Ankona od početka godine realizovano je 290 putovanja. Na smanjenje prevoza uticala je ekonomska kriza i smanjeni tokovi ljudi i roba. Tokom ljetnje turističke sezone uspješno su realizovane poslovne aktivnosti. Ostvareni prevoz putnika i vozila, kao i odsustvo konkurencije na ferry linijama ka Italiji, potvrdili su leadersku poziciju kompanije na pomorskom tržištu regiona. Visok nivo popunjenosti kapaciteta rezultat je uvođenja savremenog "on-line" prodajnog sistema koji olakšava kupovinu karata i ostalih sadržaja na brodu i obezbjeđuje kvalitetan monitoring prodajnih mjesta (agencija i subagencija). Lansirana je nova ponuda u vidu jednodnevnih izleta i putovanja organizovanih grupa, koje su razvijene sa turoperatorima. Likvidnost kompanije je zadovoljavajuća i redovno se izmiruju dospjele obaveze. Tokom osam mjeseci ove godine preko Montenegroberze AD Podgorica prometirano je 80.465 akcija u vrijednosti od 234.959,29 €. Remontovanje brodova "Sveti Stefan" i Sveti Stefan II" odvija se na zadovoljavajući način i planiranom dinamikom.

Uprkos ekonomskoj krizi uspješno je okončana prva faza izgradnje "**Porta – Montenegro**". Završen je stambeno-poslovni objekat "Teuta" sa 29 apartmana. Marina će uskoro biti osposobljena da primi i do 190 jahti – dužine od 12 do 120 m. Kompanija je dobila status Luke otvorene za međunarodni saobraćaj i graničnog prelaza za promet putnika i robe, što su ključne pretpostavke za privlačenje još većeg broja klijenata, kojima će biti ponuđen kompletan servis tokom čitave godine. Time će Marina zaživjeti kao matična luka velikom broju inostranih nautičara. Kompaniji je izdata i integralna ekološka saglasnost. U pripremi je i Studija lokacije Aerodroma Tivat, u okviru koje će biti definisan najkraći vodeni put od Aerodroma do Marine.

Na poslovanje **Jadranskog Brodogradilišta AD Bijela** tokom 2010.godine značajno je uticala svjetska ekonomska kriza. Zoštreni uslovi konkurencije, rezultirali su padom cijena usluga

brodograđevnih preduzeća i smanjenjem tražnje za tim uslugama. Zbog toga je kompanija u ovoj godini planirala za 30,0% niži poslovni rezultat. Planom nije obuhvaćen program naftnih platformi, u okviru kojeg se očekuju značajniji poslovi. Izuzetno loša uposlenost kapaciteta bila je karakteristična za prvi kvartal ove godine, da bi, tokom drugog i trećeg kvartala, došlo do određenih ohrabrujućih promjena u poslovanju. Očekuje se da će ostvareni finansijski rezultati tokom ovogodišnjeg devetomjesečnog perioda biti u zoni gubitaka, kako je i predviđeno planom.

U **sektoru pomorstva** procesom restrukturiranja predviđena je privatizacija pojedinih podsistema Luke Bar. Raspisan je tender za a.d. Kontejnerski terminal i generalni tereti, na kojem se nudilo 54,0527% državnih akcija i dodjela 30-godišnje koncesije, sa obavezom investicionog ulaganja. Četiri konzorcijuma (ICTS - International Container Terminal Services (Manila, Filipini), IPM - International Port Management (Bejrut, Liban), BB "Cargo" DOO (Beograd, Srbija) i Gulftainer, Dubaji, UAE) su otkupila dokumentaciju, ali niko nije dostavio ponudu. Razlog je, osim uticaja globalne ekonomske krize, i preambicizno i nerelano postavljene socijalni program i što 54% akcija nije dovoljan portfelj za potpuno samostalno odlučivanje.

Predlog za prevazilaženje ove situacije s ciljem pripreme aktivnosti za uspješnu privatizaciju, treba da bude ugovaranje kreditnog aranžmana sa EBRD-om u iznosu od 8,5 mil. € sa namjenom: finansiranja programa za zbrinjavanje viška radnika i obezbjeđenja prioritetene kapitalne investicije (nabavka dva kрана i opreme za pretovar kontejnera).

Tender za prodaju 100% udjela d.o.o. „Obezbeđenje i protivpožarna zaštita“ Bar u vlasništvu privrednog društva „Luka Bar“ a.d. Bar i dodjela koncesije za period od 30 godina, je poništen. Očekuje se da će ugovori sa potencijalnim ponuđačem za kupovinu 100% udjela d.o.o. „Pomorski poslovi“ Bar u vlasništvu privrednog društva „Luka Bar“ a.d. Bar i dodjelu koncesije na period od 30 godina biti zaključen u oktobru 2010. godine.

Lučka uprava je kao nadležni organ uprave u junu 2010. godine, pokrenula postupak za dodjelu koncesije za privredno korišćenje luke na području K.O Bijela. Na javnom oglasu je jedina pristigla ponuda od »Jadranskog brodogradilišta« AD Bijela. Planirano je da nakon zaključenja ugovora o koncesiji, Jadransko brodogradilište« AD Bijela jedan dio brodogradilišta da u podkoncesiju u svrhu proširenja djelatnosti brodogradilišta, odnosno remontovanja jahti i megajahti.

Uz posredovanje Ministarstva saobraćaja, pomorstva i telekomunikacija, između Crnogorske plovidbe i Poly Technologies INC, 12. oktobra 2009. godine, zaključeni su Ugovor o kupovini dva broda i dva Ugovora o gradnji broda. Ugovorima je definisano da to budu dva identična prekookeanska broda namjenjena za prevoz rasutih tereta- tzv. handymax brodovi. Isporučka prvog broda očekuje se u novembru 2011. godine, dok će drugi brod biti isporučen u januaru 2012. godine.

U skladu sa ECAA multilateralnim sporazumom koji je Crna Gora ratifikovala uz obavezu da u oblasti **vazdušnog saobraćaja** inkorporira legislativu EU, utvrđen je Predlog Zakona o izmjenama i dopunama zakona o ratifikaciji Multilateralnog Sporazuma između Evropske Zajednice i njenih država Članica, Republike Albanije, Bosne i Hercegovine, Republike Bugarske, Republike Hrvatske, bivše Jugoslovenske Republike Makedonije, Republike Island, Crne Gore, Kraljevine Norveške, Rumunije, Republike Srbije i Misije privremene uprave Ujedinjenih Nacija na Kosovu o uspostavljanju zajedničkog evropskog vazduhoplovnog područja (ECAA Sporazum)u kojem je sadržana proširena legislativa Evropske unije iz ove oblasti.

Kontrolna komisija EU za procijenu implementaciju ECAA Multilateralnog Sporazuma o uspostavljanju zajedničkog evropskog vazduhoplovnog područja između Crne Gore i Evropske Zajednice je utvrdila ocijenu, da je Crna Gora ispunila najveći dio obaveza iz I tranzicione faze ECAA Sporazuma, što je veoma povoljno za rejting Crne Gore u oblasti vazdušnog saobraćaja.

Utvrđen je predlog Zakona o obligacionim odnosima i osnovama svojinsko-pravnih odnosa u vazdušnom saobraćaju, koji je u potpunosti usaglašen sa EU legislativom iz I tranzicionog perioda ECAA Sporazuma kao i sa Konvencijom o objedinjavanju određenih pravila za međunarodni prevoz vazduhom (Montrealska konvencija, 1999 godina).

Usvojen je novi Nacionalni program bezbjednosti vazdušnog saobraćaja, u skladu sa Doc 30 ECAC-a i ostalom legislativom EU iz oblasti bezbjednosti vazdušnog saobraćaja, i osnovan je Nacionalni Odbora za bezbjednost vazdušnog saobraćaja.

Ministarstvo saobraćaja, pomorstva i telekomunikacija je, u saradnji sa Agencijom za civilno vazduhoplovstvo intenzivno radilo na izradi podzakonskih akata, na osnovu Zakona o vazдушnom saobraćaju i u skladu sa legislativom EU iz ove oblasti.

I pored globalne ekonomske krize u **"Montenegro Airlinesu"** tokom prvih devet mjeseci 2010.godine prevezeno je 495.420 putnika, što je za 20,0% više nego u istom periodu prošle godine, od čega u redovnom saobraćaju 477.934, u Code Share-u 2.254 putnika i u čarterima 15.232 putnika. Kompanija je realizovala 8.223 leta: u redovnom saobraćaju 7.705 i u Charter saobraćaju 518 letova. Ukupan broj sati naleta u prvih devet mjeseci 2010.godine bio je 12.022 BHR, što je za 21,0% više u odnosu na isti period 2009.godine. U špicu ljetnje sezone je na relaciji Podgorica/Tivat – Moskva – Podgorica/Tivat obavljani su letovi i do četiri puta dnevno. Razvoj linija ka Prištini, Nišu i Skoplju odvija se na zadovoljavajući način, jer se nudi efikasna i povoljna veza sa Evropom preko Podgorice. U redovnom saobraćaju kompanija leti ka Beogradu, Nišu, Rimu, Frankfurtu, Cirihi, Moskvi, Parizu, Beču, Londonu, Ljubljani, Skoplju i Prištini, a u Charter saobraćaju na relaciji Podgorica/Tivat-Bari-Brindizi/Napulj-Podgorica/Tivat. Krajem 2010.godine planirano je otvaranje novih linija za Milano i Brisel. U ovom trenutku kompanija raspolaže sa osam aviona, od čega su pet avioni tipa Fokker 100 i tri aviona Embraer 195. Tokom prvih šest mjeseci 2010.godine najintenzivnije se radilo na projektu Amadeus, koji se odnosi na kupno komercijalno upravljanje letovima.

Za devet mjeseci ove godine u okviru **JP Aerodromi Crne Gore** ostvaren je rast fizičkog obima saobraćaja. U ovom periodu podgorički aerodrom je opslužio 4.972, a tivatski aerodrom 3.398 aviona, što u prosjeku za čitavo preduzeće predstavlja povećanje broja prispjelih aviona od 14,0%. Na Aerodromu Podgorica broj opsluženih putnika tokom devetomjesečnog perioda je veći za 47,0%, a na Aerodromu Tivat za 2,0%, što u prosjeku za čitavo preduzeće predstavlja povećanje opsluženih putnika od 20,0%. Ovo povećanje ne treba shvatiti kao realni pokazatelj snažnog porasta saobraćaja, obzirom na pad prometa u 2009.godini, sa kojim se vrše poređenja. Povećani obim saobraćaja u toku 2010.godine praćen je, negativnim efektom slabije naplate potraživanja. Samo dug kompanije Montenegro Airlines, prevazilazi cifru od 3,0 mil.€. U kompaniji se kontinuirano unapređuje nivo kvaliteta opsluživanja putnika i aviona, vrši usklađenost sa međunarodnim standardima poslovanja u aerodromskoj branši i adekvatno upravljanje raspoloživim resursima. Ostvarivanjem plana poslovanja iz ove godine, uz uredno naplaćivanje potraživanja, kompanija će obezbijediti održive, sigurne, bezbjedne i ekološki prihvatljive operacije na aerodromima.

U **željezničkom saobraćaju** tokom prvih osam mjeseci 2010. godine AD „Montecargo“ Podgorica, koje se bavi prevozom tereta, prevezeno je 759.888 tona raznih roba, po osnovu čega je ostvaren prihod od 5.529.182 €, što čini povećanje obima prevoza roba od 44 %, uz povećanje prihoda od 56 % i rast broja netotonskih kilometara za 49 %. Obim prevoza robe za KAP, US Steel Serbia iz Smedereva, Merkator, Panšped, Šesnaesti februar itd je zadovoljavajući. Ni ove godine nije bilo prevoza boksita iz Nikšića, kao ni sirovina i gotovih proizvoda za Željezaru Nikšić. Slabiji rezultati su zabilježeni kod prevoza žitarica iz i u Luku Bar, iako su cijene prevoza bile izuzetno niske. Izmirena su zaostala dugovanja preuzeta iz prethodnih godina poslovanja u iznosu od 942.653 €. Izvršene su investicione opravke tri elektro lokomotive (1,2 mil. €), kao i ugovoren remont za još dvije elektro lokomotive i 50 teretnih vagona (1,1 mil. €), koji će biti realizovan do kraja godine. U ovom periodu nijesu korišćena sredstva iz Budžeta niti su obezbijeđivani bilo kakvi krediti. Tender za privatizaciju AD Montecargo završen je 31. marta i na isti se prijavila samo privatna kompanija GRAMPET iz Rumunije. Trenutno se pregovora sa budućim vlasnikom. Završetak ove privatizacione transakcije očekuje se do kraja 2010. godine.

U cilju povećanja konkurentnosti drumskom putničkom saobraćaju, planirana je nabavka tri nove elektromotore garniture, koje će se koristiti u lokalnom saobraćaju i za Željeznički prevoz Crne Gore AD - Podgorica. Započeti su pregovori sa EBRD-om za odobravanje kredita, u iznosu od 13,55 mil. €, koji bi bio iskorišćen za nabavku novih elektro-motornih garnitura. Donesen je Program mjera štednje. Plan javnih nabavki za ovu godinu iznosi 2.788.000 €, što je znatno manje od prošlogodišnjeg iznosa. U toku je osnivanje akcionarskog društva „Održavanje željezničkih vozničkih sredstava“. Broj prevezenih putnika u prvih osam mjeseci 2010. godine je 595.472 putnika, što je 12 % manje u odnosu na isti period prošle godine.

Nastavljen je proces restrukturiranja željezničkog sistema u Crnoj Gori u skladu sa principima i ciljevima iz Strategije restrukturiranja Željeznice Crne Gore. Primjenjen je dezintegracioni model, kojim je upravljanje infrastrukturom razdvojeno od prevoza putnika i tereta. Proces restrukturiranja se nalazi u fazi dalje segmentacije novostvorenih akcionarskih društava, s tim da će se u posebnu cjelinu izdvojiti: Održavanje željezničke infrastrukture i Održavanje voznih sredstava.

Kompanije koje budu formirane na ovaj način privatizovaće se prodajom državnog paketa akcija.

Završena je sanacija klizišta (Crmnica/Bujaci), kao i sanacije kosina i galerija na pruzi Bar – Vrbnica, koji su finansirani iz kredita EBRD-a u iznosu od 11 mil. €. Realizacija treće tranša ovog kredita u visini od četiri mil. € za rehabilitaciju tunela 182 "Ostrovica" otpočela je januara 2010. godine.

Iz kreditnih sredstava EBRD-a izvršena je isplata tehnološkog viška radne snage u iznosu od 0,5 mil. €, od čega je isplaćeno 43 radnika željezničkih privrednih društava.

Evropska investiciona banka odobrila je 34 mil. € i u toku je realizacija prve tranše ovog kredita od 7 mil.€, koja je namijenjena za remont pruge na dionici Bjelo Polje - Kruševo – Mijatovo Kolo (17,8 km), sa remontom kolosjeka u ukrsnicama Kruševo i Mijatovo Kolo.

U sklopu realizacije projekta kandidovanog kroz predpristupne fondove EU IPA 2007 za drugu komponentu, u toku je izrada projektne dokumentacije za željezničku infrastrukturu, u iznosu od 1 mil. €. Odobreno je i 5 mil. € iz sredstava IPA 2009 za projekat rehabilitacije dionice željezničke pruge Vrbnica – Bar i to za Trebaljevo – Kolašin (11 km). Planirano je da projekat rehabilitacije otpočne do kraja 2010. godine.

Iz sredstava IPA 2010, kandidovan je takođe, projekat vezan za rehabilitaciju dionice željezničke pruge Vrbnica - Bar i to Mijatovo Kolo – Mojkovac, u iznosu od pet mil. €. U toku je priprema projektne dokumentacije za ovu dionicu.

U okviru projekta remonta i elektrifikacije pruge Nikšić – Podgorica, koji se finansira iz kredita Češke Eksportne banke u ukupnom iznosu od 57 mil. €, završena je izgradnja i montaža novog elektro-vučnog postrojenja (EVP), dok se završetak radova na dionici Podgorica – Danilovgrad očekuje u novembru 2010. godine.

U julu i avgustu 2010. godine otpočeli su radovi na 10 tunela i 20 putnih prelaza na pruzi Podgorica - Nikšić u vrednosti od 14,35 mil. € iz kredita EBRD-a.

Tekuće održavanje donjeg i gornjeg stroja pruga željezničke infrastrukture, koje se finansira iz budžeta Crne Gore u iznosu od 9,6 mil. €, odvija se planiranom dinamikom.

Nastavljena je izrada Studije o tehničko-ekonomskoj izvodljivosti radova vezanih za rekonstrukciju željezničke linije Beograd – Bar, koja je povjerena italijanskoj kompaniji ITALFERR. Ukupna vrijednost projekta iznosi 1,4 mil. €. Kraj izrade Studije i projektne dokumentacije za urgentne radove planiran je za novembar 2010. godine. Takođe, projektna dokumentacija omogućiće lakše apliciranje za bespovratna sredstva preko fondova Evropske Unije. Za obnovu ove pruge prema Studiji potrebno je uložiti 337 mil.€ (kroz Srbiju 198 mil.€, a kroz Crnu Goru 139 mil.€).

Prema Memorandumu o zajedničkim aktivnostima na izradi projektno-studijske dokumentacije, za povezivanje Crne Gore i Bosne i Hercegovine željezničkom prugom Nikšić – Čapljina nastavljena je realizacija izrade projekta, u vrijednosti od 0,6 mil. €, čiji završetak se očekuje u februaru 2011. godine.

U okviru **Direkcije za saobraćaj** praćena je realizacija sljedećih projekata: puta Risan-Grahovo-Žabljak; rješavanje uskih grla na saobraćajnoj mreži; gradnja trećih traka na magistralnim putevima; rekonstrukcija regionalnih i magistralnih puteva; sanacija tunela na magistralnim i regionalnim putevima; eksproprijacija zemljišta za izgradnju autoputa Bar-Boljare; sanacija klizišta; sanacija trupa na magistralnom putu Ribarevine – Berane i obilaznica Rožaje. Završen je tender za izvođenje građevinskih radova na rekonstrukciji raskrsnice magistralnog puta M-2 i lokalnog puta za Krtole i regionalnog puta za tunel Vrmac (Krtolska raskrsnica) i u toku je odabir izvođača. Za izgradnju mosta Port Milena u Ulcinju izabran je izvođač radova i očekuje se početak radova. U ovoj godini, po osnovu programa administracije i programa državnih puteva, planirano je ulaganje od 14.006.240,00 €, dok se po osnovu kapitalnog budžeta planira ulaganje od 32.950.000,00 € i

otplata duga 17.210.000.00 €. Dio sredstava za finansiranje izgradnje i rekonstrukcije, održavanje i zaštitu državnih puteva obezbjeđuje se i iz naknada za korišćenje puteva i putnog zemljišta.

Za redovno održavanje državnih puteva iz opštih sredstava tekućeg budžeta, za 2010. godinu izdvojeno je 10 mil.€. Na tenderu za redovno održavanje u narednom četvorogodišnjem periodu (10 mil.€) kao najbolji ponuđač izabran je Crnogoraput A.D. Podgorica. Direkcija prati investiciono održavanje, rekonstrukciju državnih puteva i rješavanje uskih grla na saobraćajnicama, na sljedećim projektima: obilaznica Nikšić, obilaznica Kolašin, obilaznica Golubovci, obilaznica Bijelo Polje, obilaznica Rožaje, rekonstrukcija mosta Bijela Crkva i rekonstrukcija dionice puta Nikšić-Žabljak od Jasenovog Polja do Kruševica. Nastavljeni su radovima na izgradnji puta Risan-Žabljak, koji se finansiraju iz kapitalnog budžeta i kreditiranjem od strane izvođača, a koji se izvode na dionicama: Grahovo-Osječenica, Osječenica-Vilusi, Šavnik-tunel „Ivica“ i tunel „Ivica“ – Žabljak.

Monteput D.O.O je evidentirao promet 1.778.055 vozila u periodu januar-septembar ove godine, što je za 3,04% manje u odnosu na isti period prošle godine, dok je prihodovao 5.945.541,00 € ili 4,74% manje. Pad prometa su opredijelili uslovi ekonomske krize.

Projekat izgradnje **autoputa** Bar-Boljare, nakon eliminisanja prvorangiranog hrvatskog konzorcijuma „Konstruktor – IGH – Tehnika“ sa tendera za izgradnju autoputa je u fazi pregovaranja sa drugoplasiranim grčko-izraelskim konzorcijumom „SH-Aktor“.

Prihvaćena je ponuda grčko-izraelskog konzorcijuma „Shikun binui-aktor concessions“ za izgradnju dionica : prioriteta dionica-Smokovac-Mateševo (duga 42 km, vrijednosti 1.047 mil.€); pod-dionica 1-dio dionice Đurmani-Virpazar - tačnije Đurmani-Sotonici (duga 8 km, vrijednosti 158 mil.€) i pod-dionica 2-dio dionice Smokovac-Virpazar - obilaznica Podgorica (duga 18 km , vrijednosti 370 mil.€)

Potpisan je protokol kojim se uređuju pitanja vezana za dodjelu koncesije za projektovanje, finansiranje, izgradnju, upravljanje i održavanje dionica autoputa Bar-Boljare, čime su stvoreni preduslovi za pristupanje međunarodnim finansijskim institucijama (IFIs) i aktivnostima na zatvaranju finansijske konstrukcije. Ukoliko se u četiri naredna mjeseca postignu dogovori sa međunarodnim finansijskim institucijama za finansiranje ovih dionica, grčko-izraelski konzorcijum će na jesen otpočeti radove sa svojim sredstvima, a uporedo sa tim nastaviti započete bankarske procedure u cilju obezbjeđenja potrebnih sredstava.

Usvojen je Detaljni Prostorni plan, generalni projekti i Studija izvodljivosti za autoput Bar-Boljare.

Radi se na utvrđivanju zajedničke transportne politike sa zemljama EU i pregovora o uspostavljanju saobraćajne zajednice Zapadnog Balkana, čime će zemalje ovog regiona biti integrisane u evropski transportni prostor.

Potpisani su sporazumi između Crne Gore sa nekoliko država o prevozu putnika i tereta u međunarodnom drumskom saobraćaju, čime se olakšava protok tereta i putnika i smanjuju troškovi prevoza, kao i eliminišu administrativne barijere u međunarodnom prevozu.

Projekat **Jadransko-Jonskog autoputa (JJA)** predviđa trasu koja prolazi kroz Crnu Goru u dužini od oko 95 km. Na osnovu urađenog Generalnog projekta procijenjena cijena izgradnje JJA kroz Crnu Goru je do oko 920 mil.€.

Pored Generalnog projekta koji je urađen, Planom redovnog održavanja, rekonstrukcije i izgradnje državnih puteva za 2010. godinu planirano je da se otpočne sa izradom Idejnog i Glavnog projekta Jadransko-Jonskog autoputa. Procijenjena vrijednost kompletnog projekta je oko 7 miliona do nivoa Glavnog projekta, a u Budžetu za 2011. godinu planirana su sredstva u iznosu od 2 mil.€.

U oblasti **drumskog saobraćaja** se unaprijeđuje zakonska regulativa. Donesen je Zakon o radnom vremenu i pauzama u toku radnog vremena mobilnih radnika i uređajima za evidentiranje u drumskom prevozu, Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o prevozu u drumskom saobraćaju, Zakon o potvrđivanju amandmana na Evropski Sporazum o radu posade na vozilima koja obavljaju međunarodne drumske prevoze (AETR) i Pravilnik o uslovima koje moraju da ispunjavaju vozila u saobraćaju na putevima u pogledu dimenzija, ukupne mase, osovinskog opterećenja, zaštite okoline, uređaja i opreme. Parafirani su sporazumi sa Njemačkom, Turskom, Slovačkom i Mađarskom, koji regulišu oblast međunarodnog drumskog saobraćaja.

U sektoru telekomunikacija zaokružen je pravni okvir na osnovu Zakona o elektronskim komunikacijama, što će omogućiti dalju liberalizaciju sektora telekomunikacija, uvođenje novih operatora i pristup novim servisima i uslugama sa znatno povoljnijim cijenama.

Ukupan broj priključaka fiksne telefonije na kraju avgusta 2010. godine iznosio je 169.010. T-Com je imao 164.983 priključka (97,62%), a M:Tel 4.027 (2,38%), uz evidentan trend porasta. Od ukupnog broja priključaka fiksne telefonije na fizička lica se odnosi 86,97% a na pravna lica 13,03%.

Ukupan broj ISDN priključaka na kraju avgusta 2010. godine je iznosio 5.895, od čega ISDN-BA 5.677 i 218 ISDN-PRA. Od ukupnog broja ISDN priključaka na fizička lica se odnosi 3.039 (51,55%) a na pravna 2.856 (48,45%). Jača orijentacija prelaska fizičkih lica ISDN usluga na ADSL. Ukupan broj ISDN govornih kanala na kraju jula iznosio je 17.894.

Na kraju avgusta 2010. godine broj korisnika mobilne telefonije u Crnoj Gori iznosio je 1.291.711, što je 6,47% manje u odnosu na avgust 2009. godine, i čini penetraciju od 208,29%. Od ovog broja je 968.639 (74,99%) prepaid korisnika, dok je postpaid korisnika 323.072 (25,01%). Pritom u ukupnom broju korisnika mobilne telefonije Telenor učestvuje sa 41,11%, T-mobile 33,51%, a M:tel (25,37%)

Ukupan broj dial-up korisnika koji su tokom avgusta 2010. godine na ovaj način pristupili Internetu koristeći mrežu Crnogorskog Telekoma iznosio je 3.031 (u julu 3.294), što je posljedica sve veće orijentacije korisnika na širokopolasni pristup. Broj ADSL priključaka iznosio je 51.136, što predstavlja porast od 846 priključaka u odnosu na jul, a broj WiMax priključaka iznosio je 7.383, i čini porast od 88 priključaka u odnosu na jul.

U toku su pripreme za realizaciju projekta prelaska sa analognog na digitalno radio-difuzno emitovanje. Po IPA programu, Crna Gora treba da učestvuje u iznosu od 1.050.000,00 € a IPA je izdvojila donaciju u iznosu od 1.600.00 €. Obaveza Radio difuznog centra (RDC) je u iznosu od 45.000 €, Ministarstvo finansija treba da izdvoji sredstva u iznosu od 150.000 € kako bi se pokrenuo čitav proces ugovaranja i počela priprema za tender i izradu Glavnog projekta digitalne predajničke mreže sa pripadajućim softverom za planiranje, a ostali dio sredstava je planiran Budžetom za 2011. godinu Ministarstva saobraćaja, pomorstva i telekomunikacija.

Za šest mjeseci ove godine u okviru **Pošta Crne Gore** zabilježen je pad ostvarenog fizičkog obima usluga kod poštanskih usluga (-9,2%), kod novčanog poslovanja (-4,7%), kod telegrafskih usluga (-7,9%) i kod telefonskih usluga (-18,5%), dok je rast ostvaren kod paketnih usluga (7,8%) i dopunskih usluga (18,5%). U strukturi usluga najveće učešće imaju usluge novčanog poslovanja (48,53%) i pismonosne usluge (45,88%).

Pošta Crne Gore je u prvom polugodištu 2010. godine ostvarila prihod u iznosi 6.355.885 € koji je manji u odnosu na prošlogodišnji period za 8,9%. U prvih šest mjeseci 2010. godine iskazan je gubitak u iznosu od 327.118 €.

Pošta Crne Gore je unaprijedila poslovanje kroz informatizaciju poslovanja, uvođenje „Track and Trase” sistema za elektronsko praćenje pošiljaka u unutrašnjem poslovanju, uvođenje IPS sistema za provjeru statusa pošiljki u međunarodnom saobraćaju, kao i uvođenje novog adresnog koda i elektronske poštanske uputnice. Moderni servisi („postekspres” korisnička služba, telegram) su u skladu sa potrebama savremenog tržišta. Donešen je novi Pravilnik o rezervisanim poštanskim uslugama, što će rezultirati smanjenje gubitka u narednom periodu.

Box 6 - Transport i telekomunikacije

Rezultati:

- ✓ Mjere za ublažavanje efekata krize na smanjenje aktivnosti;
- ✓ Aktivnost na realizaciji Projekta izgradnje autoputeva;
- ✓ Proces restrukturiranja u Lučkom i Željezničkom sistemu i Montenegroairlinesu;
- ✓ Eliminisanje uskih grla i crnih tačaka na crnogorskim putevima;
- ✓ Uvodjenje novih servisa u sistem elektronskih komunikacija;
- ✓ Porast broja korisnika i saobraćaja u okviru mobilne telefonije.

! Ograničenja:

- ! Uticaj ekonomske i finansijske krize na smanjivanje prometa i obima usluga;
- ! Postojeća putna i željeznička infrastruktura kao razvojni limit.

5.1.4. Uredjenje prostora

Osnove politike uređenja prostora koje tretiraju organizaciju, korišćenje, namjenu, zaštitu i unapređenje prostora sadržane su u Prostornom planu Crne Gore do 2020.godine. Zakon o uređenju prostora i izgradnji objekata i njegova dosljedna primjena obezbjeđuje neophodne uslove za realizaciju državnih ciljeva i mjera prostornog razvoja u skladu sa ukupnim ekonomskim, socijalnim, ekološkim i kulturno-istorijskim razvojem Crne Gore.

Programom uređenja prostora za 2010. godinu realizuju se pojedine faze implementacije Prostornog plana. Programom je obuhvaćena i procjena potrebe izrade novih, odnosno izmjene i dopune postojećih planskih dokumenata, kao i neophodne mjere za izradu i donošenje istih. Operativan je i Pravilnik o bližem sadržaju i formi planskog dokumenta, kriterijumima namjene površina, elementima urbanističke regulacije i jedinstvenim grafičkim simbolima.

Programom se definiše i dinamika uređenja prostora, izvori finansiranja, rokovi uređenja, te operativne i druge mjere za sprovođenje politike uređenja prostora.

S tim u vezi:

- Usvojen je Nacrt Prostornog plana posebne namjene za Bjelasicu i Komove i održana javna rasprava u trajanju od 30 dana;
- Usvojen je Nacrt Detaljnog prostornog plana za prostor višenamjenskih akumulacija na rijeci Morači, čemu je prethodila javna rasprava, u okviru koje je organizovan niz stručnih okruglih stolova o Nacrtu DPP sa Nacrtom izvještaja o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu;
- U toku su aktivnosti na izradi Nacrta Prostornog plana posebne namjene za Durmitorsko područje sa strateškom procjenom uticaja na životnu sredinu;
- U toku su aktivnosti na izradi Nacrta Prostorno-urbanističkog plana Opštine Ulcinj, sa strateškom procjenom uticaja na životnu sredinu;
- Usvojene su tri državne studije lokacije: DSL Sektor 15, DSL Sektor 65 – Rt Đeran-Port Milena, DSL dio Sektora 66 Velika plaža-turistički kompleks-postojeća hotelska grupacija;
- Aktivnosti na izradi pet državnih studija lokacija u okviru PPPPN za morsko dobro su u završnoj fazi;
- U toku je izrada nacrta za pet državnih studija lokacije u okviru PPPPN za morsko dobro i dvije lokalne studije lokacije;
- U toku su aktivnosti na izradi tri državne studije lokacija u okviru PPPPN za NP Skadarsko jezero;
- U toku je tenderska procedura za izbor obrađivača DPP za Jadransko-jonski autoput;
- U toku je izrada Nacrta DPP za koridor dalekovoda 400kv sa optičkim kablom od crnogorskog primorja do Pljevalja i podmorski kabl 500kv sa optičkim kablom Crna Gora – Italija;
- U toku je tenderska procedura za izbor obrađivača DPP za prostor višenamjenske akumulacije na rijeci Komarnici;
- U toku je tenderska procedura za izbor obrađivača Strateške procjene uticaja za DPP za prostor višenamjenske akumulacije na rijeci Komarnici;
- U toku je tenderska procedura za izbor obrađivača Prostornog plana posebne namjene za NP Lovćen, sa strateškom procjenom uticaja na životnu sredinu.

U toku su aktivnosti na izradi novog Zakona o morskom dobru, kao i aktivnosti na izmjenama i dopunama Zakona o uređenju prostora i izgradnji objekata.

Donesena je Uredba o povjeravanju dijela poslova Ministarstva uređenja prostora i zaštite životne sredine Javnom preduzeću za upravljanje morskim dobrom i Javnom preduzeću za nacionalne parkove.

Donesena je Uredba o sadržaju i načinu vođenja dokumentacione osnove i informacionog sistema o prostoru.

Poštujući principe Bečke konvencije, a u cilju prevazilaženja problema urbanog razvoja, urađen je Plan pretvaranja neformalnih naselja u formalna i regularizacije objekata, sa posebnim usmjerenjem na seizmičke izazove i upućen u proceduru.

Box 7 - Uredjenje prostora

Rezultati:

- √ Primjena najbolje svjetske prakse u poslovima upravljanja i korišćenja prostora;
- √ Stvorena institucionalna osnova za vođenje dugoročne politike uredjenja prostora;
- √ Intenzivne aktivnosti na izradi nove prostorno - planske dokumentacije na državnom i lokalnom nivou;
- √ Aktivnosti u oblasti pravne regulative kojom se reguliše oblast uređenja prostora;
- √ Aktivnosti u cilju smanjenja biznis barijera;
- √ Primjena represivnijih zakonskih rješenja u cilju suzbijanja bespravne gradnje i dalje devastacije prostora.

Ograničenja:

- ! Devastacija prostora kao barijera zaštite, unapredjenja, korišćenja i upravljanja prostorom, kao opštim i nacionalnim dobrom;
- ! Nedovoljno razvijen odnos prema prostoru kao najvećem dobru Crne Gore;
- ! Nedostatak kapaciteta za poslove zaštite i upravljanja prostorom na svim nivoima.

5.1.5. Zaštita i unapredjenje životne sredine

Politika zaštite životne sredine se realizuje u skladu sa dugoročnim strateškim dokumentima zaštite životne sredine i okviru međunarodnih konvencija i standarda i uspostavljenih formi regionalne i multilateralne saradnje, što je od posebnog značaja u procesu itegracije Crne Gore u EU.

Implementacijom zakonske regulative iz oblasti zaštite životne sredine ostvaren je značajan progres u pogledu usklađivanja sa evropskim standardima. U toku su pripremne aktivnosti za izradu Strategije aproksimacije nacionalnog zakonodavstva sa evropskim u cilju reorganizacije i jačanja administrativnih i institucionalnih kapaciteta za sprovođenje ovog procesa u oblasti zaštite životne sredine i institucija koje djeluju u tom okviru.

U cilju unapređenja stanja životne sredine, održivog razvoja i unapređenja prostora u okviru pripreme i realizacije strateških i drugih planskih dokumenata potpisan je sporazum o saradnji između Univerziteta Crne Gore i Ministarstva uređenja prostora i zaštite životne sredine. Sporazumom će biti idetifikovana baza eksperata na nivou Crne Gore i stvoreni uslovi za dugoročni proces jačanja naučno-stručnog kadra u ovoj oblasti.

Regionalni centar za životnu sredinu i istočnu Evropu (REC Crna Gora) uz finansijsku podršku Kraljevine Holandije implementira projekat „Zeleni paket“ namijenjen nastavnicima i učenicima osnovnih škola u Crnoj Gori.

Ministarstvo uređenja prostora i zaštite životne sredine dodijelilo je 99.000 € za projekte nevladinih ekoloških organizacija iz Crne Gore, čija realizacija treba da doprinese razvoju ekološke svijesti. Održan je četvrti međunarodni simpozijum ekologa u Budvi sa učesnicima iz 30 zemalja.

U cilju podizanja svijesti o značaju zaštite životne sredine u okviru sesija, posjeta, promocija i drugih aktivnosti obilježeni su dani međunarodnih manifestacija zaštite životne sredine, kao i 20. septembar-Dan proglašenja Crne Gore ekološkom državom.

U toku je revizija Akcionog plana Nacionalne strategije održivog razvoja i proces praćenja i evaulacije integracije politike zaštite životne sredine u sektorske politike (prostorno planiranje, energetika, saobraćaj, poljoprivreda, šumarstvo i dr.) S tim uvezi, otpočelo se sa aktivnostima za implementaciju Plana mjera za smanjivanje zagađenosti vazduha u slučaju prekoračenja propisanih graničnih vrijednosti, uključujući sanacione programe, kao i dalja implementacija međunarodnih ugovora. Donešena je Uredba o uspostavljanju mreže mjernih mjesta za praćenje kvaliteta vazduha.

Crna Gora je u maju ove godine postala član Komisije Ujedinjenih Nacija za održivi razvoj, na zasijedanju Ekonomsko-socijalnog savjeta ove svjetske organizacije (ECOSOC) u Njujorku.

Vlada Crne Gore je usvojila „Nacionalnu strategiju biodiverziteta sa akcionim planom za period 2010-2015.godine“ čime su stvoreni uslovi za razvoj projekata kojim se unapređuje stanje u ovoj oblasti. S tim u vezi, pripremiće se IV nacionalni izvještaj koji će biti dostavljen Sekretarijatu Konvencije o biološkoj raznovrsnosti. Usvojena su dva Pravilnika o upravljanju prirodom a u fazi predloga je niz podzakonskih akata iz oblasti zaštite prirode.

U skladu s rješenjima iz Zakona o unapređenju poslovnog ambijenta priprema se transformacija JP Morsko Dobro. Donijeće se i novi Zakon o morskome dobru. Urađen je Predlog zakona o potvrđivanju Protokola o integrisanom upravljanju priobalnim područjem Sredozemlja . Sprovode se prioritetne aktivnosti predviđene Nacionalnim izvještajem u okviru sprovođenja Strateškog akcionog plana za zaštitu morskog i obalnog biodiverziteta u Mediteranu. Takodje, u skladu sa preporukama UNESCO komiteta za svjestku baštinu urađena je Studija vizuelnog uticaja izgradnje mosta Verige.

U toku ove godine Agencija za zaštitu životne sredine sprovodi prvu fazu redefinisavanja Nacionalnog programa praćenja stanja životne sredine u skladu sa zahtjevima Evropske agencije za životnu sredinu (EEA), dok Ministarstvo uređenja prostora i zaštite životne sredine sprovodi reformu institucionalne organizacije u oblasti zaštite životne sredine, u cilju omogućavanja njene kompatibilnosti sa potrebama praćenja i izvještavanja o stanju životne sredine i harmonizacije nacionalnog zakonodavstva u skladu sa obavezama iz procesa evropskih integracija. U toku su pripreme za osnivanje Arhus centra , čije će osnivanje i funkcionisanje podržati Misija OEBS-a (Organizacija za evropsku bezbjednost i saradnju), kao preduslova za izgradnju kapaciteta na administrativnom i institucionalnom nivou.

Nacionalna jedinica za implementaciju projekata (PROCON d.o.o.) radi na realizaciji projekata koji se finansiraju sredstvima Evropske investicione banke u oblastima upravljanja otpadnim vodama i otpadom, kao i sredstvima koja su obezbijeđena iz instrumenta pomoći zemljama u prepristupnom statusu. Sličnu aktivnost ima i Vodacom d.o.o. koji koristi podršku sredstava KfW koja su usmjerena na unapređenje stanja u oblastima upravljanja otpadnim vodama i vodosnabdijevanjem u opštinama Herceg Novi, Kotor, Tivat i Bar. Na taj način PROCON i Vodacom daju podršku lokalnim samoupravama u erfikasnijoj realizaciji projekata iz oblasti komunalne infrastrukture i zaštite životne sredine.

Vlada je usvojila Izvještaj o stanju životne sredine u 2009.godini. Shodno dobijenim rezultatima, može se konstatovati da u strukturi zagađenja nije došlo do značajnih promjena, ali da su u porastu pritisci brojnih antropogenih faktora na relativno dobro očuvanom stanju životne sredine u Crnoj Gori.

Usvojen je Prvi nacionalni izvještaj o klimatskim promjenama u cilju sprovođenja definisanih mjera i unapređenja implementacije Okvirne konvencije UN o promjeni klime i Kjoto protokola, te obaveze po osnovu sprovođenja Kopenhaškog sporazuma. Implementacija Direktiva u sektoru kvaliteta vazduha se okončava do kraja ove godine. Eliminirane su CFC supstance koje oštećuju ozonski omotač, a Agencija za zaštitu životne sredine u saradnji sa UNIDO-om priprema Plan za eliminaciju hidrohloroflurogljovodonika (HCFC) supstanci. Na osnovu Zakona o zaštiti vazduha do kraja godine donijeće se Uredba o graničnim vrijednostima emisija iz stacionarnih izvora.

U pogledu implementacije Kjoto protokola pripremljena je procjena nacionalnih potencijala za realizaciju CDM (mehanizam čistog razvoja) projekata, uspostavljeno je Ovlašćeno nacionalno tijelo za odobravanje CDM projekata i Tehničko-operativno tijelo za ocjenu CDM projekata i u toku je realizacija više CDM projekata.

Za projekte čistije proizvodnje u ovoj godini obezbijeđena su sredstva u iznosu od 160.000€ kao donacija Vlade Republike Slovenije. Očekuje se implementacija projekata čistije proizvodnje u najmanje 20 preduzeća u odabranim sektorima (turizam, proizvodnja hrane), primarno kroz analizu bilansa potrošnje energije i materijalnog bilansa. Najmanje 10 eksperata biće obučeno za izradu i implementaciju projekata. Vršiće se obuka osoblja budućeg Centra za čistiju proizvodnju. Organizovaće se kursevi za: ekološki odgovorno upravljanje, procjenu životnog ciklusa proizvoda, eko-dizajn, eko-označavanje.

Realizuje se treća završna faza Projekta sanacije i rekultivacije Jalovišta olova i cinka u Mojkovcu. Završen je konkurs za urbanističko rješenje na području saniranog Jalovišta. Izgradnjom sportsko-rekreativne zone na ovom prostoru otvaraju se nove razvojne mogućnosti za ovaj region.

Sa predstavnicima Svjetske banke pokrenute su aktivnosti za rješavanje zagađenja na hot spot lokacijama u Crnoj Gori i to: TE Pljevlja sa okolinom, uključujući i odlagalište Gradac, KAP-u, Brodogradilištu u Bijeloj, Željezari u Nikšiću i preostalom dijelu industrijskog zagađenja u opštini Mojkovac. U prvoj fazi saradnje sa Svjetskom bankom po ovom osnovu, koja će trajati do kraja 2010.godine, analiziraju se troškovi, efekti i moguće opcije sanacije zagađenja. Ovaj program sanacije treba da utiče na rješavanje ključnih ekoloških problema u Crnoj Gori i omogući trajno očuvanje biodiverziteta i prirodnih resursa, odnosno ekonomski razvoj koji je u skladu sa principom održivosti.

Opasne hemikalije iz laboratorije bivšeg rudnika olova i cinka "Brskovo" propisno su tretirane a Agencija za zaštitu životne sredine će u saradnji sa UNDP obezbijediti sredstva za izmještanje ovih materija.

Počelo je korišćenje sredstava iz Instrumenata pretpristupne pomoći EU – IPA za projekte u oblasti životne sredine. U ovom trenutku prioritete investicione aktivnosti su vezane za oblast komunalnih djelatnosti (upravljanje otpadom i otpadnim vodama).

Odvija se implementacija projekta "Integralno upravljanje eko-sistemom Skadarskog jezera od 2009. do 2012.godine". U toku su aktivnosti za izradu Strategije za upravljanje Skadarskim jezerom i nacionalnih Planova za upravljanje u oblasti ribarstva što će omogućiti efikasnu ocjenu uticaja planiranih razvojnih projekata u basenu jezera na hidrološki ciklus i živi svijet jezera.

U toku su pripreme za donošenje Planova upravljanja nacionalnih parkova za naredni petogodišnji period, kao i organizaciona transformacija Javnog preduzeća za NP Crne Gore. Obilježavaju se granica parkova (posebno Skadarskog jezera). Takođe, pokrenuta je inicijativa da se područja devastirana bespravnom gradnjom izuzmu iz granica NP "Durmitor", s tim, da se granice parka nadomjesti prema Dragišnjici i kanjonu Nevidio. Za "Prokletije" tek predstoji aktivnost utvrđivanja granica. Nastavlja se implementacija potprojekta "Jačanje mreže zaštićenih područja – PAS" za koji su obezbijedena sredstva od strane Globalnog fonda za životnu sredinu u iznosu od 1,1 mil.\$. Jedan od rezultata projekta je uspostavljanje regionalnog parka Komovi. Utvrđen je Nacrt Prostornog plana posebne namjene za Bjelasicu i Komove. Vlada je za izradu Plana izdvojila sredstva u iznosu od 1,225mil.€.

Međunarodni Protokol o zagađivanju životne sredine i registru zagađivača (PRTP) stupio je na snagu oktobra 2009. godine. Urađen je Predlog pravilnika o katastru zagađivača životne sredine koji je u procesu usaglašavanja.

Uz tehničku i finansijsku podršku Ministarstva zaštite životne sredine, kopna i mora Republike Italije potpisan je Sporazum o realizaciji projekta „Smanjenje emisija per-fluoro-ugljovodnika u KAP-u Podgorica”.

U okviru međunarodne saradnje nastavlja se bilateralna saradnja između Crne Gore i Italije u oblasti životne sredine i održivog razvoja. U skladu sa međunarodnim sporazumom ostvaruje se jačanje saradnje naročito u oblasti: harmonizacije nacionalnog zakonodavstva u oblasti životne sredine sa evropskim, očuvanja biodiverziteta, klimatskih promjena i suzbijanja emisije gasova sa efektom staklene bašte, upravljanja industrijskim i komunalnim otpadom, ekološke izgradnje i planskog upravljanja prostorom, implementacije multilateralnih sporazuma i saradnje u okviru regionalnih inicijativa (JJI i CEI).

Italijansko Ministarstvo kopna, mora i životne sredine donacijom podržava Projekat održivog razvoja opštine Žabljak.

Uspostavlja se bilateralna saradnja između Crne Gore i Velike Britanije pružanjem ekspertske pomoći u oblasti ekologije i ekološke arhitekture i prostornog planiranja.

Box 8 - Zaštita životne sredine

Rezultati:

Aktivnosti na usaglašavanju nacionalnog zakonodavstva sa EU regulativom i ratifikaciji međunarodnih konvencija, ugovora i obaveza;

✓	<p>Implementacija Nacionalne strategije održivog razvoja (revizija Akcionog plana); Uvođenje ekonomskih instrumenata u sistem zaštite životne sredine i kvalitetnija procjena uticaja razvojnih planova i projekata na životnu sredinu; Prioritet projekata sanacije i rekultivacije postojećih ugroženih područja i zagađivača; Regulatorne i institucionalne reforme u cilju stvaranja efikasnog sistema zaštite životne sredine; Pilot projekti primjene alternativnih modela transporta ; Učešće u projektima međunarodne saradnje iz oblasti životne sredine; Očuvanje životne sredine uključeno u nastavne planove.</p> <p>Ograničenja:</p> <p>Nedovoljna efikasnost u primjeni zakona i propisa iz oblasti zaštite životne sredine; Nedovoljni institucionalni i kadrovski potencijali za implementaciju obaveza iz novog zakonodavnog i strateškog okvira; Nedovoljna koordinacija institucija ; Nedovoljna svijest o potrebi integrisanja pitanja zaštite životne sredine u sektorske politike u skladu sa principima održivog razvoja ;</p> <p>! Nedostatak sredstava za finansiranje naučno-istraživačkog rada i unaprjeđivanje kadrovske osnove; Nivo zagađenja u nekim opštinama (Termoelektrana u Pljevljima, Kombinat aluminijuma u Podgorici, Željezara u Nikšiću); Ugroženost ekosistema od različitih oblika zagađivanja čime je smanjena njihova produktivnost; Nedostatak sanitarnih deponija, deponija za opasni otpad, postrojenja za preradu medicinskog i veterinarskog otpada i neriješeni problemi prečišćavanja otpadnih voda; Uticaj globalnih klimatskih promjena.</p>
---	--

5.1.6. Regionalni razvoj

Politika regionalnog razvoja je usmjerena na postizanje ravnomjernijeg socio-ekonomskog razvoja Crne Gore u skladu sa principima održivog razvoja, stvaranje uslova za povećanje konkurentnosti regiona i realizaciju njihovih razvojnih potencijala.

U skladu s Ekonomskom politikom za 2010. godinu, preduzete su aktivnosti na unapređivanju institucionalnog okvira za implementaciju politike regionalnog razvoja. S tim u vezi, donijeta je Strategija regionalnog razvoja Crne Gore od 2010-2014.godine. Koncept Strategije regionalnog razvoja Crne Gore od 2010-2014.godine je konzistentan sa nacionalnim strateškim dokumentima i regionalnom politikom EU. Strategija promovira princip »odozdo prema gore«, što je izraz potrebe uvažavanja autentičnih i specifičnih interesa sa regionalnog i lokalnog nivoa i njihove integracije u sistemski razvojni okvir zemlje. Strategijom su predviđene mjere i aktivnosti kojim se stvaraju preduslovi za aktiviranje nacionalnih resursa i mogućnosti korišćenja predpristupnih fondova EU namijenjenih regionalnoj komponenti razvoja. Strategijom su definisani poslovi novoformiranog Sektora za razvoj, kao posebne organizacione jedinice u okviru Ministarstvu ekonomije, koji se odnose na oblikovanje, realizaciju, koordinaciju i monitoring politike regionalnog razvoja, a urađen je i Nacrt Zakona o regionalnom razvoju Crne Gore, čime će se uobličiti sistemski okvir za vođenje politike ravnomjernijeg regionalnog razvoja.

Realizacijom razvojnih projekata zasnovanih na resursima nedovoljno razvijenih područja, te podrškom i posebnim podsticajima preduzetnicima i potencijalnim investitorima, doprinosi se razvoju ovog područja, mada su uslovi djelovanja ekonomske i finansijske krize tokom prošle i ove godine ograničavali mogućnosti snažnijeg priliva kapitala za razvoj preduzetničkih i investicionih programa na ovom području.

U skladu sa intencijama evropske regionalne politike, a u cilju jačanja fiskalnog kapaciteta jedinica lokalne samouprave, utvrđeni su prijedlozi Zakona o finansiranju lokalne samouprave i Zakona o porezu na promet nepokretnosti.

Realizacijom posebnih kreditnih programa usmjerenih na razvoj preduzetništva, malog i srednjeg biznisa, Investiciono-razvojni fond i Zavod za zapošljavanje, u saradnji sa poslovnim bankama, obezbjeđuju kontinuiranu podršku malom i srednjem biznisu uz prioritet projekata koji doprinose politici bržeg razvoja manje razvijenih regiona. U tom smislu, daju se posebne olakšice i povoljnosti za projekte koji se realizuju na području Sjevernog regiona i opština Nikšić i Cetinje. Investiciono-razvojni fond je, do 15. oktobra tekuće godine, odobrio realizaciju 22 projekta u kojima participira

sa 1,55 mil €. Zavod za zapošljavanje je, u istom periodu, kreditirao 244 projekta u vrijednosti od 1,59 mil €, i po tom osnovu je zaposleno 318 lica.

Izgradnja autoputa Bar-Boljare i realizacija drugih infrastrukturnih projekata treba da pokrene značajan multiplikativni efekat na razvoj privrede Sjevernog regiona i njegovu integraciju u cjelinu privrednog prostora Crne Gore. Privode se kraju radovi na izgradnji dionica puta Risan-Nikšić-Šavnik-Žabljak, a intenziviraju radovi na popravci i rehabilitaciji regionalnih i lokalnih puteva, aktivnosti na poboljšanju snabdijevanja električnom energijom, te aktivnosti na realizaciji projekata vodosnabdijevanja i tretmana čvrstog otpada i otpadnih voda. U poboljšanom sistemu infrastrukture stvoriće se realni uslovi za valorizaciju komparativnih prednosti regiona u oblasti organske poljoprivrede, turizma i dr. i time dobre pretpostavke za jačanje konkurentnosti regiona, ne samo u okviru zemlje već i u relacijama prema regionima u okruženju, što je jedna od osnovnih postavki Strategije regionalnog razvoja Crne Gore.

Aktivnost visokoobrazovnih institucija u Sjevernom regionu daje pozitivne rezultate, u smislu formiranja kadrovske osnove sa modernim i specijalističkim znanjima koja će činiti značajan faktor razvoja ovog područja. Kontinuirano se realizuje i Program razvoja kulture za Sjever Crne Gore, što je u funkciji stvaranja povoljnijih i kvalitetnijih uslova za život na ovom području .

Box 9 - Regionalni razvoj

Rezultati:

Usvojena Strategije regionalnog razvoja Crne Gore od 2010-2014.godine;

Urađen Nacrt Zakona o regionalnom razvoju Crne Gore;

Nova zakonska rješenja u cilju stvaranja održivog sistema finansiranja jedinica lokalne samouprave;

✓ Opredjeljenje za podršku realizaciji preduzetničkih projekata zasnovanih na korišćenju potencijala manje razvijenih regiona;

Aktivnosti na realizaciji započelih i pripreme za pokretanje novih kapitalnih infrastrukturnih projekata;

Pozitivni efekti novoformiranih obrazovnih institucija;

Ograničenja:

Nedovoljno i neracionalno korišćenje prirodnih resursa;

! Otežani opšti uslovi za realizaciju preduzetničke inicijative i nedovoljna stimulativnost preduzetničkog ambijenta za pokretanje biznisa u manje razvijenim područjima;

Nedovoljni administrativni kapaciteti jedinica lokalne samouprave;

Nepovoljni demografski i migracioni trendovi stanovništva.

5.1.7. Razvoj informacionog društva

Nastavljene su aktivnosti na razvoju Informacionog društva, kao i na ispunjavanju obaveza u skladu sa potpisanom eSEE Agendom Plus, koju su vlade zemalja regiona usvojile za period 2007-2012 i Strategijom razvoja informacionog društva od 2009 – 2013. godine, koju je usvojila Vlada Crne Gore. Realizovano je sljedeće:

- Godišnjim planom statističkih istraživanja za 2010. godinu obuhvaćeno je istraživanje o upotrebi informaciono komunikacionih tehnologija u domaćinstvima i preduzećima. Zavod za statistiku će odraditi pilot istraživanje, na osnovu uzorka, čime će se, po prvi put, dobiti indikatori o upotrebi informaciono komunikacionih tehnologija;
- Realizovana su dva Kampa za mlade informatičare, na kojima je 60 učenika završnih razreda osnovnih škola iz cijele Crne Gore dobilo sertifikate za rad na računaru po ECDL standardima. Cilj ovog projekta je da se učenici osnovnih škola edukuju za rad na računaru po ECDL standardima;
- U saradnji sa Udruženjem mladih sa hendikepom i Udruženjem paraplegičara Crne Gore realizovan je projekat „ ECDL i za mene“. Projektom je dat doprinos inkluziji ovih osoba u redovne radne, odnosno životne tokove;
- U okviru e-skills week-a održan je okrugli sto „Modeli promocije informacionog društva u obrazovnom sistemu“;

- U saradnji sa Odborom za ICT Privredne komore Crne Gore sprovedena je donatorska akcija prikupljanja računara „ICT za sve“. Sakupljeno je 65 računara, koji su podijeljeni seoskim osnovnim školama na sjeveru Crne Gore;
- Realizovan je projekat „10 za 10“ – 10 nagrada za 10 najboljih ICT rješenja na univerzitetima u Crnoj Gori – po javnom pozivu Ministarstva za informaciono društvo, namijenjenog studentima crnogorskih univerziteta za izradu idejnih rješenja projekata iz oblasti ICT-a;
- Ministarstvo za informaciono društvo je u saradnji sa kompanijom Biznis Link realizovalo Festival ICT dostignuća – INFOFEST. Ovogodišnji INFOFEST je potvrdio status najznačajnijeg skupa iz ove oblasti u regionu. Na festivalu se predstavilo 37 kompanija iz zemlje i svijeta, uz preko 1000 registrovanih učesnika;
- Prezentiran je projekat “Pregled realizovanog PKI sistema radi potreba državnih organa, buduća planiranja i proširenja sistema”;
- Nakon usvajanja Strategije uspostavljanja CA na nacionalnom nivou i uspostavljanja certifikacionog tijela za organe uprave, započete su i aktivnosti na uspostavljanju nacionalnog CA;
- Intenzivirane su aktivnosti na unaprjeđenju bezbjednosne kulture informacionog društva. Nakon usvajanja Politike informacione bezbjednosti, usvojen je Zakon o informacionoj bezbjednosti. U skladu sa Zakonom, formiran je tim za CERT/CSIRT (Centar za reagovanje u vanrednim situacijama) u okviru Ministarstva za informaciono društvo. Usvojena je i Uredba o mjerama informacione bezbjednosti, koja propisuje mjere informacione bezbjednosti odnosno fizičku zaštitu, zaštitu podataka, informacionih sistema i analizu rizika;
- Nastavljene su aktivnosti na razvoju informacionog sistema drugog nivoa zdravstvene zaštite, koji se razvija za sve opšte bolnice u Crnoj Gori. Informacioni sistem će biti sastavni dio Integralnog informacionog sistema zdravstva, kojeg čine već razvijeni segmenti i to: IS Fonda za zdravstveno osiguranje, IS A.U. Montefarm (veledrogerija i maloprodaja), IS primarne zdravstvene zaštite i Stomatološki IS. Bolnički informacioni sistem je sastavljen iz dva segmenta i to: poslovnog IS i Medicinskog IS. BIS je razvijen za sedam opštih bolnica, dok je preostala informatizacija još tri specijalne bolnice (Brezovik, Risan, Dobrota) i KBC-a;
- Usvojen je Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o elektronskom potpisu;
- Usvojen je Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o elektronskoj trgovini;
- Usvojen je Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o Centralnom registru stanovništava a u pripremi su odgovarajući podzakonski akti;
- Uspostavljen je Centralni registar stanovništva. Implementirano je i pušteno u produkciju programsko rješenje u dijelu upravnog postupka, registra državljana, registra matičnih brojeva, registra rođenih i registra umrlih. U produkciji je takođe i registar stranaca. U toku je testiranje registra eksternog CRS-a;
- Usvojena je Odluka o obrazovanju savjeta za razvoj informacionih sistema od državnog značaja. Savjet je usvojio okvirni predlog projekata koji obuhvata sedam kapitalnih informacionih sistema IS od državnog značaja;
- U funkciji je Pravosudni informacioni sistem kao, jedinstveni sistem za potrebe Ministarstva pravde, sudova, tužilačke organizacije i Zavoda za izvršenje krivičnih sankcija;

- U skladu sa Strategijom za reformu prekršajnog sistema Crne Gore, počela je realizacija projekta uspostavljanja Registra novčanih kazni i prekršajne evidencije i realizovan odgovarajući pilot projekat sa aplikacijama koje su se pokazale uspješnim;
- Realizovan je projekat TRIS - Informacioni sistem tržišne inspekcije, koji omogućava kvalitetno i efikasno upravljanje inspekcijским nadzorom, i ostalim poslovnim procesima Tržišne inspekcije, a započete su aktivnosti na pripremi jedinstvenog inspekcijskog informacionog sistema;
- Nastavljene aktivnosti na uključivanju Crne Gore u PayPal sistem;
- Realizovane su aktivnosti na Informacionom sistemu evropskih integracija u dijelu koji se odnosi na podršku procesima odgovaranja na Upitnik Evropske Komisije. Realizovano je aplikativno rješenje (SharePoint Portal) koje je, pored Upitnika, obuhvatilo i Nacionalni program integracija, Usklađivanje sa zakonodavstvom EU, podršku prevođenju i dr. Sistem. IS evropskih integracija trenutno koristi više od 1000 zaposlenih u državnoj upravi i institucijama koje su uključene u proces evropskih integracija;
- U skladu sa Nacionalnim programom integracija u završnoj fazi je usklađivanje regulative za informaciono društvo sa zakonodavstvom EU;
- Realizovane su aktivnosti na uspostavljanju informacionog sistema „Službenog lista“;
- Pušten je u produkciju novi unaprijeđeni portal Vlade, koji se temelji na Microsoft .NET 3.5 tehnologiji, čime je poboljšana sigurnost i zaštita;
- Počela je instalacija Informacionog sistema za upravljanje dokumentima u Vladi i Ministarstvima – eDMS;
- U toku je priprema Zakona o prelasku sa analognih na digitalne zemaljske radio-difuzne sisteme;
- Usvojen je Zakon o elektronskim medijima;
- Usvojen je Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o elektronskim komunikacijama;
- Nastavljene su aktivnosti na pripremi Strategije za „Disaster Recovery“, kako bi se značajno povećala sigurnost i bezbjednost informacionih sistema, državnih organa, i informacionih sistema značajnih privrednih subjekata. Taj dokument je osnova za definisanje Projektnog zadatka i Projekta, na osnovu kojeg bi se realizovala izgradnja i implementacija sistema;
- Nastavljene su aktivnosti na aktivnom učešću Crne Gore u regionalnim ICT inicijativama. Pripremljen je 4. izvještaj za Evropsku komisiju, u oblasti razvoja informacionog društva i elektronskih komunikacija;
- Nastavljene su aktivnosti na izradi kompjuterske mreže i opremanju škola računarskom opremom. Sve srednje škole i 97 osnovnih škola imaju pristup Internetu, dok 65 osnovnih škola i dalje nema pristup. Nastavljeno je sa stručnim usavršavanjem studenata i učenika, u skladu s projektom lave@edu i saradnji sa Microsoftom. Tehnički je implementiran projekat Live@edu u okviru kojeg sve škole dobijaju sopstvene domene i administraciju Live servisa za svoje zaposlene i učenike. Završena je obuka i imenovanje regionalnih ICT koordinatora i nastavljeno sa obukom lokalnih ICT koordinatora. Usvojena je Strategija uvođenja ECDL standarda (European Computer Driving Licence) standarda, kao

- osnovnog standarda za sertifikaciju ICT znanja. Pripremljena je tehnička dokumentacija za informacijski sistem modula kvalifikacija crnogorskog kvalifikacionog okvira;
- Narodna Republika Kina je donirala Crnoj Gori 1500 računara, koji će se raspodijeliti prema kriterijumu neophodnosti i mogućnosti nabavke računara za razne kategorije stanovništva.
 - Nastavljene su aktivnosti na uspostavljanju nacionalne baze podataka naučno-istraživačkih profesionalaca i institucija. Urađen je Glavni projekat automatizacije informacionog sistema naučno-istraživačke djelatnosti u Crnoj Gori, nazvan eNID;
 - Implementiran je projekat »Elektronske sjednice Vlade«;
 - U toku je tenderska procedura za izbor najboljeg web aplikativnog rešenja za portal elektronske uprave - eUprave. Planirano je da se projekat realizuje do kraja ove godine;
 - Nastavljene su aktivnosti na proširenju i unaprjeđenju mreže informacionog sistema državnih organa (mail servis, internet-www servis, bezbjednost pristupa i zaštita podataka, antivirus zaštita, ICT podrška administrativnim poslovima, ICT usluge građanima);
 - Nastavljene su aktivnosti na valorizaciji resursa me domena;
 - Crna Gora je, po izvještaju Svjetskog ekonomskog foruma, zauzela 42 mjesto po razvoju e-governmenta i napravila najveći skok u 2009. godini – za 29 mjesta.

Box 10 – Razvoj informacionog društva

Rezultati:

Kontinuitet progresa u razvoju i promociji informatičkog društva i informatičke kulture;

Crna Gora, po izvještaju Svjetskog ekonomskog formuma, zauzela 42. mjesto u oblasti razvoja e-governmenta;

Uspostavljen Pravosudni informacijski sistem;

√ Uspostavljen dio CRS - u dijelu upravnog postupka, registra državljana, registra matičnih brojeva, registra rođenih i registra umrlih;

Usvojen Zakon o informacionoj bezbjednosti;

Usvojen Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o elektronskom potpisu i Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o elektronskoj trgovini;

Aktivnosti na proširenju i unapređivanju mreže cjelokupnog informacionog sistema državnih organa;

Ograničenja:

!

Potrebna sredstva za praćenje dinamičnih promjena u sferi informatičkih i telekomunikacionih tehnologija.

5.1.8. Statistika

Proces transformacije statističkog sistema usmjeren je na unapređivanje organizacionih, tehničkih, kadrovskih i drugih kapaciteta proizvođača statistike i koordinaciju njihove djelatnosti uz saradnju sa referentnim institucijama iz ove oblasti u cilju dostizanja međunarodnih standarda u pogledu organizacije statističke djelatnosti i usklađivanja metodoloških procedura u obradi pojedinih statističkih iskaza. S tim u vezi, od značaja je priprema novog Zakona o zvaničnoj statistici i statističkom sistemu Crne Gore koji treba da utvrdi i reguliše organizaciju i funkcionisanje statističkog sistema na evropskim principima. Rezultat ukupnih aktivnosti u ovoj godini je progres u metodološkoj obradi pokazatelja čime se obezbjeđuje uporedivost i kompatibilnost s utvrđenim normama i sve veći nivo relevantnosti statističkih inputa u projekcijama i analizama makro-ekonomskog razvoja i procesu definisanja poslovne politike i strateškog odlučivanja u sferi biznisa.

Osnovne aktivnosti su bile usmjerene na:

- Jačanje kapaciteta, osposobljenosti i koordinirajuće uloge Zavoda za statistiku – Monstata;

- Realizaciju Programa statističkih istraživanja 2009-2013.godine i Plana statističkih istraživanja za 2010.godinu sa Kalendarom objavljivanja podataka u 2010.godini;
- Pripremu Plana statističkih istraživanja za 2011.godinu;
- Realizaciju i publikovanje pokazatelja obračuna BDP-a za 2009.godinu po proizvodnoj i potrošnoj metodi;
- Pripreme baze indikatora i izradu aplikacija za uspostavljanje sistema kvartalnog obračuna BDP-a;
- Unapređivanje i usklađivanje metodoloških rješenja u obradi pojedinih pokazatelja (cijene proizvođača industrijskih proizvoda, spoljno.trgovinska razmjena, građevinarstvo, zapošljavanje);
- Realizaciju Projekta "Podrška Crnoj Gori u približavanju EU standardima u statistici" u skladu s podrškom iz IPA 2007.godine;
- Pripremu Ankete o potrošnji domaćinstava za prvi kvartal i Ankete o radnoj snazi za II kvartal 2010.godine;
- Redovnost mjesečnih saopštenja o minimalnoj potrošačkoj korpi;
- Usklađivanje istraživanja iz oblasti vitalne statistike s novom zakonskom regulativom i publikovanja saopštenja "Prirodno kretanje stanovništva i unutrašnji migracioni tokovi Crne Gore u 2009.godini";
- Pripremu Zakona o popisu stanovništva, domaćinstava i stanova u 2011.godini (Zakon usvojen u Skupštini Crne Gore) i, s tim u skladu, pripreme za organizaciju i sprovođenje popisa;
- Pripremu Nacrta Zakona o klasifikaciji djelatnosti i Nacionalne klasifikacije zanimanja – predstoji upućivanje u proceduru;
- Pripremu Zakona o popisu poljoprivrede (usvojen u Skupštini Crne Gore), realizaciju popisa s tim u skladu i publikovanje prvih rezultata popisa;
- Poboljšanje kvaliteta podataka u oblasti biznis statistike i pripreme za uvođenje klasifikacije djelatnosti NACE Rev. 2.

Box 11 – Statistika

Rezultati:

Stalan progres u procesu usklađivanja statističkog sistema sa standardima EU;

Realizuje se Strategija razvoja statistike od 2009-2012.godine;

Priprema Zakona o zvaničnoj statistici i statističkom sistemu Crne Gore;

Unapređivanje metodoloških i drugih rješenja u obradi podataka iz oblasti spoljno-trgovinske razmjene, bruto domaćeg proizvoda, građevinarstva i dr;

√

Unapređivanje kvaliteta i proširenje baze podataka iz oblasti poslovne statistike;

Realizacija Programa statističkih istraživanja za 2010.godinu;

U skladu sa Zakonom obavljen popis poljoprivrede i publikovani prvi rezultati;

Zakon i aktivnosti na organizovanju i sprovođenju popisa stanovništva, domaćinstava i stanova u 2011.godini.

Ograničenja:

!

Objektivno još uvijek nedovoljan kapacitet statističkog sistema;

Potrebno vrijeme i značajna materijalna podrška za realizaciju transformacije statističkog sistema.

5.2. FINANSIJSKI SEKTOR

5.2.1. Bankarski sektor

Bankarski sektor, iako suočen sa jakim uticajem globalnih finansijskih poremećaja i određenim rizicima iz realnog sektora, uz primjenu mjera podrške stabilizovanju i poboljšanju uslova i aktivnosti, uspio je da se odupre negativnim efektima i konsoliduje tokom 2010.godine.

U cilju poboljšanja položaja bankarskog sistema i podsticanja kreditnih aktivnosti Centralna banka Crne Gore je tokom proteklog perioda dva puta mijenjala stopu obavezne rezerve, koja sada iznosi 10,0%, pri čemu je otvorena mogućnost da se do 25,0% obavezne rezerve plasira u državne zapise. Izmjenama odluke o klasifikaciji aktive omogućeno je bankama da smanje izdvajanja za

rezervacije, a donijete su i odluke koje omogućavaju olakšice prilikom restrukturiranja kredita. U cilju podsticanja kreditne aktivnosti donijete su i odluke koje omogućavaju bankama da prilikom donošenja odluka o odobravanju kredita mogu izostaviti pokazatelje poslovanja iz 2009.godine, kao i mogućnost da odobravanje kredita za nove projekte vrše analizom rentabilnosti projekta.

Kriza u realnom sektoru je uticala na urednost izmirivanja obaveza privrede i stanovništva prema bankama, što se odrazilo na oteženo poslovanje bankarskog sistema. Pogoršanje boniteta dužnika, relativno veliki broj kredita koji kasne i rast nekvalitetne aktive banaka uticali su na pojačani oprez banaka kod odobravanja novih kredita. Odsustvo kreditnih aktivnosti u uslovima izražene nelikvidnosti u preduzećima predstavljalo je ključni problem pada privredne aktivnosti u proteklom periodu. Većina velikih banaka je prije finansijske krize vodila neadekvatnu politiku upravljanja rizikom, što je dovelo do stvaranja brojnih problema sa kojima se dijelom sada suočavaju (od naplate potraživanja, poboljšanja bilansnih pozicija, nedovoljnog nivoa kapitala i smanjenja aktive).

Ukupni **depoziti** banaka iznosili su krajem jula ove godine 1,8 mlrd.€ i u odnosu na prethodni mjesec su povećani za 0,1%, dok su na godišnjem nivou ostvarili rast od 4,5%. U ročnoj strukturi depozita dominantno učešće su ostvarili oročeni depoziti (60,3%), u okviru kojih su najveće učešće imali depoziti ročnosti od tri mjeseca do jedne godine (30,1%) i depoziti ročnosti do tri mjeseca (18,8%). Sektorski posmatrano u ukupnim depozitima i dalje dominiraju depoziti fizičkih lica sa 49,6%.

Ohrabruje činjenica da je **štednja** stanovništva od juna prošle godine u konstantnom blagom porastu (izuzev januara 2010.godine) što je pozitivan signal vraćanja povjerenja u bankarski sistem. Ukupna štednja stanovništva iznosila je krajem jula ove godine 898,0 mil.€ i porasla je za 3,4% u odnosu na prethodni mjesec i 17,5% u odnosu na jul 2009.godine, ili 134,0 mil.€. U ročnoj strukturi depozita stanovništva dominantno učešće od 65,5% ostvarili su oročeni depoziti, dok se na depozite po viđenju odnosilo 34,3%.

Ukupni **kredit** su krajem jula 2010.godine iznosili 2,3 mlrd.€ i u odnosu na prethodni mjesec ostvarili su pad od 0,9%, dok je na godišnjem nivou odobreno 11,5% manje kredita. Koeficijent krediti / depoziti je iznosio 1,28 u julu i neznatno je smanjen u odnosu na prethodni mjesec kada je iznosio 1,29 i u odnosu na jul 2009.godine kada je bio 1,51. U strukturi ukupno odobrenih kredita dominantno učešće od 94,1% bilježe krediti odobreni privredi i stanovništvu, dok se preostalih 5,9% odnosilo na banke, ostale finansijske institucije, organizacije u javnom vlasništvu i sl.

Odlukom o minimalnim standardima za upravljanje rizikom **likvidnosti** propisana je obaveza banaka za održavanje minimalnih koeficijenata likvidnosti, (odnos likvidnih sredstava i dospjelih obaveza) na dnevnoj (0,9%) i dekadnoj osnovi (1,0%). Posmatrano po bankama, u sve tri dekade jula sve banke su imale dnevne i dekadne koeficijente likvidnosti iznad propisanog minimuma. Prosjek likvidnih sredstava u julu ove godine iznosio je 504,5 mil.€ i povećan je u odnosu na jul prethodne godine kada je iznosio 352,4 mil.€.

Početkom oktobra ove godine počeo je sa radom novoformirani Savjet za finansijsku stabilnost, čime će biti sinhronizovane aktivnosti različitih supervizora u cilju veće efikasnosti finansijskog sistema.

U drugom kvartalu 2010.godine nije bilo izmjena u načinu obračuna izdvajanja **obavezne rezerve**. Na kraju jula izdvojena obavezna rezerva banaka kod CBCG iznosila je 161,9 mil.€, što je za 1,0 mil.€ ili 0,6% niže u odnosu na prethodni mjesec. U ovom mjesecu devet banaka je iskoristilo mogućnost izdvajanja dijela obavezne rezerve u obliku državnih zapisa i po tom osnovu je izdvojeno 36,3 mil.€.

Negativni efekti ekonomske krize usloveli su produbljavanje problema **nelikvidnosti** u privredi sa porastom međusobnih dugovanja. Prema podacima CBCG od 53.059 pravnih i fizičkih lica koji obavljaju neku djelatnost, njih 13.316 je bilo u blokadi sa ukupnim dugom od 219,4 mil.€. U odnosu na prethodni mjesec broj nelikvidnih firmi je povećan za 1,3%, a ukupni dugovi za 2,6%. Na dan 30.septembar ove godine u neprekidnoj blokadi do jedne godine su bili računi 2.312 firmi sa blokadom od 54,8 mil.€ ili 25,0%, dok je duže od godinu bilo u blokadi 11.004 dužnika sa iznosom od 164,5 mil.€ ili 75,0% ukupno blokiranog iznosa.

U cilju jačanja finansijske stabilnosti, pozicije nezavisnosti Centralne banke Crne Gore, usklađivanja regulative u bankarskom sektoru s evropskom i jačanje sistema garancija depozita, usvojeni su: Zakon o Centralnoj banci Crne Gore, izmjene i dopune Zakona o bankama, Zakon o zaštiti depozita, Zakon o stečaju i likvidaciji banaka i Zakon o Savjetu za finansijsku stabilnost.

Box 12 - Bankarski sektor

Rezultati:

Zadovoljavajuća likvidnost bankarskog sektora;
Rast depozita i štednje stanovništva;
√ Usvojen set zakona koji reguliše finansijski sektor;
Počeo sa radom Savjet za finansijsku stabilnost.

Ograničenja:

! Nedovoljna ponuda novih kredita;
Rast nekvalitetne aktive;
Uticao na porast nelikvidnosti privrede.

5.2.2. Nebankarski sektor

Iako je na tržište **osiguranja** ekonomska kriza imala uticaj u pogledu ostvarene bruto premije i njene strukture i smanjenja profitabilnosti sektora i ukupnog potencijala, ovaj segment finansijskog tržišta, pokazuje da ima potencijala za razvoj. Agencija za nadzor osiguranja je posebnu pažnju posvećivala ublažavanju uticaja rizika tržišta kapitala, kreditnog rizika i rizika likvidnosti na stanje ovog tržišta.

Na crnogorskom tržištu osiguranja u 2010. godini poslove osiguranja obavlja 10 osiguravajućih društava sa većinskim stranim vlasništvom. U zavisnosti od grupe osiguranja pet društava se bavi samo poslovima životnog osiguranja, četiri društva poslovima neživotnog osiguranja, a jedno društvo obavlja poslove i životnog i neživotnog osiguranja. Rok za razdvajanje ovih poslova je kraj 2010. godine.

Prema preliminarnim podacima Agencije za nadzor osiguranja bruto fakturisana premija osiguranja za prvih osam mjeseci ove godine je iznosila 41,4 mil.€ što je za 2,6% manje u odnosu na isti period prethodne godine kada je iznosio 42,5 mil.€. U strukturi bruto premije u avgustu, koja je iznosila 5,5 mil.€ neživotna osiguranja učestvuju sa 88,7%, u kome obavezna osiguranja učestvuju sa 52,9%, dok se na učešće životnih osiguranja odnosilo 11,2%. Od osiguravajućih društava u bruto premiji osiguranja najveće učešće je ostvarilo Lovćen osiguranje AD sa 54,9%, Sava Montenegro osiguranje AD 16,1%, Delta Generali osiguranje AD 8,9% i Uniqa neživotno osiguranje AD 8,34%.

Aktivnost Agencije za nadzor osiguranja su i dalje usmjerene na poboljšanje opštih performansi tržišta osiguranja i institucionalnih okvira jačanjem nadzornih kapaciteta u saradnji sa drugim finansijskim regulatorima. U sklopu projekta »Jačanje regulatornih i nadzornih kapaciteta finansijskih regulatora«, koji se realizuje u okviru IPA 2008 programa, cilj aktivnosti je usklađivanje nacionalnog sa evropskim zakonodavstvom iz oblasti osiguranja i prilagođavanje funkcije nadzora u skladu sa najboljom međunarodnom praksom u ovoj oblasti.

Negativni efekti finansijske krize uticali su na kretanja na **tržištu kapitala** što se odrazilo na pad indeksa i prometa. Smanjenje kreditnih aktivnosti, povećanje rizika ulaganja i nelikvidnost privrede uticali su na smanjenje investicija, kao i na značajan pad imovine investicionih fondova.

Promet na crnogorskim berzama u septembru je iznosio 4,36 mil.€ i povećan je za 1,2 mil.€ ili 37,9% u odnosu na prethodni mjesec. Tržište kapitala i dalje karakteriše smanjenje berzanskih indeksa u odnosu na kraj prethodne godine. Tako je indeks Moste snižen za 24,2% u odnosu na kraj prethodne godine, NEX PIF za 19,8% i NEX 20 za 5,0%. Ukupno ostvaren promet je za prvih devet mjeseci ove godine iznosio 43,0 mil. €, što je za 87,5% niže u odnosu na isti period prethodne godine. Pri tome je tržišna kapitalizacija u septembru, kao sintetički pokazatelj vrijednosti preduzeća koje se kotiraju na berzi, iznosila 2,7 mlrd.€, što je za 2,5% manje u odnosu na kraj prethodne godine.

Formalno-pravnim spajanjem Montenegro berze i NEXMontenegro berze stvoreni su preduslovi za funkcionisanje jedinstvene berze, koja ima za cilj stvaranje sigurnog, transparentnog i likvidnog tržišta kapitala. Proces integracije predstavlja pozitivan signal svim domaćim i stranim investitorima za mnogo kvalitetnije informisanje o kretanjima na tržištu kapitala, bitno smanjenje troškova trgovanja, jedan indeks i jednu tarifu, što predstavlja dobre uslove za podizanje nivoa operativne efikasnosti. Time se stvaraju povoljniji uslovi za nesmetano uključivanje u tokove integracija budućeg regionalnog tržišta kapitala, čime će se intenzivirati prisustvo stranih investitora na domaćem tržištu kapitala.

Box 13 – Nebankarski sektor

Rezultati:

✓ Usklađivanje regulative sa međunarodnim standardima;
Ulazak stranih osiguravajućih kuća na crnogorsko tržište osiguranja;
Stvaranje jedinstvene berze kapitala.

! Ograničenja:

Nedovoljna edukovanost građana o mogućnostima osiguranja;
Nizak nivo prometa i berzanskih indeksa

5.3. TRŽIŠTE RADA

5.3.1. Zaposlenost i tržište rada

Prosječan broj zaposlenih za tri mjeseca 2010. godine je iznosio 171.707³ što je za 1.846 ili 1,1% više u odnosu na isti period 2009. godine (169.861). Iako podaci pokazuju pozitivna kretanja, uočljivo je da su ekonomskom krizom pogoršane mogućnosti održavanja postojećeg nivoa zaposlenosti, naročito u većim sistemima Pema pokazateljima iz Ankete o radnoj snazi zaposlenost je u prvom kvartalu 2010. godine iznosila 207.800 lica ili 0,6% manje nego u prethodnom kvartalu, a istovremeno nezaposlenost se smanjila za 3,5%. Zaposlenost u drugom kvartalu je iznosila 202.300 i smanjila se u odnosu na prethodni kvartal za 2,6%, a nezaposlenost se takođe smanjila za 2,9%.

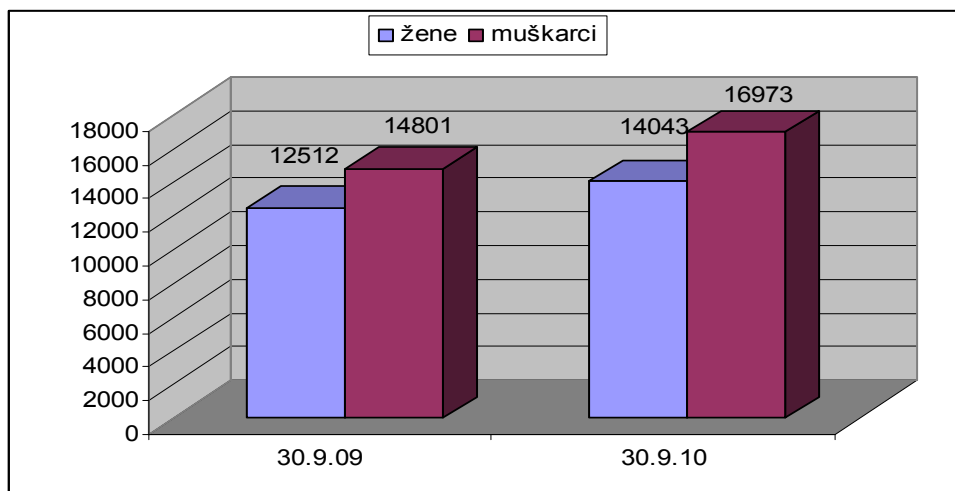
Vlada je činila napore da ublaži socijalnu dimenziju problema i realizacijom ekonomsko - socijalnog programa, stvori uslove za aktiviranje lica koja ostaju bez posla kroz podršku programima privatne preduzetničke inicijative. Rješavanje problema tehnoloških viškova odvijalo se putem učešća svih aktera: poslodavaca, sindikata, privatizacionih i investicionih fondova i bankarskog sektora korišćenje institucionalnog okvira kroz ustanovljeni Fond rada čiji je Upravni odbor donio rješenja u proteklim mjesecima ove godine za 207 zahtjeva, po 1.926€, ili ukupno za isplate 398.682€. Za devet mjeseci ove godine izvršene su isplate za otpremnine u privrednom sektoru za 785 zaposlenih u iznosu od 1.514.093,75€, dok u javnom sektoru nije bilo ovih isplata. Isplaćene su jednokratne pomoći u iznosu od 74.560,00€ za sektor privrede za 626 zaposlenih. Doprinosi PIO (povezivanje staža) su isplaćeni u iznosu od 103.539,70€. Ukupno isplaćena sredstva po osnovu Programa rješavanja tehnoloških viškova su za devet mjeseci 2010. godine iznosila 1.692.283,45€.

Počela je sa radom Agencija za mirno rješavanje sporova (kolektivnih i individualnih), čime se zaposlenima omogućava da na brz i efikasan način i bez pokrenutog sudskog postupka okončaju radni spor.

Nezaposlenih lica u septembru 2010. bilo je 31.016 ili 3.703 (13,6%) više nego u septembru 2009. godine. Broj nezaposlenih se povećavao u ovoj godini u odnosu na decembar prethodne godine zaključno sa aprilom, poslije čega je uzastopno mjesečno došlo do smanjivanja. Ovo se može pripisati uticaju produžene sezone u turizmu i ostalim uslužnim djelatnostima, čime je apsorbovan dio nezaposlenih. Prvi put traži zaposlenje 6.914 lica ili 22,3% od ukupnog broja nezaposlenih. Nezaposlenih žena je bilo 14.043 ili 45,3% (u septembru 2009. godine bilo je 12.512 nezaposlenih žena ili 45,8%).

³ U toku je metodološko i softversko prilagođavanje inputa kojim će se obezbijediti relevantni podaci o zaposlenosti za drugi i treći kvartal.

Broj nezaposlenih
– na dan 30.9.2009. i 30.9.2010. godine –
(Graf.1.)

Stopa nezaposlenosti, posmatrana kao odnos broja registrovanih nezaposlenih i aktivnog stanovništva, u septembru 2010. godine je bila **11,7%** (za isti mjesec prethodne godine 10,3%). Najniže stope nezaposlenosti su u opštinama Plužine(7,6%), Herceg Novi(7,0%), Bar(7,6%) i Budva(8,0%), a najveće u opštinama Bijelo Polje(17,5%), Cetinje (16,9%), Mojkovac(16,6%), Pljevlja(15,2%) i Kolašin(14,6%). Stopa nezaposlenosti u Podgorici iznosi 11,0%.

Na evidenciji Zavoda za zapošljavanje u septembru 2010. godine se nalazi 7.319 lica ili 23,6% sa I i II stepenom stručne spreme (u septembru 2009. godine 6.803 ili 24,9%). Nezaposlenih sa III, IV i V stepenom stručne spreme ima 18.486 ili 59,6% (u septembru 2009. godine 16.355 ili 59,9%), a sa VI, VII i VIII stepenom stručne spreme ima 5.211 lica ili 16,8% (u septembru 2009. godine 4.155 ili 15,2%).

Nezaposlenih lica starosti do 25 godina ima 4.849 ili 15,7% (u septembru 2009. godine 4.486 ili 16,5%) od ukupnog broja nezaposlenih, a preko 50 godina 12.078 ili 39,0% (u septembru 2009. godine 10.059 ili 36,8%).

Za devet mjeseci 2010. godine na evidenciju Zavoda za zapošljavanje se prijavilo 18.843 lica ili 6,5% više nego u istom periodu prethodne godine. U periodu januar-septembar 2010. godine slobodnih radnih mjesta je 18.638 ili za 55,0% manje u odnosu na isti period prethodne godine. Zaposlenih posredstvom Zavoda je 9.488 lica što je za 18,9% manje nego u istim periodu prethodne godine.

U periodu januar-septembar 2010. godine kroz informativne razgovore prošlo je 6.794 lica, a informaciono-motivacione radionice 1.049 nezaposlenih lica. Urađeno je 27.475 intervjua, 46.458 planova zapošljavanja i 69.105 realizacija planova zapošljavanja.

U proteklom periodu tekuće godine realizovano je 197 programa pripreme za zapošljavanje sa 2.070 polaznika, što je za 1.082 lica više u odnosu na isti period prošle godine. Na programe za poznatog poslodavca odnosi se 29 programa u kojima je uključeno 125 lica i 168 programa obrazovanja i osposobljavanja za tržište rada sa 1.945 polaznika od kojih su 411 lica polaznici programa obrazovanja za osposobljavanje za zanimanja, a 1.534 polaznici programa sticanja vještina. Polaznici programa stručnog osposobljavanja učestvuju sa 30,9%, sa 2,7% kroz program dokvalifikacije i 64,4% kroz program prekvalifikacije. Programi informatičkog opismenjavanja organizovani su za 697 lica, a programi sticanja znanja iz stranih jezika za 404 lica. Za 212 lica organizovani su programi za vozače »C«, »D« i »E« kategorije. Edukacija nezaposlenih lica za računovođe, menadžere, poslovne sekretare i voditelje jahti, organizovana je za 221 polaznika.

Učesnici programa su: lica sa završenom osnovnom školom – I i II stepen stručne spreme – 14,2%, srednjom – III, IV i V stepen stručne spreme – 58% i visokom školom – VI i VII stepen stručne spreme – 27,8%. Lica ženskog pola, u navedenim programima učestvuju sa 54,5%. U starosnoj strukturi polaznika programa, učešće mladih je 32,3%, lica od 24 do 44 godine života -

55,5% i starijih od 45 godina - 12,2%. Učešće dugoročno nezaposlenih lica u programima je 32%, a lica bez staža 1,8%.

Za javne radove odobrena su sredstva u visini od 4.487.329,9€ za realizaciju 130 javnih radova u kojima će se angažovati 1.601 nezaposlenih. U proteklom periodu realizovano je 129 javnih radova u kojima je angažovano 1.537 nezaposlenih (plan - 105 javnih radova, 1500 nezaposlenih). U saradnji sa opštinama, javnim institucijama i nevladinim sektorom realizovana su 124 lokalna javna rada sa 1.119 učesnika.

Prisutan je nedostatak kvalitetne turističko – ugostiteljske radne snage za potrebe turističke privrede. Na evidenciji Zavoda za zapošljavanje Crne Gore na početku godine je bilo 1.372 lica ugostiteljsko turističke struke, dok je za sezonske poslove bilo zainteresovano 2.419 nezaposlenih lica. Za prvih šest mjeseci 2010. godine zaposlena su 3.683 sezonska radnika, ili 73,6% od planiranog.

Realizacijom programa zapošljavanja pripravnika sa visokom stručnom spremom radni odnos je od početka godine do kraja septembra zasnovalo 368 pripravnika. Zaposleno je 14 lica sa višom i 16 sa srednjom stručnom spremom i 165 pripravnika sa visokom stručnom spremom. Talenata koji su studije završili sa prosjekom ocjena iznad 8,50 bilo je 37.

Za devet mjeseci 2010. godine ukupno izdato je 11.252 dozvola za rad i zapošljavanje stranaca. Izdate su 749 radnih dozvola, a biro rada su izdali 10.507 dozvola, od čega je 4.226 dozvola za sezonski rad stranaca i 6.281 dozvola za zapošljavanje. Najviše dozvola izdato je u Budvi (3.221 ili 28,6%), Podgorici (2.757 ili 24,5%) i Herceg Novom (1.335 ili 11,9%). Posmatrano prema djelatnostima najviše je odobreno dozvola za turizam i ugostiteljstvo (3.564 ili 31,7%). U građevinarstvu je izdato 2.640 dozvola ili 23,5%, poljoprivredi 725 ili 6,4%, a u ostalim djelatnostima 3.578 ili 33,4%.

Na evidenciji Zavoda, u septembru 2010. godine nalazilo se 2.280 lica sa invaliditetom, od kojih je bilo 719 žena ili 31,3%, što predstavlja oko 7,4% od ukupnog broja nezaposlenih. Invalida rada je 1.683, a 597 lica je kategorisana omladina.

Za devet mjeseci 2010. godine sprovedeno je 41 programa Edukacije preduzetnika i njima su obuhvaćena 543 lica. Putem Inoviranog programa samozapošljavanja je za 9 mjeseci ove godine odobreno 297 kredita u vrijednosti od 1.968.000€ čime je omogućeno otvaranje 394 nova radna mjesta. Najveći broj kredita je odobren u opštinama: Nikšić (49 ili 16,5%), Bijelo Polje (41 ili 13,8%), Berane (37 ili 12,46%), Pljevlja (28 ili 9,4%) i Podgorica (27 ili 9%). Najviše odobrenih kredita je iz oblasti poljoprivrede i ribarstva (48,1%), trgovine (17,1%) i zanatstva i ličnih usluga (14,1%). Na nezaposlena 244 lica ili 82,15% se odnosi broj odobrenih kredita.

U periodu januar avgust 2010. godine inspekcija rada je izvršila 10.442 inspekcijaska nadzora, kojima je utvrđeno 7.569 nepravilnosti, donijeto 791 rješenja od čega 337 o otklanjanju nedostataka od povrede propisa iz oblasti zaštite na radu, 134 o otklanjanju nepravilnosti iz oblasti radnih odnosa, 337 rješenja o zabrani rada od čega 50 zbog neposredne opasnosti po život i 169 zbog angažovanja zaposlenih na crno, a ostala zbog nepostupanja po rješenju inspektora za otklanjanje nepravilnosti. Podnesen je 81 zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka, a izrečena je 2.351 mandatna kazna u ukupnom iznosu od 387.915,00€.

Usvojen je Zakon o reprezentativnosti sindikata, a aktivnosti vezane za Izmjene i dopune Opšteg kolektivnog ugovora su u toku. Socijalni savjet je usvojio Akcioni plan rada na suzbijanju rada na crno, kojim se obezbjeđuje interakcija stimulativnih i represivnih mjera na suzbijanju sive ekonomije. Vlada je utvrdila Prijedlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom. U pripremi je Predlog Zakona o stečaju. U pripremi su Nacrt Zakona o izmjenama i dopunama zakona o socijalnom savjetu, Nacrt zakona o izmjenama i dopunama zakona o inspekciji rada i Predlog Odluke o utvrđivanju radnih dozvola za strance za 2011. godinu.

Box 14 - Tržište rada

Rezultati:

- √ Usmjerenje na podršku preduzetničkoj inicijativi i novom zapošljavanju;
- Realizacija socijalno razvojnog programa u velikim industrijskim centrima;
- Počeo sa radom Fond rada I Agencija za mirno rješavanje sporova;

Ograničenja:

- ! Tenzije u pogledu mogućnosti održavanja nivoa zaposlenosti u nekim preduzećima Smanjen broj prijavljenih slobodnih radnih mjesta u odnosu na prethodnu godinu;
- Neelastična struktura nezaposlenih kao limit smanjivanju broja nezaposlenih.

5.3.2. Socijalna politika

U skladu sa *Strategijom razvoja socijalne i dječje zaštite 2008-2012 god.* u proteklom periodu periodu posvećena je pažnja aktivnostima koje se odnose na decentralizaciju i deinstitucionalizaciju. U saradnji sa predstavnicima lokalne samouprave razvijani su programi socijalne zaštite koji su imali za cilj unapređenje zaštite pojedinih kategorija građana na lokalnom nivou.

Posebna pažnja je posvećena kreiranju i usanovljavanju novog informacionog sistema koji će omogućiti automatsku obradu podataka u oblasti socijalne i dječje zaštite. U saradnji sa predstavnicima nevladinog sektora vođene su aktivnosti na kreiranju standarda za pojedine tipove usluga.

U skladu sa *Strategijom za integraciju osoba sa invaliditetom 2008-2016.* Vlada je donijela Akcioni plan za sprovođenje Strategije za integraciju osoba sa invaliditetom u Crnoj Gori za 2010-2011. godinu, kojim su određene prioritetne aktivnosti u ovoj oblasti.

U okviru razvoja novih servisa najznačajnije su aktivnosti na izgradnji mreže dnevnih centara za djecu sa smetnjama u razvoju. Pored jednog Centra koji postoji u Bijelom Polju, počeo je sa radom dnevni centar u Nikšiću, završen je centar u Ulcinju, a u toku su aktivnosti na dnevnim centrima u Beranama i Pljevljima. U toku su pripremne aktivnosti za izgradnju objekata u Herceg Novom, Baru i Mojkovcu. Ovi projekti se izvode u saradnji Ministarstva rada i socijalnog staranja, sa lokalnom samoupravom, lokalnim udruženjima roditelja djece i omladine sa smetnjama u razvoju i Savezom udruženja roditelja djece sa smetnjama u razvoju. U toku su aktivnosti na rekonstrukciji objekata JU Zavoda "Komanski most" u cilju unapređenja i poboljšanja uslova boravka štitenika.

Strategija razvoja socijalne zaštite starih lica u Crnoj Gori za period 2008-2012 godine ima za cilj postizanje većeg stepena zaštite starih lica, uvažavajući principe i načela koje je utvrdila Evropska unija u borbi protiv socijalne isključenosti. Strategijom je predviđeno da lokalna samouprava svojim Akcionim planom razradi aktivnosti za područje opštine.

Izgrađen je objekat Doma starih u Bijelom Polju. Vlada Crne Gore donijela je Odluku o osnivanju Javne ustanove za smještaj odraslih invalidnih i starih lica „Bijelo Polje“. Otvaranje objekta je planirano je do kraja 2010 godine.

Nastavljene su aktivnosti na realizaciji Projekta „Pomoć u kući“ u saradnji sa Zavodom za zapošljavanje i lokalnom samoupravom. U ovom projektu je u 16 opština zaposleno 170 gerontodomaćica, koje brinu o preko 1.200 starih lica. Riječ je o modelu kućne pomoći starim licima, koja se prvenstveno ogleda u fizičkom zbrinjavanju i socijalno- psihološkoj podršci starim licima u cilju podizanja kvaliteta života u starosti.

Materijalno obezbjeđenje porodice u periodu januar- avgust 2010. godine je isplaćeno za 9 mjeseci u iznosu 10.409.475,88€. Za avgust je isplata iznosila 1.178.801,55€ za 13.734 porodica sa 441896 članova (u avgustu 2009. godine je isplaćeno 1.112.258,78€ za 12.929 lica za 39.646 članova). Isplaćen je dječji dodatak za 9 mjeseci u iznosu 3.321.554,35€, od čega u avgustu 376.529,15€ za 10.215 porodica za 19884 djece (u avgustu 2009. godine isplaćeno je 356.834,55€ za 9.577 porodica za 18.751 dijete). Izvršene su isplate za tuđu njegu i pomoć za 9 mjeseci 2010. godine u iznosu 3.770.590,00€ , od čega se na avgust odnosi 403.020,00€ za 6.717 korisnika (za avgust prethodne godine isplaćeno je 374.640,00€ za 6.239 lica). Izvršene su isplate za 9 mjeseci

2010. godine za ličnu invalidninu u iznosu od 1.062.250,00€ od čega u avgustu 116.625,00€ za 1555 lica (prethodne godine za avgust isplate su iznosile 109.875,00€ za 1.465 lica). Isplata naknada za porodiljsko odsustvo iznosi 10.439.139,15€ od čega se na avgust odnosi 1.302.907,83€ za 5.918 lica (za avgust 2009. godine isplate su bile 1.049.363,37€ za 6.015 lica). Iz prethodnog se može zaključiti da je u avgustu 2010. godine do povećanja broja korisnika i isplata došlo po svim osnovama, sem kod korisnika porodiljskog odsustva. Ukupne isplate za sva navedena prava, u periodu januar-avgust 2010. godine, iznose 29.003.009,38€, što je za 15,7% više nego u istom periodu prethodne godine.

Materijalno obezbijeđenje boraca isplaćeno je za 9 mjeseci 2010. godine u iznosu 2.808.186,35€, a na avgust se odnosi 314.389,68€ za 1956 korisnika (u avgustu 2009. godine je isplaćeno 323.920,69€ za 2115 korisnika). Lična i porodična invalidnina isplaćena je za 9 mjeseci ove godine 3.766.155,55 €, od čega u avgustu 423.851,73€ za 3369 korisnika (u avgustu 2009. godine isplata je iznosila 435.031,48€ za 3.564 korisnika). Za pogrebne i ostale troškove je isplaćeno 84.471,21€ za 9 mjeseci, od čega se na avgust odnosi 11.995,28€ za 31 korisnika (u avgustu 2009. godine je isplaćeno 6.302,48€ za 24 lica). Ukupne isplate po sva tri osnova za tri kvartala 2010. god. iznosi 6.658.813,11€, što je 3,2% manje nego u istom periodu prošle godine. Isplata i usklađivanje ovih primanja u dosadašnjem periodu vršeno je redovno i u skladu sa Zakonom, odnosno mjesečna novčana primanja su u januaru smanjena za 0,55%, a u julu povećana za 5,1%.

Ministarstvo rada i socijalnog staranja u partnerskom odnosu sa opštinama, daje doprinos u pogledu rješavanja stambenih pitanja lica u stanju socijalne potrebe, putem sufinansiranja izgradnje stambenih jedinica za korisnike materijalnog obezbijeđenja porodice. S tim u vezi u Tivtu je izgradjeno 12 stambenih jedinica, u Kolašinu je pri kraju izgradanja 42 stambene jedinice, u Petnjici – Berane je u toku izgradnja 12 stambenih jedinica, u Bijelom Polju su započele aktivnosti na izgradnji 12 stambenih jedinica, a u Mojkovcu se takođe, završava objekat namijenjen socijalno ugroženim kategorijama građana. Sa Prijestonicom Cetinje potpisan je 2008.godine Memorandum o saradnji, koji se odnosi na sufinansiranje izgradnje stambenih jedinica za korisnike materijalnog obezbijeđenja porodice, i po tom osnovu je uplaćeno 100.000,00€ za 12 stambenih jedinica.

Programom subvencioniranja potrošača električne energije u 2010.godini je obuhvaćena grupa korisnika socijalno zaštitnih prava i za ovu grupu potrošača iznos subvencije je 45%, za utrošenu električnu energiju u rasponu 0 do 80€, s tim da se svaki račun za utrošenu električnu energiju preko 80€ umanjuje za 36€.

Vlada Crne Gore u II kvartalu 2010.godine usvojila je Informaciju o sprovođenju Strategije za smanjenje siromaštva i socijalne isključenosti(SSSSI). Prema podacima MONSTAT-a stopa siromaštva, jaz siromaštva i oštrina siromaštva su se smanjili u odnosu na prethodnu godinu. Učestalost siromaštva je veća na sjevenom nego na ostalim područjima Crne Gore. Siromaštvo se smanjilo i u urbanim i u ruralnim područjima, ali je veći rizik od siromaštva kod seoskog stanovništva.

Usvojena je Informacija o aktivnostima koje je potrebno sprovesti za implementaciju Zakona o zaštiti od nasilja u porodici donesenog u avgustu ove godine, na osnovu kojeg će se uraditi Strategija zaštite od nasilja u porodici s odgovarajućim Akcionim planom za njeno sprovođenje. Crna Gora je u prethodnom periodu, uz pomoć međunarodne zajednice, a u skladu sa svojim materijalnim mogućnostima, vodila aktivnu politiku rješavanja problema vezanih za izbjeglice. U Crnoj Gori trenutno boravi 5.769 raseljenih lica iz bivših jugoslovenskih republika i 10.993 interno raseljenih lica sa Kosova (na osnovu rezultata izvršene preregistracije). Najveći broj ovih lica nalazi se u Podgorici, Beranama i Baru. Do sada je obezbijeđen smještaj za raseljena lica u 439 stambenih jedinica u više opština. Proces povratka raseljenih lica je zasnovan na dobrovoljnoj osnovi, a odvija i u saradnji i uz pomoć međunarodnih organizacija. U periodu od 2005. godine do danas na Kosovo se vratilo 2.650 lica. U ovoj godini se vratilo 150 lica.

Donesen je Zakon o strancima, Izmjene i dopune zakona o strancima, Zakon o azilu, Zakon o državljanstvu. Donesena je Uredba o načinu ostvarivanja prava raseljenih lica iz bivših jugoslovenskih republika i interno raseljenih lica sa Kosova koja borave u Crnoj Gori.

Box 15 - Socijalna politika

Rezultati:

√	Aktivnosti na realizaciji strateških dokumenata iz oblasti socijalne politike; Redovnost mjesečnih isplata po osnovu socijalnih davanja; Aktivnosti na izgradnji objekata i stavljanje u funkciju dnevnih centara za djecu sa smetnjama u razvoju ;
	Ograničenja:
!	Uticaj opštih uslova ekonomske i finansijske krize na socijalni status i životni standard stanovništva; Značajno smanjivanje humanitarne pomoći i podrške donatora; Problemi vezani za smještaj izbjeglica, naročito romske populacije.

5.3.3. Politika zarada i penzija

Prosječna zarada u periodu januar- septembar 2010. godine je iznosila 709€ ili 10,1% više nego u istom periodu prethodne godine (realno 9,7% više), a nominalna zarada bez poreza i doprinosa 475€ i povećana je 2,6% (realno 2,2% više). Posmatrano u odnosu na decembar 2009. godine prosječne zarade su se povećavale u svim mjesecima ove godine. U septembru 2010. godine prosječna zarada bez poreza i doprinosa je iznosila 481€, a povećana je 5,9% u odnosu na isti mjesec prethodne godine, dok je realno povećana 5,6 %. Zarade su se smanjile u septembru 2010. u odnosu na prethodni mjesec za 4,7%, a zarade bez poreza i doprinosa su se smanjile 4,6%. Najveća zarada bez poreza i doprinosa u septembru je kod finansijskog posredovanja 899 €, proizvodnje električne energije 682€, saobraćaja 666€, vađenja ruda i kamena 692€ i poljoprivrede 570€. Najmanja je i dalje u ribarstvu 137€, trgovini 302€ i hotelima i restoranima 373€. Od početka ove godine primijenjena je nova zakonska regulativa na osnovu koje su ukinuti neoporezivi djelovi zarada i uvedeno oporezovanje ostalih primanja zaposlenih koja se odnose na naknade i topli obrok. Smanjenje stopa doprinosa koje se odnose na teret poslodavca (sa 14,5% 2009. g. na 10,0% 2010.g.) i u isto vrijeme povećanje stopa doprinosa na teret zaposlenog (sa 17,5% 2009.god. na 24,0% 2010) imali su za posledicu brže povećanje zarada od zarada bez poreza i doprinosa.

Minimalna cijena rada je ostala ista i iznosi 55€ u bruto iznosu.

Vrijednost minimalne potrošačke korpe za četvoročlanu porodicu u septembru je iznosila 751,08€, što je na nivou prethodnog mjeseca. Vrijednost minimalne potrošačke korpe za hranu i bezalkoholna pića iznosi 249,57€ odnosno približno isto kao prethodnom mjesecu. Vrijednost za neprehrambene proizvode i usluge iznosi 329,26€, dok je imputirana renta 172,25€.

U ovoj godini prioritet je stavljen na redovnu isplatu penzija i održavanje likvidnosti Fonda penzijskog i invalidskog osiguranja. Izvršena je vanredna isplata u aprilu a slijedeća će u oktobru 2010. godine, na osnovu Zakona o obeštećenju korisnika prava iz penzijskog i invalidskog osiguranja.

Broj penzionera koji su u septembru primili penzije za avgust je iznosio 98.573, od čega je starosnih 46.024 (46,7%), invalidskih 24.277 (24,6%) i porodičnih 28.272 (28,7%). Prosječna penzija je 255,20€, limitirana penzija u junu je 885,12 €, a minimalna za puni radni staž 234,30 €. Penzije su se usklađivale u skladu sa Zakonom i to za 0,55% su se smanjile u januaru, a u julu su se povećale 5,1%. Materijalni položaj penzionera se usklađuje sa finansijskim mogućnostima, a obezbjeđuju se i dodatna prava, kroz mjere socijalnog programa najugroženijim kategorijama. I pored značajnih ograničenja ove aktivnosti će se nastaviti.

Nastavlja se sa pripremama i realizacijom aktivnosti predviđenim Akcionim planom strukturnih reformi u oblasti penzijskog sistema, kao i aktivnosti na pripremi izmjena i dopuna Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju u cilju dalje reforme prvog stuba penzijskog sistema. Izvršiće se revizija Zakona o dobrovoljnim penzijskim fondovima i definisati set mjera za podsticanje dobrovoljne penzijske štednje.

Usvojene su i Izmjene i dopune Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju, kako bi se osiguranicima koji obavljaju posao rudara, a polazeći od rizika i opasnosti kojima su izloženi na tim radnim mjestima, propisali povoljniji uslovi za ostvarivanje prava na penziju.

Box 16 - Politika zarada i penzija

Rezultati:

- Redovnost isplata zarada, penzija i socijalnih davanja;
- √ Primjena nove zakonske regulative u cilju rasterećenja biznisa;
- Priprema Izmjena i dopuna Zakona o penzijsko invalidskom osiguranju.
- Realizacija socijalno razvojnih programa za radnike koji su ostali bez posla.

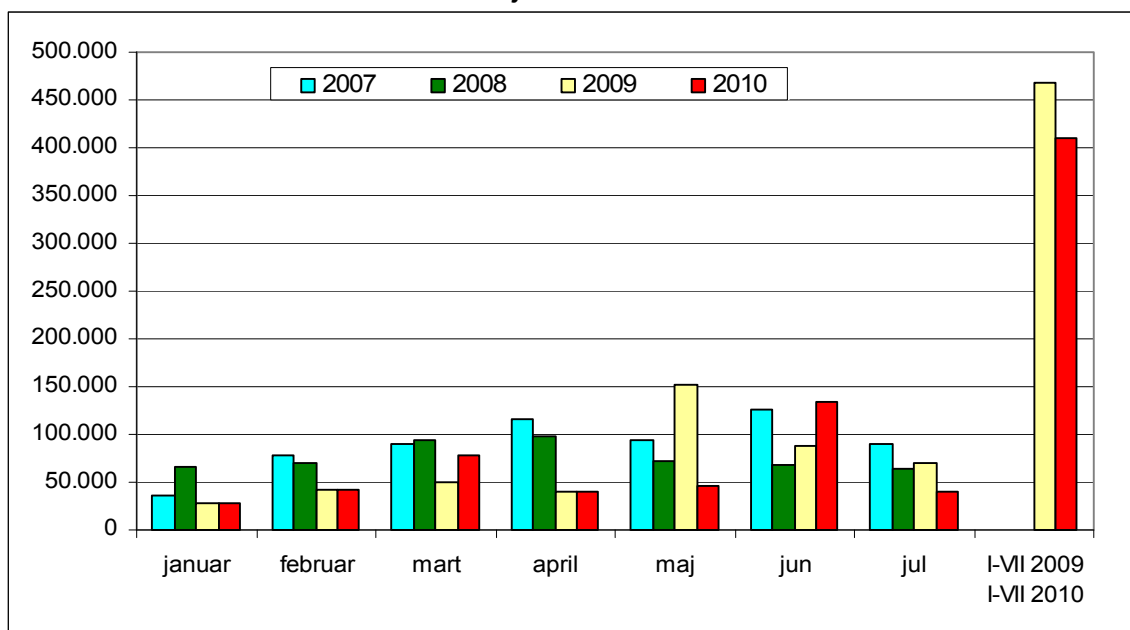
Ograničenja:

- ! Uticaj optimizacije broja zaposlenih i smanjenja zarada na životni standard stanovništva.

5.4. INVESTICIJE

U uslovima uticaja ekonomske i finansijske krize, u proteklom periodu 2010.godine održan je trend interesovanja potencijalnih investitora za **investiranje** u Crnu Goru. Prema raspoloživim podacima za period januar-jul 2010.godine, ukupan priliv stranih direktnih investicija iznosio je 409,8 miliona eura, što je za 12,4% manje nego u istom periodu 2009. godine. Pritom je, neto priliv stranih direktnih investicija iznosio 350,6 miliona eura ili 9,5% manje u odnosu na isti period 2009. godine. Imajući u vidu činjenicu da u tekućoj godini, nije bilo većih privatizacija, i da se u uporednom periodu u 2009.godini obavio proces privatizacija Elektroprivrede Crne Gore, može se reći da se praktično održao rastući trend stranih direktnih investicija u 2010.godini.

Grafik br. 1 – Ukupan priliv stranih direktnih investicija u periodu januar - jul 2009 2010. godine, u hiljadama eura

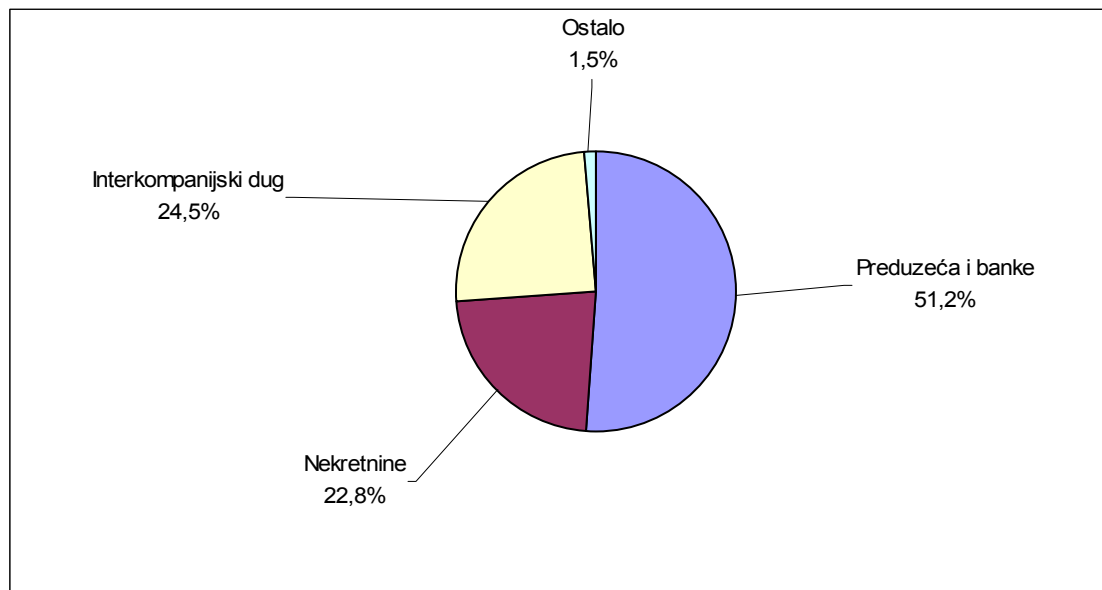

Izvor: CBCG

U strukturi priliva stranih direktnih investicija, najveći priliv ostvaren je po osnovu ulaganja u domaće kompanije i banke u iznosu od 210 miliona eura, što je za 23,5% manje nego u istom periodu 2009. godine. U formi interkompanijskog duga ostvaren je priliv od 100,6 miliona eura, što predstavlja povećanje za 5%. Investicije u nekretnine iznosile su 44,5 miliona eura, odnosno 8,2% manje u odnosu na isti period 2009. godine. Priliv po osnovu povlačenja novčanih sredstava koja su rezidenti investirali u inostranstvu iznosio je 5,9 miliona eura.

Evidentno je da se u strukturi priliva stranih direktnih investicija dešavaju promjene sa jačanjem udjela ulaganja u preduzeća i banke, a smanjivanje učešća doskora dominantnih ulaganja u nekretnine. Ulaganja u preduzeća i banke čine 51,2% ukupnog priliva stranih direktnih investicija, dok se na interkompanijski dug odnosi 24,5% a nekretnine 22,8% ulaganja, što se vidi iz sljedećeg grafika.

Grafik br. 2 – Struktura ukupnog priliva stranih direktnih investicija u periodu januar - jul 2010. godine

Izvor: CBCG

Ukupan odliv stranih direktnih investicija u periodu januar-jul 2010. godine iznosio je 59,2 miliona eura i manji je za 26,3%, u poređenju sa istim periodom 2009. godine. Po osnovu interkompanijskog duga realizovan je najveći odliv u iznosu od 42,4 miliona eura. Investicije rezidenata u banke i preduzeća u inostranstvu iznosile su 5,8 miliona eura. Odliv po osnovu nekretnina iznosio je 8,2 miliona eura, dok je odliv po osnovu povlačenja sredstava investiranih u domaće banke i preduzeća iznosio 2,8 miliona eura.

Mjere ekonomske politike na stabilizovanju opštih uslova privređivanja i poboljšanju likvidnosti, uz aktivnosti u okviru projekta smanjivanja biznis barijera, koje su u oblasti investiranja usmjerene na pojednostavljivanje pojedinih administrativnih procedura za dobijanje dozvola i licenci, posebno na lokalnom nivou, treba da doprinesu realizaciji novih investicionih projekata. U tom smislu, značajne su aktivnosti Savjeta stranih investitora u Crnoj Gori s inicijativama za unaprijeđenje klime za investiranje i pomoći biznisu, promovisanje zajedničkih interesa i stimulisanje ino ulaganja. Udruženje privatnih investitora Crne Gore, takođe, sprovodi aktivnosti u cilju unaprijeđivanja investicionog ambijenta i boljeg upravljanja imovinom društava, poboljšanja izvještavanja akcionara i povećanja nivoa korporativne kulture.

Značajna je vrlo intezivna promotivna aktivnost kojom se predstavljaju mogućnosti ulaganja u energetiku, turizam, poljoprivredu i druge privredne oblasti u uslovima sve podsticajnijih sistemskih rješenja podrške novom preduzetništvu. Na međunarodnom sajmu nekretnina i investicija Expo Real, u Minhenu, u okviru Investment Locations Forum-a promovisana su, pored tržišta nekretnina razvijenih evropskih zemalja, i rastuća tržišta nekretnina centralne i Jugoistočne Evrope. U okviru Foruma održana je Panel diskusija na kojoj je predstavljena Crna Gore kao investiciona destinacija u okviru razvojnog koncepta održivog razvoja.

Box 17 – Investicije

Rezultati:

- ✓ Održan visok nivo stranih direktnih investicija u prvih sedam mjeseca 2010. godine;
- ✓ Ekonomska i finansijska kriza nije ugrozila interesovanja potencijalnih investitora;
- ✓ Aktivnosti na unapređivanju sistemskog ambijenta za investiranje (pojednostavljivanje procedura u dobijanju dozvola i licenci i dr);
- ✓ Trend povećanja ulaganja u domaće kompanije i banke u odnosu na ulaganja u nekretnine;

Ograničenja:

- ! Nedovoljna kreditna podrška banaka;
- ! Uticaj teškoća opšteg oporavka privrede na proces novog investiranja.

6. REALNI SEKTOR

6.1. Preradivačka industrija i rudarstvo

Od početka 2010. godine, uspostavljen je pozitivan trend u kretanju ukupne **industrijske proizvodnje**. Do juna 2010. godine, posmatrano kumulativno, proizvodnja je bila niža u odnosu na uporedne periode, a od jula se bilježi rast koji je u periodu januar – septembar iznosio 9,6%. U odnosu na prosječnu mjesečnu proizvodnju iz prošle godine, prosječna proizvodnja u posmatranom periodu bila je veća za 12,2%. U septembru, u odnosu na avgust, zabilježeno je povećanje proizvodnje od 27,9%, a u odnosu na septembar prošle godine od 55,2%.

Slična kretanja ispoljena su i po sektorima, tako da je, u posmatranom periodu, proizvodnja u sektoru vađenje ruda i kamena bila veća za 36,2%, a u sektoru proizvodnja električne energije, gasa i vode za 48,1%. U prerađivačkoj industriji uspostavljen je trend rasta proizvodnje, koji je rezultirao kontinuiranim smanjenjem zaostajanja u odnosu na uporedne periode.

Da je proizvodnja osnovnih metala, u posmatranom periodu, bila na nivou proizvodnje ostvarene u uporednom periodu, ukupna industrijska proizvodnja bi bila veća za 17,2%, a da je proizvodnja električne energije bila na nivou proizvodnje u uporednom periodu, ukupna industrijska proizvodnja bi bila niža za 5,8%. Industrijska proizvodnja bez proizvodnje osnovnih metala i električne energije, u posmatranom periodu, bila je veća za oko 5,0%, a prerađivačka industrija bez proizvodnje osnovnih metala za 1,2%. Ovi podaci pokazuju da proizvodnja osnovnih metala i proizvodnja električne energije, koje su u 2009. godini u ukupnoj industrijskoj proizvodnji učestvovala 28,0%, odnosno 33,5%, opredjeljuju indekse industrijske proizvodnje.

Proizvodnja u **prerađivačkoj industriji**, u periodu januar-septembar ove u odnosu na isti period prošle godine, niža je za 11,4%. Prosječna mjesečna proizvodnja u posmatranom periodu je veća za 16,4% od prosječne mjesečne proizvodnje u 2009. godini. U septembru, u odnosu na avgust, zabilježeno je povećanje proizvodnje od 27,8%, a u odnosu na septembar prošle godine od 13,9%.

Kretanje proizvodnje:

	Struktura u 2009.		- stope rasta				
			1-3.2010. 1-3.2009.	1-6.2010. 1-6.2009.	1-9.2010. 1-9.2009.	09.2010. 08.2009.	09.2010. 09.2009.
Industrija-ukupno	100,0		-14,5	-0,1	9,6	27,9	55,2
Preradivačka industrija	62,6	100,0	-31,3	-18,5	-11,4	27,8	13,9
- Proizv.preh.proizv. i pića	11,9	19,0	-15,3	-9,6	-8,8	-18,7	-12,8
- Drvoprerada	1,6	2,5	-24,2	-7,9	0,9	31,2	32,8
- Proizv.hemik.i hem. proizvoda	8,7	13,9	-15,6	-3,0	-0,4	441,4	58,6
- Proizv.osnovnih metala	28,0	44,7	-49,7	-34,8	-25,2	11,2	-3,3

U posmatranom periodu, proizvodnja je veća kod četiri oblasti prerađivačke industrije (proizvodi od drveta, plute i sl. 0,9%, proizvodnja celuloze, papira i prerada papira 11,7%, proizvodnja proizvoda od ostalih nemetalnih minerala 28,0% i proizvodnja mašina i uređaja, ostala 50,7%) koje čine 9,9% ukupne industrijske proizvodnje (15,8% prerađivačke industrije), a niža kod 11 oblasti ili 52,6% ukupne industrijske proizvodnje (84,0% prerađivačke industrije). Nije bilo proizvodnje tekstilnih tkanina.

Proizvodnja u prerađivačkoj industriji, u kojoj dominira proizvodnja osnovnih metala, odnosno proizvodnja KAP-a i Željezare, je i dalje pod uticajem globalne ekonomske krize. U ovim privrednim subjektima izvršeno je restrukturiranje ili je pri samom kraju, tako da je, nakon stabilizacije proizvodnje, došlo do njenog oživljavanja. Vlada Crne Gore je, zbog značaja ovih preduzeća za privredni sistem kao cjelinu, podržala realizaciju programa restrukturiranja kroz državnu pomoć u vidu garancija za kredite (135 miliona € KAP-u, a 26,3 miliona € Željezari).

Proizvodnja KAP-a je povećana za oko 30,0% i realno je očekivati da se ostvari planirani godišnji obim proizvodnje (80.000 tona aluminijuma). Zabilježen je i rast realizacije, odnosno prihoda koji je, u posmatranom periodu, bio preko 60,0% veći nego u istom periodu prošle godine. Na rast prihoda uticalo je povećanje cijene aluminijuma na berzi, koja je u prošloj godini u prosjeku iznosila 1.660 \$, a u ovoj godini oko 2.110 \$. Uspješnijem poslovanju doprinijela je i optimizacija broja zaposlenih, kroz realizaciju odgovarajućeg socijalnog programa.

U Željezari Nikšić je zabilježen značajan pad proizvodnje sirovog čelika (preko 50,0%), a tzv. robne proizvodnje preko 60,0%, zbog pada tražnje i niske berzanske cijene čelika. Iako je proizvodnja niža u odnosu na uporedni period, uspostavljen je trend rasta proizvodnje u Željezari, sa kvalitativnim promjenama u strukturi robne proizvodnje, povećanjem učešća kvalitetnih čelika. U toku su završni radovi na montaži nove elektrolučne peći i opreme za otprašivanje.

Proizvodnja mašina i uređaja , u posmatranom periodu, bila je veća za 50,7%, a opredjeljuje je Daido Metal Kotor, koji kompletnu proizvodnju plasira za potrebe auto industrije.

U drvoprerađivačkom je, u posmatranom periodu, u odnosu na uporedni period, proizvodnja veća za 0,9%, u septembru u odnosu na avgust 31,2%, a u odnosu na septembar prošle godine 32,8%. U kompanijama Javorak doo i MI-RAI GROUP doo – Nikšić, koje na tržištu Crne Gore imaju vodeću poziciju u oblasti drvoprerađivačke i opremanja enterijera, stabilizovana je proizvodnja i stvoreni uslovi za poboljšanje poslovnih rezultata.

Proizvodnja hemijskih proizvoda i vlakana, koja u ukupnoj industrijskoj proizvodnji učestvuje sa 8,7%, u posmatranom periodu niža je za 0,4%. Zabilježen je pad proizvodnje u farmaceutskoj industriji, a značajan rast proizvodnje privrednog eksploziva (55% u odnosu na uporedni period).

Proizvodnja u sektoru **vađenje ruda i kamena**, u posmatranom periodu, veća je za 36,2%. Zabilježeno je povećanje proizvodnje od 68,0% u podsektoru vađenje energetskih sirovina, a pad proizvodnje od 13,9% u podsektoru vađenje ostalih sirovina i materijala.

Proizvodnja uglja u periodu januar - septembar ove godine iznosila je 1.406.906 tona i veća je od proizvodnje ostvarene u uporednom periodu prošle godine za 68,0%, što je rezultat niskog obima proizvodnje uglja u uporednom periodu, zbog remonta TE Pljevlja.

U avgustu ove godine, obnovljena je proizvodnja boksita čija eksploatacija u jami je prestala u decembru 2008. godine, a iz površinskih kopova u maju 2009. godine. Proizvedeno je 41.505 tona, što je 9,3 % niže od proizvodnje u uporednom periodu. Cjelokupna proizvodnja je namijenjena za izvoz, jer je obustavljena proizvodnja glinice u KAP-u.

U rudniku olova i cinka Šuplja Stijena počela je probna proizvodnja koja će trajati dok se ne dobije optimalni koncentrat. Ugovorena je prodaja planirane proizvodnje za narednih pet godina.

Nastavljene su aktivnosti na obezbjedjivanju uslova za valorizaciju mineralnih sirovina, davanjem koncesija za detaljna geološka istraživanja i eksploataciju mineralnih sirovina.

Donesen je Zakon o istraživanju i proizvodnji ugljovodonika kojim je predviđena mogućnost davanja dvije vrste koncesija - za istraživanje i proizvodnju. Koncesija za istraživanje dodjeljuje se za istraživanja u oblastima gdje je stepen istraženosti nedovoljan. Ista se dodjeljuje na dvije godine. Koncesija za proizvodnju dodjeljuje se na prostorima gdje postoji veliki stepen izvjesnosti postojanja ugljovodonika. Koncesionar u tom slučaju plaća dvije vrste nadoknada - za prostor i za količine pronađenog ugljovodonika. U toku je izrada podzakonskih akata, čime će biti stvorene pretpostavke za objavljivanje javnog poziva za dodjelu koncesija za istraživanje nafte i gasa u podmorju – Blok-3. U pripremi su model ugovora i tenderska dokumentacija za ovaj projekat.

Box 18 – Prerađivačka industrija i rudarstvo

Rezultati:

- √ Stabilizacija proizvodnje u prerađivačkoj industriji i uspostavljanje trenda rasta; Stvaranje uslova za istraživanje nafte i gasa; Obnova proizvodnje boksita.

Ograničenja:

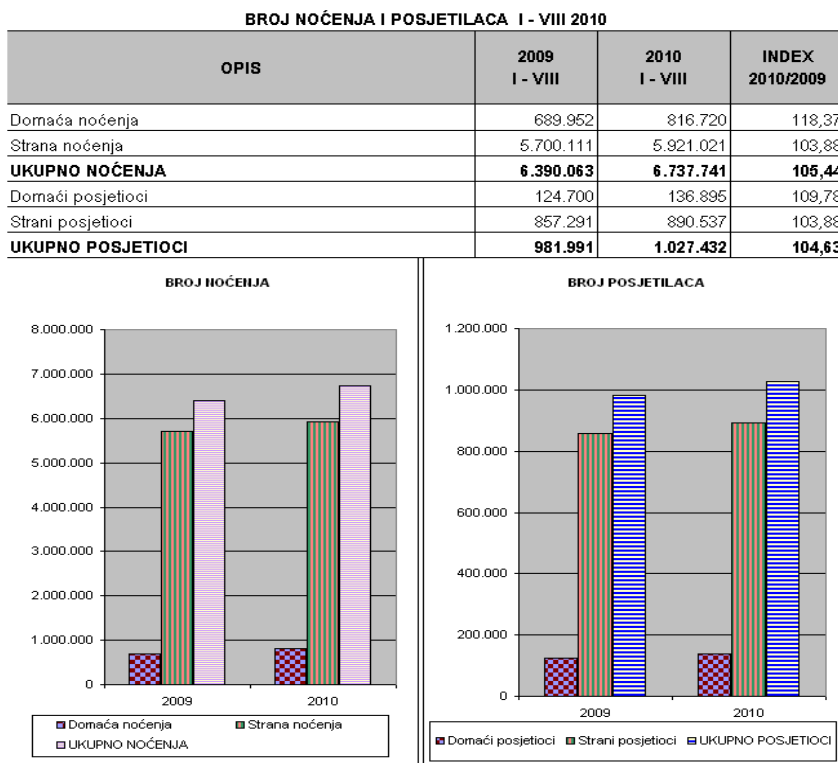
- ! Nepovoljna struktura prerađivačke industrije.

6.2. Turizam

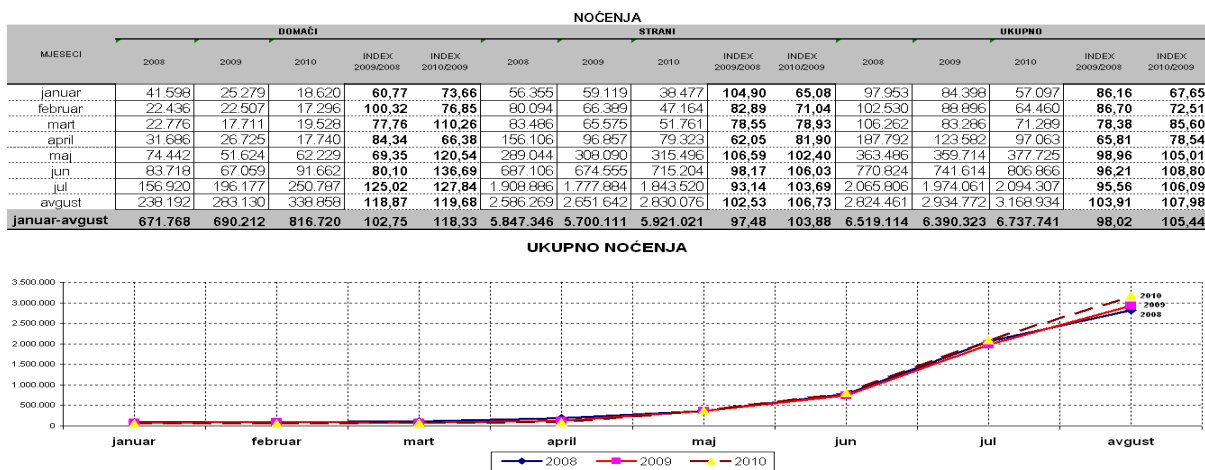
Globalna ekonomska kriza koja se reflektovala na crnogorsku ekonomiju, usporila je u 2009. godini dinamičan rast turizma, tako da su predviđanja za turističku sezonu 2010. bila umjerena. Tokom 2010. godine, u uslovima još uvijek prisutne nedovoljne tražnje za putovanjima i turizmom, ali i uticaju mjera ekonomske politike, usmjerenih na oživljavanje privredne aktivnosti i dobru pripremu

turističke sezone, ostvarena kretanja, naročito u julu i avgustu, su ukazivala na jačanje turističkog prometa i efekata po tom osnovu.

Turistički promet u periodu januar-avgust 2010.godine, iskazan brojem ostvarenih noćenja i dolazaka je viši u odnosu na isti period prethodne godine. Ostvareno je ukupno 6.737.741 noćenja, uz 1.027.432 dolazaka, što je za 5,4%, odnosno 4,6% više u odnosu na isti period prošle godine, što se vidi iz sljedeće tabele i grafičkog prikaza⁴. Pritom je tokom prvih osam mjeseci ukupan prihod od turizma iznosio oko 539 mil.€, što je za 7% više u odnosu na uporedni period prethodne godine.

Kumulirana serija podataka za period januar-avgust i odgovarajući trendovi za 2008., 2009. i 2010.godinu omogućavaju poređenja i detaljnije sagledavanje razmjera kretanja turističkog prometa:

Mjesečna dekompozicija podataka u 2009. i 2010. godini pokazuje da su **noćenja domaćih i stranih turista** nakon kumulativno iskazanog smanjenja u prvoj polovini godine, povećana u julu za 6,1% i avgustu 8,1 %, što je opredjelilo da kumulativno iskazano broj ukupnih noćenja za period januar - avgust bude za 5,4% viši u poređenju sa istim periodom prethodne godine. Podaci za jul i avgust ukazuju na ekonomski oporavak, koji je stabilizovao domaću tražnju i omogućio veći nivo

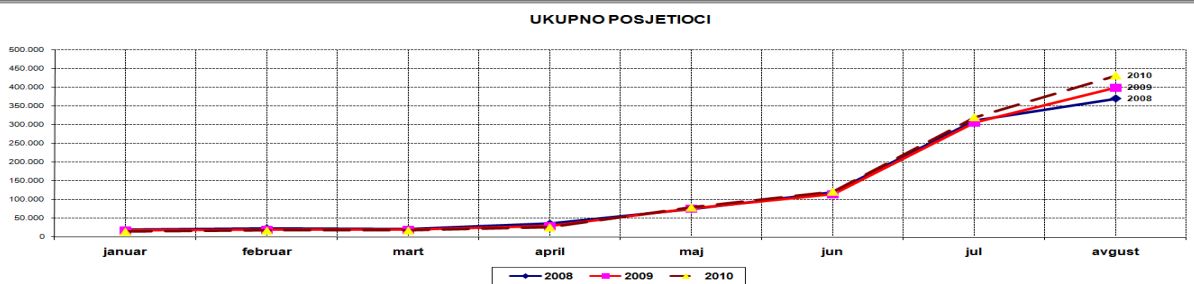
⁴ Monstat, Mjesečni statistički pregled br.9/2010

turističke potrošnje domaćih turista. Pritom su aktivnosti bazirane na sistemu podsticajnih mjera iz prethodne i ove godine, imale pozitivne efekte na stabilizaciju turističke potrošnje iskazane brojem noćenja stranih turista i učinile da turistička sezona bude uspješnija nego u prethodnoj godini.

U strukturi noćenja stranih turista, i dalje dominantno učešće imaju gosti iz: Srbije, Bosne i Hercegovine, Rusije, Italije, Albanije i Mađarske, sa preko 50 % ostvarenih noćenja tokom navedenog perioda. Promjena strukture turističke tražnje rezultirala je sve većim učešćem noćenja turista koji dolaze iz ekonomsko stabilnijih destinacija (EU), tako da je ostvareni broj noćenja gostiju iz Švajcarske za 156,0%, Njemačke za 46,9%, Velike Britanije za 40,8% i Francuske za 20,0% veći u odnosu na isti period prošle godine. Dominantnu poziciju u turizmu zauzima primorski region u kojem je za prvih osam mjeseci tekuće godine zabilježeno 96,5% od ukupnog broja noćenja, dok je u planinskim mjestima zabilježeno 1,3% noćenja.

Podaci o broju posjetilaca ukazuju na slične trendove, što je prikazano u tabeli:

MJESECI	DOMAĆI					POSJETIOCI					UKUPNO				
	2008	2009	2010	INDEX 2009/2008	INDEX 2010/2009	2008	2009	2010	INDEX 2008/2007	INDEX 2009/2008	2008	2009	2010	INDEX 2009/2008	INDEX 2010/2009
januar	8.104	6.430	5.062	79,34	78,72	11.891	11.134	9.138	93,63	82,07	19.995	17.564	14.200	87,84	80,85
februar	6.908	5.562	4.609	80,52	82,87	17.200	14.426	12.457	83,87	86,35	24.108	19.988	17.066	82,91	85,38
mart	6.271	4.375	4.157	69,77	95,02	15.690	14.712	13.049	93,77	88,70	21.961	19.087	17.206	86,91	90,15
april	6.727	6.677	5.097	99,26	76,34	29.685	23.047	20.824	77,64	90,35	36.412	29.724	25.921	81,63	87,21
mai	16.894	12.672	13.777	75,01	108,72	58.272	62.742	65.371	107,67	104,19	75.166	75.346	79.148	100,24	105,05
jun	16.860	13.659	15.175	81,99	111,19	102.691	100.473	106.161	97,84	105,66	119.351	114.132	121.336	95,63	106,31
jul	28.894	33.096	40.815	114,54	123,32	283.251	273.301	279.472	96,49	102,26	312.145	306.397	320.287	98,16	104,53
avgust	32.723	42.297	48.203	129,26	113,96	337.570	357.456	384.065	105,89	107,44	370.293	399.753	432.268	107,96	108,13
januar-avgust	123.181	124.768	136.895	101,29	109,72	856.250	857.291	890.537	100,12	103,88	979.431	981.991	1.027.432	100,26	104,63

Broj domaćih i stranih posjetilaca kumulativno iskazano pokazivao je pad tokom prvih šest mjeseci 2010.godine, da bi u julu bio veći za 4,5% i avgustu 8,1%, što je opredjelilo da kumulativno iskazano broj posjetilaca za period januar - avgust bude za 4,6 % viši u poređenju sa istim periodom prethodne godine.

Pozitivni trendovi u ostvarenom broju noćenja i posjeta domaćih i stranih turista tokom prvih osam mjeseci 2010. godine, posljedica su izlaska iz ekonomske recesije u regionu, poboljšanog kvaliteta usluga, kvalitetnijeg menadžmenta turističkih preduzeća, kao i postepenog prilagođavanja cjenovne politike konkurentnim emitivnim tržištima. Pritom je izraženija finansijska kriza u konkurentnim turističkim destinacijama učinila, da jedan dio turističke tražnje bude preusmjeren na Crnu Goru. U narednom periodu kroz intenzivniju propagandu i stimulativne mjere, treba učiniti da se održi kontinuitet posjeta i noćenje stranih turista i obezbijedi ekonomski stabilan razvoj ove djelatnosti.

Tokom ovog perioda realizovane su aktivnosti iz Akcionog plana za pripremu ljetnje turističke sezone 2010.godine usmjerene na: implementaciju projekata održivog razvoja turizma, unapređenje turističke ponude sjevernog dijela zemlje, razvoj turizma orijentisanog na prirodu, planinarenje i biciklizam, razvoj modernog nautičkog turizma, unapređenje saradnje između sektora turizma i poljoprivrede; podizanje nivoa kvaliteta smještajnih objekata i usluga, poboljšanje saobraćajne infrastrukture; urednog i bezbjednog odvijanja saobraćaja; sigurnog i kvalitetnog snabdijevanja električnom energijom u toku sezone; održavanje zdravstvene i sanitarno – higijenske zaštite turista; skraćivanja vremena zadržavanja turista na graničnim prelazima; unapređenje evidencije u cilju dobijanja pouzdanih i uporedivih podataka o efektima turizma; realizaciju projekata „Registruj smještaj“, „Neka bude čisto“, „Turistička signalizacija“ i „Planinarenje i biciklizam“ i realizaciju Strategije razvoja ljudskih resursa u sektoru turizma.

Polazeći od značaja stvaranja adekvatnog pravnog i institucionalnog ambijenta, donešen je novi **Zakon o turizmu** kojim se uređuju uslovi i način obavljanja turističke i ugostiteljske djelatnosti i doprinosi uklanjanju biznis barijera i jačanju inspekciskog i upravnog nadzora u turističkoj privredi.

U cilju unapređenja imidža Crne Gore kao turističke destinacije, nastavljena je intenzivna promotivna aktivnost putem: promocije ponude na međunarodnim sajmovima turizma: CONVENTA – Ljubljana, METUBES – Budva, IMTM – Tel Aviv, IFT – Beograd, ITB – Berlin, UTAZAS-Budimpešta, MITT – Moskva, TUR – Geteborg, ZEPS 2010- Zenica, IFTM Top Resa 2010-Pariz; emitovanja promotivnih spotova na vodećim globalnim mrežama: SNN, Euronews, Travel Channel i BBC-u i kampanjama u Crnoj Gori; organizovanja boravaka studijskih grupa inostranih medija i touroperatora; promocija ponude u većim gradovima u okruženju (Barcolana-Trst); reprinta postojećeg i izrade novog print i video promotivnog materijala; otvaranja novih predstavništava u inostranstvu (Frankfurtu, Beogradu, Sarajevu i Ljubljani); prezentacije ponude na značajnim udaljenim vanevropskim emitivnim tržištima (Šangaj); kao i saradnje sa međunarodnim i domaćim institucijama i turističkom privredom na godišnjem nivou.

Box 19 – Turizam

Rezultati:

Donesen novi Zakon o turizmu;

Implementacija Strategije razvoja turizma u Crnoj Gori do 2020. godine

√ Intenzivne aktivnosti u skladu sa Akcionim planom za pripremu ljetnje turističke sezone 2010. godine;

Poboljšan kvalitet turističke ponude za sezonu;

Završen projekat „Regionalni vodovod“;

Snažna promotivna aktivnost;

Ograničenja:

! Još uvijek prisutni uticaji djelovanja ekonomske i finansijske krize;

Siva ekonomija, nestandardizovan privatni smještaj, nelicencirani prevoznici i organizatori izleta;

6.3. Poljoprivreda, šumarstvo i vodoprivreda

U 2010. godni nastavljani su povoljni trendovi u **agrarnom** sektoru koji su rezultat sprovođenja razvojnih agrarnih dokumenata, a prije svega povećanog podsticaja Agrobudžeta (18,67 mil.€ ili 11,2% više u odnosu na prethodnu godinu), pa se procjenjuje dinamičan rast primarne poljoprivrede i prerade poljoprivrednih proizvoda od oko 10,0% u ovoj godini u odnosu na prethodnu.

Do kraja septembra realizovano je 82% Agrobudžeta, što je u skladu s predviđenom dinamikom. Posebno povoljne efekte daju mjere ruralnog razvoja kroz podsticaj investicijama u primarnu proizvodnju i preradu (do 30,0% uloženi sredstava) koje se realizuju preko javnog poziva u aprilu i oktobru za investicije ostvarene u prethodnih šest mjeseci, što je podstaklo modernizaciju, bolje korišćenje resursa, ispunjavanje tržišnih standarda, jačanje konkurentnosti, bolju realizaciju, povećanje standarda poljoprivrednika i uslova življenja ruralnog stanovništva.

Povećana produkcija kvalitetne i bezbjedne hrane i veća konkurentnost doveli su do povećanja ukupnog agrarnog izvoza, kao i značajne supstitucije uvoza i manje uvozne zavisnosti. Tako je izvoz svježeg voća i povrća ostvaren sa 10.000 t. što je značajno povećanje u odnosu na 3.600 t u prethodnoj godini.

Prvi rezultati objavljenog poljoprivrednog propisa pokazuju porast broja poljoprivrednih gazdinstava (13,0%), veće korišćenje agrarnih resursa, kao i povećano brojno stanje stoke, živine i košnica pčela u odnosu na stanje iz 2003. godine, evidentirano prilikom popisa stanovništva, što potvrđuje dobre efekte agrarne politike ostvarene u nepovoljnim uslovima prestrukturiranja realnog sektora i globalne krize.

Intenzivirano je prilagođavanje zakonske regulative sa EU standardima, kao i korišćenje međunarodne donatorske i kreditne podrške (MIDAS projekat, Twinning projekat »Podrška formiranju IPARD sistema programiranja i implementacije«).

U narednom periodu, u cilju povećanja izvoza poljoprivrednih proizvoda (posebno jagnjeće meso, vino i dr) pristupiće se prilagođavanju podsticajnih mjera Agrobudžeta (podrška agroindustriji za ispunjenje standarda EU i dr).

U periodu januar-avgust povećan je obim proizvodnje u **šumarstva** za 18.5% u odnosu na isti period prethodne godine. U istom periodu realizovana je sadnja 700.000 komada sadnica ili više za 8%.

Nastavljena je realizacija Nacionalnog šumarskog programa preko niza međunarodnih projekata, što osavremenjava šumasku produkciju i omogućava održivu valorizaciju šumskog resursa. Donošenjem novog Zakona o šumama koji je u skupštinskoj proceduri zaokružice se prilagođavanje propisima i standardima EU.

Realizuje se Program upotrebe sredstava u **vodoprivredi** kroz izgradnju više objekata vodosnabdijevanja na seoskom području, kao i Program upotrebe sredstava za upravljanje vodnim resursima u 2010.godini.

U proceduri je Predlog plana davanja koncesija za eksploataciju rječnih nanosa, a usvojen je Plan davanja koncesija za flaširanje, odnosno pakovanje i pripremanje vode u komercijalne svrhe, čime se stvara osnova za održivu valorizaciju vodnog dobra.

Box 20 - Poljoprivreda, šumarstvo i vodoprivreda

Rezultati:

Sve snažniji podsticaji iz Agrobudžeta – podrška investicijama u agraru;
 Uskladjivanje zakona sa standardima EU, modernizacija i jačanje institucija;
 ✓ Povećanje konkurentnosti proizvođača hrane i sve značajniji izvozni efekti, kao rezultat preduzimanja mjera za smanjenje spoljno-trgovinskog deficita u sektoru hrane;
 Kvalitativne promjene u šumarstvu i veći stepen konkurentnosti drvoprerade;
 Uspješna realizacija BOT koncesija za flaširanje vode;

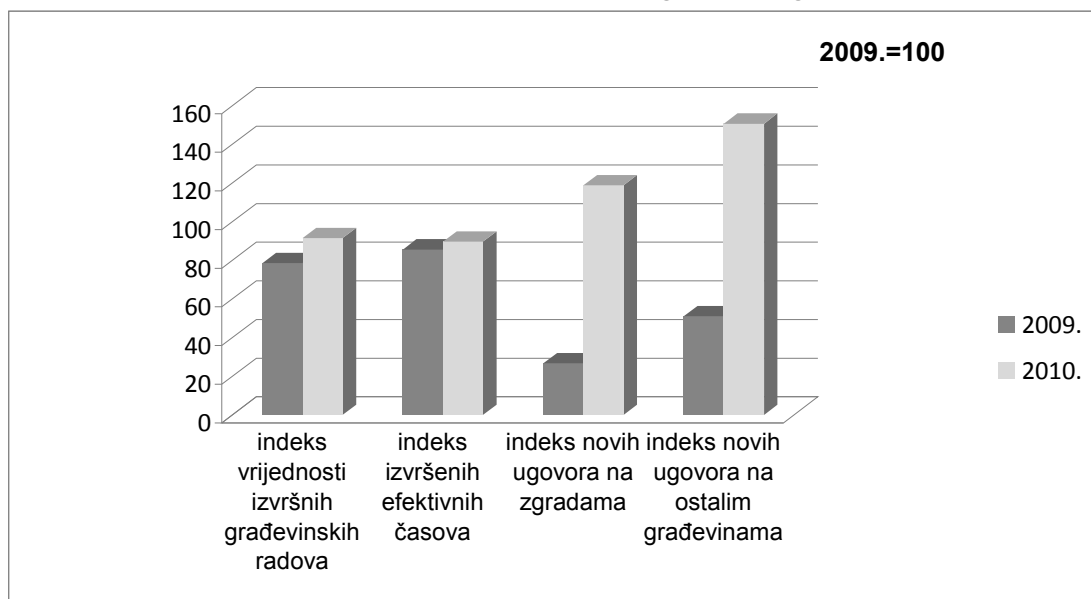
Ograničenja:

! Nedovoljan razvoj i depopulacija izrazito ruralnih prostora;
 I dalje prisutni spoljno-trgovinski deficit u sektoru hrane.

6.4. Gradjevinarstvo i stambeno-komunalna djelatnost

Proces oporavka privrede i pokretanja privredne aktivnosti u uslovima primjene mjera ekonomske politike odrazio se i na aktivnost u građevinarstvu. Konsolidacijom stanja u bankarskom sektoru, mjerama usmjerenim na reprogram određenih kreditnih obaveza i jačanjem bankarskog kreditnog portfolija, uz relaksaciju određenih uslova kreditiranja, stvaraju se uslovi za oživljavanje građevinske atktivnosti. Iako vrijednost izvršenih građevinskih radova u periodu januar-jun 2010.godine zaostaje u odnosu na uporedni period prošle godine za 8,4%, a aktivnost mjerena efektivnim časovima za 10,2%, raskorak u odnosu na izvršene građevinske radove iz prošle godine se smanjuje. Međutim, položaj građevinskog sektora još uvijek je opterećen problemima nelikvidnosti. Pokazatelji o novim ugovorima na zgradama i drugim građevinama ipak ukazuju na povoljnija očekivanja.

Građevinska aktivnost u prvom polugodu 2010. godine

U toku je i realizacija Projekta kredita za domaćinstva koja nemaju riješeno stambeno pitanje s ciljem oživljavanja tražnje za stanovima i ublažavanja efekata ekonomske krize na sektoru građevinarstva. Ukupna vrijednost projekta je 50 mil.€ za 1.000 stambenih jedinica, od kojih 25 mil. € obezbjeđuje država kroz aranžman sa Bankom za razvoj Savjeta Evrope , 22,5 mil.€ domaće komercijalne banke i 2,5 mil.€ građani sopstvenim učešćem. Zaključen je ugovor o saradnji sa bankama za učešće u ovom Projektu . Raspisan je Javni poziv i uslovi za građane za učešće u Projektu .Vlada će subvencionirati kamatnu stopu odabranim domaćinstvima do iznosa 4,9% kamatne stope na godišnjem nivou za kupovinu stanova po kupoprodajnoj cijeni do 900 € po kvadratu. Od ukupnog broja realizovanih kreditnih aranžmana , 50% je namijenjeno domaćinstvima čiji su članovi zapošljeni u državnoj upravi , dok je iznos od 50% namijenjen domaćinstvima čiji su članovi lica sa invaliditetom (10%) i mladi bračni parovi gdje oba bračna druga imaju do 35 godina (30%) . Završen je i rok za prijem aplikacija za privredna društva u oblasti građevinarstva i investitore koji ispunjavaju uslove navedene u Javnom pozivu . Istovremeno, u cilju podsticanja privredne atktivnosti, u uslovima ograničenja zaduživanja lokalnih vlasti u okvir centralnog budžeta uključen je niz značajnih projekata regionalnog i lokalnog značaja (otpadne vode, vodosnabdijevanje, putevi itd.) i obezbijedena sredstva za finansiranje kod međunarodnih finansijskih institucija (EIB, EBRD, SB).

U toku su aktivnosti na pripremi izmjena i dopuna Zakona o uređenju prostora i izgradnju objekata kojim treba da se obezbijedi ostvarivanje prava i interesa subjekata koji učestvuju u procesu uređenja prostora i izgradnji objekata i zaštita javnog interesa, dalje pojednostavljivanje određenih procedura i unapređenje poslovnog ambijenta. U pripremi je i Predlog zakona o građevinskim materijalima usklađen sa normama i propisima EU iz ove oblasti.

Razvoj građevinarstva podrazumijeva primjenu standarda energetske efikasnosti i održive gradnje. U tom smislu, u saradnji sa KFW bankom, u pripremi je projekat koji će podržati energetske efikasnost u javnim zgradama u vrijednosti 12 mil.€, a postoji i spremnost da se Crnoj Gori ponude razni oblici tehničke pomoći, prenos iskustva i znanja u oblasti »zelene« energije. Na sajmu građevinarstva u Budvi upravo je promovisana orijentacija na energetske efikasnost i održivi razvoj. Ministarstvo uređenja prostora i zaštite životne sredine je juna 2010. godine pristupilo Urbanističkoj investicionoj mreži ULI u cilju istraživanja vezanih za pitanje urbanizacije , obnove , korišćenja zemljišta ,kapitala i održivog razvoja. Crna Gora je imala predstavnike na Forumu lidera koji je organizovala ova organizacija u Istanbulu. Tema ovogodišnjeg Foruma je bila »Otpornost gradova; Opstajanje gradova u novom svijetu , privatne investicije , državna imovina , uspjeh gradova.« Analizirani su izazovi gradova u novonastalim okolnostima i inovativna rješenja koja su osmišljena da se gradovi suprostave tim izazovima.

U proceduri je Predlog Strategije razvoja građevinarstva u Crnoj Gori do 2020. godine sa Akcionim planom, čiji je cilj integrisanje crnogorskog u evropsko tržište građevinarstva preko inovativnog, na znanju baziranog i visoko tehnološki organizovanog građevinskog sektora. U vezi s tim potpisan je Sporazum sa Univerzitetom Crne Gore.

U okviru realizacije programa IPA sredstava za 2010. godinu kandidovan je projekat »Dostizanje najvišeg bezbjednosnog i tehničkog kvaliteta crnogorske gradnje«, koji obuhvata izradu Programa usvajanja eurokodova (skup evropskih standarda za projektovanje zgrada i inžinjerskih konstrukcija), i kao «pilot» projekat eurokod 8- izrada nacionalnog aneksa za eurokod 8 dio 1"Projektovanje konstrukcija za otpornost na zemljotres – opšta pravila, seizmičke aktivnosti i pravila za izgradnju”.

Mjere za suzbijanje bespravne gradnje u Crnoj Gori su intenzivirane. Zakonom o izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika bespravna gradnja je definisana kao krivično djelo protiv životne sredine. U cilju zaštite prostora i životne sredine od građenja objekata bez građevinske dozvole i protivpravnog priključenja na tehničku strukturu, potpisan je Memorandum o saradnji u sprečavanju , otkrivanju i gonjenju izvršilaca krivičnih djela protiv životne sredine. Inteziviraju se aktivnosti definisane Memorandumom koje će doprinijeti podizanju nivoa preventivnosti u oblasti bespravne gradnje. Potpisnici Memoranduma su na zajedničkoj sjedinici 7. maja 2010.g. prihvatili prvi Izvještaj Zajedničkog tima po krivičnim prijavama zbog krivičnog djela iz člana 326a-građenje bez građevinske dozvole I 326b-protivpravno priključenje na tehničku infrastrukturu. Inspekcija

zaštite prostora sprovodi sve intezivniji inspekcijski nadzor (naročito na području primorskih opština) donošenjem rješenja o rušenju i podnošenjem krivičnih prijava.

U toku je realizacija Plana pretvaranja neformalnih naselja u formalna i regularizaciju objekata sa posebnim akcentom za seizmičke izazove.

Radi se na evaulaciji i uvođenju podsticajnih mjera za rješavanje problema deficitarnih zanimanja u građevinarstvu . U toku je Projekat reforme stručnog obrazovanja u Crnoj Gori koji realizuje Njemačko društvo za tehničku saradnju (GTZ) u saradnji sa domaćim partnerima.

U **Stambenoj djelatnosti** se realizuju projekti u skladu sa «Akcionim planom politike stanovanja u Crnoj Gori». Prioritetne aktivnosti su usmjerene na utvrđivanje zakonskog okvira u ovoj oblasti i realizaciju projekata »Stanovi solidarnosti« i »Projekta rješavanja stambenih potreba građana«. Za ovu godinu se planira i donošenje Nacionalne stambene strategije, kojom će se bespravno izgrađeni objekti uvesti u legalne tokove uz obezbjeđenje svih potrebnih parametara za njihovu održivost, a posebno sa aspekta smanjenja seizmičkog rizika.

Formiranjem Crnogorskog fonda za solidarnu stambenu izgradnju omogućena je izgradnja stanova po nižim cijenama od tržišnih i rješavanje stambenog pitanja zaposlenih u organima osnivača fonda (Unja poslodavaca ,Savez sindikata i Vlada Crne Gore). Fond u ovoj godini gradi ili završava objekte u pet crnogorskih opština (Budva , Cetinje , Nikšić , Andrijevica i Rožaje). Do kraja godine otpočeće izgradnja stambenog objekta za zaposlene u Upravi policije u Podgorici. Kao dodatnu pomoć za nesolventne kupce , Fond je projekte u Plužinama , Andrijevici , Rožajama i Cetinju prijavio za Vladin program 1000+ stanova da bi i na taj način pomogao kupcima u sjevernoj regiji. Projekat »1000 + stanova« i koncept privatno- javnog partnerstva ,implementiranog kroz crnogorski Fond za solidarnu stambenu izgradnju ocijenjen je, u Ženevi na sjednici Komiteta za stanovanje i upravljanje zemljišnom politikom Ekonomske komisije UN , kao uspješan i inovativan i mogući primjer rješavanja stambenih pitanja.

Prijedlog Zakona o stanovanju, socijalnom stanovanju i održavanju stambenih zgrada i Zakona o stambenim zadrugama, su u skupštinskoj proceduri i njihova rješenja treba da doprinesu regulisanju odnosa u pojedinim sferama stambene djelatnosti.

U **oblasti komunalnih djelatnosti** osnovne aktivnosti u oblasti komunalnih djelatnosti definisane su Zakonom o komunalnim djelatnostima, Zakonom o upravljanju otpadom, Zakonom o životnoj sredini, Zakonom o vodama, Zakonom o lokalnoj samoupravi i strateškim planskim dokumentima u oblasti vodosnabdijevanja i upravljanja otpadnim vodama i otpadom.

U prvih devet mjeseci 2010. godine, realizovane su sljedeće aktivnosti:

- Usvojen je Godišnji izvještaj o sprovođenju državnog plana upravljanja otpadom.
- Usvojen je Pregled prioriternih projekata za izgradnju komunalne infrastrukture u 2010. godini.
- Urađen je Predlog kriterijuma za utvrđivanje liste prioriternih projekata u oblasti komunalne infrastrukture.
- Urađen je koncesioni akt za davanje koncesija za preuzimanje, sakupljanje i obradu posebnih vrsta otpada u Crnoj Gori. Na bazi kojeg će biti raspisan tender za izbor najpovoljnijeg ponuđača koncesionara za vršenje poslova preuzimanja, sakupljanja i obrade posebnih vrsta otpada (električni i elektronski, otpadne gume, otpadna vozila, otpadna ambalaža).
- Urađena je radna verzija Zakona o komunalnim djelatnostima i radna verzija Zakona o eko fondu i urađeno je više podzakonskih akata.

Intezivne su bile aktivnosti za izgradnju infrastrukturnih projekata iz oblasti komunalnih djelatnosti:

- Završetak izgradnje regionalnog vodovoda za Crnogorsko primorje;
- Stvaranje uslova za izgradnju regionalnih sanitarnih deponija u Baru, Kotoru, Beranama i Nikšiću (izrada projektne i prostorno planske dokumentacije, priprema tenderske dokumentacije, obezbjeđenje izvora finansiranja – krediti i donacije EU);
- Stvaranje uslova za izgradnju postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda i kanalizacione mreže u Nikšiću, Pljevljima, Bijelom Polju, Beranama, Plavu, Cetinju, Baru, Herceg Novom,

Tivtu i Kotoru (izrada projektne i prostorno planske dokumentacije, priprema tenderske dokumentacije, obezbjeđenje izvora finansiranja – krediti i donacije EU);

- Davanje logističke podrške jedinicama lokalne samouprave u stvaranju pretpostavki za korišćenje sredstava (kredita, donacija) međunarodnih finansijskih institucija.

Pripremljeni su i:

- Projektni zadatak za izradu Idejnog projekta za izgradnju postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda i kanalizacione mreže u opštini Cetinje;
- Projektni zadatak za izradu Studije izvodljivosti sa idejnim rješenjem za kanalizacionu mrežu za naselja Kodra, Totoši, Bijela Gora, Donja Bratica u Ulcinju;
- Projektni zadatak za izradu analize dokumentacije koja se odnosi na područje Port Milena i raspisan tender;
- Projektni zadatak za izbor obrađivača Idejnog projekta za izgradnju postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda i kanalizacione mreže i Elaborata procjene uticaja na životnu sredinu u opštini Bijelo Polje;
- Programski zadatak za lokalnu studiju lokacije za postrojenje za prečišćavanje otpadnih voda u Plavu, Beranama i Ulcinju;
- Nacrt projektnog zadatka za izradu studije izvodljivosti izgradnje postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda i kanalizacione mreže Žabljaka;
- Nacrt projektnog zadatka za izradu studije izvodljivosti izgradnje postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda i kanalizacione mreže Žabljaka;
- Nacrt projektnog zadatka za izradu Studije vodosnabdjevanja Žabljaka;
- Nacrt projektnog zadatka za izradu Studije izvodljivosti izgradnje postrojenja za prečišćavanja otpadnih voda i kanalizacione mreže Plužina, uključujući i unapređenje stanja vodosnabdjevanja Plužina.
- Projektni zadatak za izradu Studije za sagledavanje načina selektivnog sakupljanja komunalnog otpada u opštini Žabljak i Glavnog projekta za izgradnju transfer stanice u opštini Žabljak .
- Projektni zadatak i tenderska dokumentacija za izradu Studije o ocjeni potrebe revizije Strateškog master plana za upravljanje otpadom u Crnoj Gori i preporukom za organizovanje poslova upravljanja otpadom u periodu do 2030. Godine;
- Projektni zadatak za izradu Strategije privatizacije društava iz oblasti komunalnih djelatnosti
- Projektni zadatak i pripremljena tenderska dokumentacija za izbor obrađivača za izradu Studije izvodljivosti za izgradnju transfer stanica za potrebe opština Rožaje, Plav, Andrijevice, Bijelo Polje, Kolašin i Mojkovac, koje će postupak odstranjivanja otpada obavljati u regionalnom centru za tretman otpada u Beranama.
- Odabran je obrađivač lokalne studije lokacije za deponiju u Kotoru – DOO Planing" iz Nikšića,.

Box 21 - Gradjevinarstvo i stambeno-komunalna djelatnost

Rezultati:

Stimulisanje jačanja agregatne tražnje i kreditne aktivnosti banaka u funkciji jačanja aktivnosti u građevinarstvu;

U pripremi izmjene i dopune Zakona o uređenju prostora i izgradnji objekata;

Projektom zemljišne administracije i upravljanja (LAMP) uspostavlja se efikasnost prostornog planiranja , izdavanja dozvola i knjiženja nekretnina;

Aktivnosti na usklađivanju pravne regulative u oblasti stanovanja sa evropskim standardima ;

Angažovanje velikih kompanija u procesu projektovanja i urbanističkog planiranja;

Priprema implementacije rješenja u vezi sa energetski efikasnim zgradama prilikom izgradnje novih objekata;

Koordinirano djelovanje inspeksijskih službi na suzbijanju bespravne gradnje;

Projekti rješavanja stambenog pitanja za građane pod povoljnijim uslovima;

Primjena evropskih standarda u oblasti upravljanja otpadom i otpadnim vodama;

Aktivnosti na izradi novog Zakona o komunalnim djelatnostima i Zakona o eko fondu;

Pušten u rad regionalni sistem vodonsnabdjevanja;

Podrška jedinicama lokalne samouprave u rješavanju komunalnih problema

Saradnja sa međunarodnim finansijskim institucijama na realizaciji kapitalnih projekata vodosnadbijevanja i upravljanja otpadom i otpadnim vodama;
Počeo sa radom Reciklažni centar na deponiji Livade u Podgorici.

Ograničenja:

Ekonomska i finansijska kriza uslovila smanjenje aktivnosti u oblasti građevinarstva;

Nedovoljno održavanje stambenog fonda;

Nedovoljni institucionalni i kadrovski kapaciteti za suzbijanje bespravne gradnje;

! Još uvijek neizgrađena infrastruktura za upravljanje komunalnim otpadom;

Nedgovarajući odnos opština prema realizaciji obaveza koje prositiču iz Zakona o upravljanju otpadom;

Nedostatak kapaciteta za poslove vezane za komunalne djelatnosti na svim nivoima.

6.5. Trgovina

U skladu sa ciljevima definisanim Ekonomskom politikom za 2010.godinu, aktivnosti u oblasti trgovine usmjerene su na stvaranje uslova za razvoj konkurencije na tržištu, povećanje kvaliteta ponude robe, smanjenje biznis barijera, unapređenje i osavremenjivanje u sektoru trgovine, kao osnov za poboljšanje uslova za priliv stranog kapitala, dalje suzbijanje sive ekonomije, unapređenje oblasti zaštite potrošača, unapređenje prava intelektualne svojine, unapređenje infrastrukture kvaliteta kao i zaokruživanje započetih procesa transformacije trgovinskih preduzeća.

U trgovini na malo u periodu januar -avgust 2010.godine ostvaren je promet u vrijednosti od 571,1mil.€, što je realno za 0,2% više u odnosu na isti period prošle godine. U navedenom periodu, prepoznatljiv je trend stvaranja sve većih i konkurentnijih kompanija trgovačkog sektora, posebno u dijelu prodaje prehrambenih proizvoda.

Aktivnosti su bile usmjerene na:

- Implementaciju Zakona o unutrašnjoj trgovini, kojim se uređuje unutrašnja trgovina, uslovi i oblici vršenja trgovine i zaštita od neloyalne konkurencije u trgovini;
- Implementaciju Zakona iz oblasti infrastrukture kvaliteta, intelektualne svojine, kao i pratećih podzakonskih akata. U cilju jačanja infrastrukture kvaliteta u Crnoj Gori, objavljen je Javni poziv za dodjelu bespovratnih finansijskih sredstava – subvenciju organizacijama u oblasti infrastrukture kvaliteta u Crnoj Gori za 2010.godinu. Nastavljena je realizacija projekta Razvoj infrastrukture kvaliteta u okviru programa IPA 2007 koji treba da doprinese poboljšanju pravnih, regulatornih i institucionalnih reformi u oblasti infrastrukture kvaliteta u skladu sa *acquis communautaire* i zahtjevima članstva u Svjetsku trgovinsku organizaciju (STO);
- Usvojen je Zakon o kontroli predmeta od dragocjenih metala, dok se Predlog Zakona o žigu i Predlog Zakona o topografiji poluprovodnika nalaze u skupštinskoj proceduri;
- Pripremljeni su Predlog Zakona o tržišnoj inspekciji i Predlog Zakona o autorskim i srodnim pravima;
- Institut za standardizaciju Crne Gore, u skladu sa Zakonom o standardizaciji, ostvaruje regionalnu i međunarodnu saradnju i zastupa interese Crne Gore u oblasti standardizacije, učešćem na sjednicama komiteta i radnih grupa;
- Akreditaciono tijelo Crne Gore (ATCG) ostvaruje regionalnu i međunarodnu saradnju u oblastima ocjenjivanja usaglašenosti i u tom smislu zastupa interese Crne Gore u oblasti akreditacije učešćem na tehničkim komitetima i Generalnim skupštinama Evropske kooperacije za akreditaciju. Kontinuirano podizanje nivoa kompetencija i jačanje administrativnih kapaciteta ima kao rezultat 8 akreditovanih organizacija upisanih u registar organizacija Akreditacionog tijela Crne Gore.
- Zavod za metrologiju, u skladu sa Zakonom za metrologiju, ostvaruje regionalnu i međunarodnu saradnju i zastupa interese Crne Gore u oblasti metrologije i kontrole predmeta od dragocjenih metala, učešćem na sjednicama komiteta i radnih grupa.

- Zavod za intelektualnu svojinu, usvajanjem novih zakona (Zakon o geografskim oznakama porijekla proizvoda, Zakon o patentima, Zakon o žigu i Zakon o topografiji poluprovodnika), kao i primjenom postojećih zakona iz oblasti industrijske svojine, u značajnoj mjeri poboljšava ambijent u sektoru trgovine, prije svega u dijelu koji sprečava pojavu robe označene lažnim brendovima (žig);
- Implementacija Zakona o zaštiti konkurencije, na način koji omogućava da on bude transparentan, jasan, koristan i usaglašen sa zakonskim okvirom EU u oblasti konkurencije. Polovinom godine otpočela je realizacija projekta AIM (Accession to Internal Market - Pristupanje unutrašnjem tržištu) u okviru programa IPA 2009, koji treba da pomogne u daljoj harmonizaciji nacionalnog zakonodavstva u preuzimanju pravila i standarda na području Politike konkurencije;
- Sprovođenje Strategije politike konkurencije, uz analizu napretka u primjeni pravila konkurencije u skladu sa Zakonom o zaštiti konkurencije i zahtjevima koji proističu iz procesa evropskih integracija u tom domenu;
- Nastavljena je implementacija Nacionalnog programa zaštite potrošača za period 2008-2010. godine, shodno obavezama iz Zakona o zaštiti potrošača, kao i sprovođenje Uredbe kojom su uređeni bliži kriterijumi za vršenje pojedinih poslova, kao i način i postupak pružanja finansijske pomoći organizacijama potrošača. Usvojen je Godišnji izvještaj o realizaciji Nacionalnog programa o zaštiti potrošača za 2009.godinu, kao i Izvještaj o radu Arbitražnog odbora za vansudsko rješavanje sporova potrošača za 2009.godinu. Usvojen je Nacionalni program zaštite potrošača za 2010 - 2012.godinu, što će omogućiti dalju harmonizaciju nacionalnog zakonodavstva sa EU propisima i unapređivanje institucionalnog okvira zaštite potrošača, a imenovana je i međuresorska komisija za praćenje realizacije Nacionalnih programa;
- Jačanje aktivnosti na unapređenju saradnje sa asocijacijama privrednika u oblasti trgovine;
- Osavremenjivanje i jačanje tržišnog nadzora, koje podrazumijeva edukaciju i tehničko usavršavanje inspektora, kao i stvaranje nacionalne kontakt jedinice za RAPEX system. Pripremljen je predlog Odluke o obrazovanju Koordinacionog tijela za tržišni nadzor.

Box 20 – Trgovina

Rezultati:

- ✓ Razvoj politike konkurencije;
- Napredak u oblasti zaštite potrošača;
- Dobra snabdjevenost tržišta;
- Povećan priliv kapitala u oblast trgovine.
- ✓ Progres u suzbijanju sive ekonomije;
- Implementacija Zakona o unutrašnjoj trgovini, zakona iz oblasti infrastrukture kvaliteta i intelektualne svojine;
- Implementacija Nacionalnog programa zaštite potrošača za period 2008-2010.godine;
- Usvojen Nacionalni program zaštite potrošača za 2010-2012.godinu;
- Sprovođenje Strategije razvoja politike konkurencije u Crnoj Gori.

7. DRUŠTVENE DJELATNOSTI

U vaspitno–obrazovnoj djelatnosti se nastavljaju aktivnosti usmjerene na reformu obrazovanja.

Ostvaruje se kontinuitet u procesu usaglašavanja nacionalnog zakonodavstva u oblasti obrazovanja sa propisima EU. Doneseni su: Zakon o izmjenama i dopunama Opšteg zakona o obrazovanju i vaspitanju, Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o osnovnom obrazovanju i vaspitanju, Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o stručnom obrazovanju, Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o gimnaziji, Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o visokom obrazovanju, kao i Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o vaspitanju i obrazovanju djece sa posebnim obrazovnim potrebama.

Utvrđen je Prijedlog Zakona o naučnoistraživačkoj djelatnosti i u skupštinskoj je proceduri. Pripremljen je Nacrt Zakona o crnogorskom kvalifikacionom okviru.

Donijeti su i objavljeni pravilnici: Pravilnik o sastavu i načinu rada ispitne komisije, Pravilnik o načinu i postupku izdavanja i oduzimanja licence za rad ispitivača, kao i obliku i sadržaju licence za rad ispitivača i Pravilnik o programu osposobljavanja za ispitivača.

Vlada Crne Gore usvojila je Strategiju ranog predškolskog vaspitanja i obrazovanja, kao i Strategiju uvođenja ECDL standarda.

Donijet je Pravopis crnogorskoga jezika sa Rječnikom crnogorskoga jezika i Gramatika crnogorskoga jezika.

Raspisan je Naknadni konkurs za upis učenika u prvi razred srednjih škola za školsku 2010/2011. godinu. Pripremljen je Konkurs za upis vanrednih učenika za školsku 2010/2011. godinu.

Donijeto je 37 rješenja o utvrđivanju opšteg dijela javno važećeg obrazovnog programa za stručno obrazovanje.

Formirane su nove vaspitno-obrazovne ustanove u školskoj 2010/2011.god.,i to u Budvi,Kotoru i Danilovgradu.

Završeni su radovi na unapređivanju mjera energetske efikasnosti u dvije škole u Nikšiću i u Pljevljima. Sredstva za rekonstrukciju dobijena su putem zajma od Svjetske banke u iznosu 6.5 miliona eura, u okviru finansiranja projekta „Energetska efikasnost u Crnoj Gori“.

Nastavljena je saradnja sa Caritas Luksemburg, koja finansira rekonstrukciju školskih objekata. Potpisan je Sporazum Vlade Crne Gore i Vlade Luksemburga, kojim je obuhvaćeno 5 opština sjeveroistoka Crne Gore (Berane, Andrijevića, Plav, Rožaje i Bijelo Polje). Takođe, „Tika“, Turska agencija za međunarodnu saradnju ulaže dio svojih sredstava u objekte školske infrastrukture. Izrađen je novi objekat JU OŠ „Šukrija Međedović“ u Godijevu, opština Bijelo Polje. Vrijednost ovog objekta je 295.000,00 eura. Rađeno je i na rekonstrukciji dvije škole u Podgorici,od čega je dio novčanih sredstava obezbijedila Vlada Japana.

Nastavljena je aktivnost na obezbjeđivanju besplatnih udžbenika korisnicima prava na materijalno obezbjeđenje porodice, djeci bez roditeljskog staranja koja se nalaze na porodičnom smještaju i djeci palih boraca. Učenici romske nacionalnosti kao i djeca sa smetnjama u razvoju koja su uključena u redovno vaspitno-obrazovni proces, takođe su dobili besplatne udžbenike.

U saradnji sa UNICEF-om, sprovodi se projekat „Edukacija za tijela iz mreže stručne podrške za djecu i omladinu sa posebnim obrazovnim potrebama“. U okviru programa IPA 2010, Ministarstvo prosvjete i nauke učestvuje u Projektu "Reforma sistema socijalne zaštite i brige o djeci: unaprjeđenje socijalne inkluzije" kroz potkomponentu „inkluzivno obrazovanje“. Savjet za stručno obrazovanje usvojio je 3 obrazovna programa za djecu sa posebnim obrazovnim potrebama (smetnje sluha i govora).

Urađen je glavni projekat informacionog sistema za praćenje **naučnoistraživačke djelatnosti** (e-NID). Pripremljena je tehnička dokumentacija za informacioni sistem modula kvalifikacija Crnogorskog kvalifikacionog okvira. Tehnički je implementiran projekat Live@edu u okviru kojeg sve škole dobijaju sopstvene domene i administraciju Live servisa za svoje zaposlene i učenike.

Raspisan je konkurs za sufinansiranje nabavke kapitalne, srednje i sitne opreme naučnoistraživačkim ustanovama. Za ovu namjenu opredijeljeno je 350.000 eura. Raspisan je i konkurs za sufinansiranje investicija u naučnu infrastrukturu po osnovu izgranje, rekonstrukcije i adaptacije objekta u funkciji naučnih istraživanja, u iznosu 200.000 eura.

Međunarodne organizacije su, u saradnji sa Ministarstvom prosvjete i nauke, nastavile da podržavaju reformu obrazovanja. Nastavljena je obuka nastavnika iz niza predmeta uz podršku Njemačkog društva za tehničku pomoć (GTZ), Lux-development (Luksemburg, Projekat MNE 011) i Kultur Kontakt Austrija.

U okviru aktivnosti na uspostavljanju Crnogorskog kvalifikacionog okvira, formirane su tri komisije za sektore: turizam i ugostiteljstvo, poljoprivredu, preradu hrane i veterinu i građevinu, arhitekturu i geodeziju.

U toku je priprema Strategije karijerne orijentacije u Crnoj Gori (IPA 2008, komponenta III, Reforma tržišta rada i radne snage II), kao i Regionalne strategije razvoja stručnog obrazovanja - sjever Crne Gore.

U oblasti **kulture** utvrđen je Nacrt nacionalnog programa razvoja kulture i sprovedena javna rasprava. U toku je izrada prijedloga dokumenta kojim se definišu ciljevi, pravci i prioritetni zadaci razvoja svih segmenata kulture u narednom četvorogodišnjem periodu i akcioni plan za njegovo sprovođenje.

Realizovane su ili su u toku planirane aktivnosti na razvoju više segmenata kulturno umjetničkog stvaralaštva. Nacionalne ustanove kulture (Crnogorsko narodno pozorište, Kraljevsko pozorište Zetski dom, Centar savremene umjetnosti Crne Gore i Muzički centar Crne Gore) realizovale su 293 dramska, muzička, književna, likovna i druga kulturno- umjetnička projekta. U okviru programa „Razvoj kulture na sjeveru Crne Gore“, u 11 opština realizovano je 87 raznovrsnih kulturnih i umjetničkih projekata, što je značajno doprinijelo zadovoljavanju kulturnih potreba lokalnog stanovništva i turista. U toku je realizacija 312 programa koje je Ministarstvo kulture, po osnovu javnog konkursa, sufinansiralo sa 916.700,00 eura. Takođe, Ministarstvo je po osnovu javnog konkursa odabralo za sufinansiranje 11 filmskih projekata koji će, biti realizovani u narednoj godini.

U toku turističke sezone, organizovane su međunarodne kulturne manifestacije i festivali o posebnog značaja za razvoj kulture Crne Gore - „Kotor art“ u Kotoru i „Montenegro film festival“ u Herceg Novom. Status manifestacije od posebnog značaja od ove godine dobila je i književna manifestacija "Ratkovićeve večeri poezije" koja se održava u Bijelom Polju.

U skladu sa Zakonom o kulturi, 35 umjetnika i stručnjaka u kulturi, čija su djela i stvaralaštvo od izuzetnog značaja za kulturu Crne Gore, dobilo je status istaknutog kulturnog stvaralaca. Po osnovu tog statusa oni su stekli pravo na određenu doživotnu mjesečnu naknadu, čime je iskazana posebna briga države za svoje eminentne kulturne poslenike.

U okviru inicijative "Savjet ministara kulture Jugoistočne Evrope" i inicijative UNESCO "Kulturna baština-most ka zajedničkoj budućnosti", na Cetinju su uspješno organizovane dvije ministarske konferencije ministara kulture država Jugoistočne Evrope.

U okviru Programa "Cetinje- Grad kulture 2010-2013" izvršena je rekonstrukcija memorijalnog spomenika „Lovćenska vila“, rekonstrukcija Mauzoleja vladike Danila, rekonstrukcija Dvorske crkve na Ćipuru, priprema za inhumaciju zemnih ostataka Ivana Crnojevića, rekonstrukcija dijela enterijera Biljarde i saniran park Biljarde. Izvršena je privremena rekonstrukcija Reljefa Crne Gore. Urađen je projekat sanacije krova Vladinog doma i u toku je izvođenje radova. Za potrebe preseljenja Ministarstva kulture na Cetinje realizovana je I faza adaptacije Zgrade Rezidencije Predsjednika Crne Gore, a za potrebe Predsjednika adaptacija Plavog dvorca.

U okviru Programa "Cetinje- Grad kulture 2010-2013" realizovano je obilježavanje jubileja "100 godina od proglašenja obnove Kraljevine Crne Gore 1910. godine", povodom čega su Državni arhiv Crne Gore, CNB "Đurđe Crnojević" i Narodni muzej Crne Gore priredili pet izložbi i objavili četiri monografije, a Muzički centar Crne Gore i Kraljevsko pozorište Zetski dom izveli operu "Balkanska carica".

Usvojeni su Zakon o zaštiti kulturnih dobara, Zakon o arhivskoj djelatnosti, Zakon o bibliotečkoj djelatnosti i Zakon o muzejskoj djelatnosti, kojim je , u skladu sa međunarodnim principima i standardima, cjelovito uređena zaštita, čuvanje i održivo korišćenje crnogorske kulturne baštine.

Utvrđeni su prijedlozi zakona o izmjenama i dopunama Zakona o državnim nagradama i Zakona o pozorišnoj djelatnosti.

Započete su aktivnosti na izradi Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o obnovi spomeničkog područja Kotora i Zakona o uzdavačkoj djelatnosti.

Započete su aktivnosti na realizaciji međunarodnog projekta „ Nominacija stećaka - srednjovjekovnih nadgrobnih spomenika u Crnoj Gori, Bosni i Hercegovini, Srbiji i Hrvatskoj za upis na Listu svjetske baštine UNESCO i izradi Nominacionog dosijea Istorijskog jezgra Cetinja za upis Cetinja na Listu svjetske baštine UNESCO.

Urađena je Tentativna lista (Lista čekanja) kulturnih i prirodnih dobara UNESCO.

Na Njegušima je organizovana manifestacija Savjeta Evrope "Dani evropske baštine" prezentacijom ruralne cjeline, kao integralnog i značajnog dijela kulturne baštine Crne Gore.

U okviru implementacije Regionalnog programa za kulturnu i prirodnu baštinu Jugoistočne Evrope (SE) pokrenuta je inicijativa za osnivanje Sekretarijata SE na Cetinju za implementaciju B Komponente IRPP/SAAH - integralna rehabilitacija arhitektonskog i arheološkog nasljeđa. Započete su aktivnosti na izradi Elaborata o opravdanosti reorganizacije institucija iz oblasti zaštite kulturne baštine (Republički i Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture i Centar za arheološka istraživanja Crne Gore) i osnivanje Uprave za zaštitu kulturnih dobara i javnih ustanova za konzervatorsku djelatnost.

Započete su aktivnosti na izradi Elaborata o opravdanosti osnivanja Regionalnog centra za menadžment u kulturnoj baštini na Cetinju i Elaborata o opravdanosti osnivanja Regionalnog centra za međunarodno povezivanje među državama na Cetinju.

Realizovana su planirana podvodna i kopnena arheološka istraživanja u Risnu.

U oblasti **medija** obezbijeđeno je ostvarivanje prava građana na informacije po osnovu programskih sadržaja javnih radio - difuznih servisa Crne Gore koji su od značaja za razvoj nauke, obrazovanja i kulture, informisanje na jezicima pripadnika manjinskih nacionalnih zajednica i informisanje lica oštećenog sluha i vida. Radi unaprjeđenja informisanja pripadnika naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica, kao i lica oštećenog sluha i vida, putem sufinansiranja po osnovu konkursa, obezbijeđeno je izdavanje i emitovanje posebnih programa u štampanim i komercijalnim elektronskim medijima.

U cilju poboljšanja raznovrsnosti medijskih sadržaja i podrške razvoju medijskog pluralizma, u toku je realizacija 19 projekata i programa u medijima koji se, na osnovu, sufinansiraju iz budžeta Crne Gore.

Obezbijeđen je kontinuirani prenos radio - difuznih signala RTCG na cijeloj teritoriji Crne Gore putem zemaljskih radio - difuznih predajnika.

Usvojen je Zakon o elektronskim medijima i utvrđen Prijedlog zakona o slobodnom pristupu informacijama.

Tokom ove godine nastavljene su aktivnosti na monitoringu i evaluaciji rezultata reforme primarnog nivoa **zdravstvene zaštite** kao i aktivnosti na reformi sekundarnog i tercijarnog nivoa zdravstvene zaštite, uz podršku Svjetske banke.

U okviru reforme sekundarnog i tercijarnog nivoa zdravstvene zaštite realizovane su aktivnosti usmjerene na razvoj informacionog sistema za zdravstvo, a prije svega informacionog sistema opštih bolnica. Glavni cilj projekta je da se informatički podrže osnovne poslovne funkcije u opštim bolnicama, koje su od značaja za analizu postojećeg stanja, uočavanje problema i stvaranje osnove za nastavak reforme zdravstvenog sistema.

Otvoreni su rekonstruisani objekti domova zdravlja „Stara Varoš“ i „Nova Varoš“ u Podgorici, Institut za javno zdravlje i Klinika za onkologiju Kliničkog centra Crne Gore, kao i Centar za djecu sa posebnim potrebama u Baru.

Donijeti su: Master plan razvoja zdravstva u Crnoj Gori (2010-2013.), kao ključni razvojni dokument zdravstvenog sistema usklađen sa strateškim razvojnim okvirom zemlje i smjernicama zdravstvene strategije Evropske unije „Zajedno za zdravlje“, koju je primjenio Evropski savjet u 2007. godini. Donesen je Zakon o pravima pacijenata, Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o lijekovima, Zakon o zaštiti genetičkih podataka, Strategija za unapređenje zdravlje zaposlenih i zaštite na radu za 2010-2014. g., sa Akcionim planom implementacije, Akcioni plan za bezbjednu hranu i ishranu, Akcioni plan za implementaciju Međunarodnog zdravstvenog pravilnika, kao i Nacionalni program za rano otkrivanje raka dojke. U cilju implementacije Zakona o zdravstvenoj zaštiti, Vlada je usvojila Odluku o mreži zdravstvenih ustanova u Crnoj Gori.

Potpisan je Ugovor za izgradnju Doma zdravlja u Bijelom Polju koji će se finansirati iz kredita Svjetske banke i iz sredstava Fonda za zdravstveno osiguranje i opštine Bijelo Polje. Vlada Crne Gore je odobrila potpisivanje Ugovora o privatno-javnom partnerstvu, koje je ujedno i prvo takve vrste, za koncesiju PET/CT Centra u okviru Kliničkog Centra Crne Gore u Podgorici.

Na javnoj raspravi je Nacrt Nacionalnog strateškog dokumenta za borbu protiv HIV-a.

U oblasti **sporta**, nastavljeno je sa obezbjeđivanjem uslova za realizaciju programa od javnog interesa koji su definisani Nacionalnim programom sporta uz normativnu dogradnju sistema sporta u Crnoj Gori.

U pripremi je novi Zakon o sportu kao temeljni zakonski akt koji će bitno uticati na regulisanje odnosa i funkcionisanje u crnogorskom sportu.

Promovišući crnogorski sport i Crnu Goru kao državu Nacionalni sportski savezi i Crnogorski olimpijski komitet ostvaruju saradnju sa odgovarajućim međunarodnim sportskim organizacijama i institucijama preko svojih reprezentativnih selekcija koje se takmiče u zvaničnim međunarodnim sistemima takmičenja.

Za vrhunske sportiste, kao i za određeni broj perspektivnih sportista Crne Gore mjesečno se uplaćuju novčane naknade.

Box 23 –Društvene djelatnosti

Rezultati :

- √ Usaglašavanje nacionalnog zakonodavstva u oblasti obrazovanja sa propisima EU;
- √ Pravopis sa Rječnikom crnogorskog jezika i Gramatikom crnogorskog jezika;
- √ Prijedlog zakona o naučno-istraživačkoj djelatnosti;
- √ U pripremi Prijedlog Nacionalnog programa razvoja kulture;
- √ Usvojen Zakon o zaštiti kulturnih dobara, Zakon o arhivskoj djelatnosti, Zakon o bibliotečkoj djelatnosti i Zakon o muzijskoj dejlatnosti;
- √ Usvojen Zakon o elektronskim medijima i utvrđen Prijedlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o slobodnom pristupu informacijama;
- √ Master plan razvoja zdravstva u Crnoj Gori 2010-2013.godine;
- √ Aktivnosti u skladu s Nacionalnim programom sporta i priprema novog Zakona o sportu.

Ograničenja :

- ! Izazovi nužnog strukturnog prilagođavanja društvenih djelatnosti.